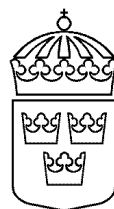

Riksdagens protokoll

1999/2000:55

Tisdagen den 25 januari

Protokoll
1999/2000:55

Kl. 14.00 – 16.27
18.00 – 21.10

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 18 och 19 januari.

2 § Ny riksdagsledamot, m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från Valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till Valprovsningsnämnden har från Riksskatteverket inkommit bevis om att Annelie Enochson (kd), Västra Frölunda, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 februari 2000 sedan Ingrid Näslund (kd) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Till ersättare för riksdagsledamöter har i detta fall utsetts Anders Fasth, Västra Frölunda och Astrid Ahdrian, Västra Frölunda (båda kd). Vidare har från Riksskatteverket inkommit nytt protokoll till tidigare utfärdade bevis.

Valprovsningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya riksdagsledamoten och bevisen för de nya ersättarna samt protokollet och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 19 kap. 11 § vallagen.

Stockholm den 21 januari 2000

Lars Tottie

Kerstin Siverby

3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1999/2000:184

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:184 av Gun Hellsvik om permissionsreglerna för fängelsedömda.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 3 februari 2000.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Skälet till dröjsmålet är riksdagens juluppehåll och tjänsteresor.
Stockholm den 10 januari 2000
Justitiedepartementet
Laila Freivalds

Interpellation 1999/2000:187

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:187 av Johnny Gylling om polisens roll i trafiksäkerhetsarbetet.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 3 februari 2000.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor.

Stockholm den 17 januari 2000

Justitiedepartementet

Laila Freivalds

Interpellation 1999/2000:173

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:173 av Per-Richard Molén (m) om ansvarsfördelningen inom Näringsdepartementet.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 10 februari 2000.

Skälet till dröjsmålet är att riksdagen ej hade tid för fler interpellationssvar den 25 januari, den 1, 3 och 4 februari är näringsministern på tjänsteresa.

Stockholm den 13 januari 2000

Näringsdepartementet

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 1999/2000:185

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:185 av Ulf Nilsson om information till föräldrar om elevers prestation.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 3 februari 2000.

Skälet till dröjsmålet är stor arbetsanhopning.

Stockholm den 13 januari 2000

Utbildningsdepartementet

Ingegerd Wärnersson

Enligt uppdrag

Staffan Bengtsson

Statssekreterare

Interpellation 1999/2000:140

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:140 av Yvonne Andersson om Centrum för handikappvetenskap vid Linköpings universitet.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 22 februari 2000.

Skälet till dröjsmålet är stor arbetsbörda och att interpellationen överlämnats till statsrådet Wärnersson.
Stockholm den 21 januari 2000
Utbildningsdepartementet
Enligt uppdrag
Staffan Bengtsson
Statssekreterare

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Interpellation 1999/2000:188

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:188 av Gunnel Wallin (c) om psykiskt långtidssjukas situation.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 3 februari 2000.

Skälet till dröjsmålet är att det är svårt att hitta en dag som passar tidigare.

Stockholm den 18 januari 2000

Socialdepartementet

Lars Engqvist

Enligt uppdrag

Björn Reuterstrand

Rättschef

Interpellation 1999/2000:106

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:106 av Lars Tobisson (m) om statliga kreditinstitut.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 15 februari 2000.

Skälet till dröjsmålet är att interpellanten har anmält förhinder till tidigare bestämt datum, den 1 februari 2000, på grund av utrikes resa.

Stockholm den 18 januari 2000

Finansdepartementet

Bosse Ringholm

Enligt uppdrag

Nils Dexe

Interpellation 1999/2000:193

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:193 av Gunnel Wallin (c) om företagshälsovården.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 8 februari 2000.

Skälet till dröjsmålet är att Mona Sahlin har ett möte med partistyrelsens verkställande utskott den 4 februari.

Stockholm den 21 januari 2000

Näringsdepartementet

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Interpellation 1999/2000:190

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:190 av Roy Hansson (m) om Gotland och omställningen med anledning av den föreslagna strukturomvandlingen inom Försvarsmakten.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 8 februari 2000.

Skälet till dröjsmålet är att näringsministern är på tjänsteresa den 1, 3 och 4 februari.

Stockholm den 20 januari 2000

Näringsdepartementet

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

*Svar på
interpellationer*

4 § Svar på interpellation 1999/2000:119 om folkbokföring för flyktingar med tillfälligt uppehållstillstånd

Anf. 1 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Kerstin-Maria Stalin har med anledning av en tidningsartikel angående förslag om förändring av villkoren för personer med tillfälliga uppehållstillstånd frågat mig hur regeringen avser verka för att garantera barn med tillfälliga uppehållstillstånd deras rätt till personlig utveckling, social trygghet samt grundskoleutbildning.

Jag vill börja med att klargöra den ordning som i dag gäller för tidsbegränsade uppehållstillstånd i en massflyktsituation.

Regeringen får med stöd av utlänningslagen meddela föreskrifter om att den som söker uppehållstillstånd och som bedöms ha ett tillfälligt behov av skydd här i landet får ges ett tidsbegränsat uppehållstillstånd. Dessa bestämmelser är avsedda att användas i en massflyktsituation, dvs. när ett stort antal människor hastigt lämnar sitt hemland på grund av en yttre omständighet som t.ex. en krigssituation eller en miljökatastrof. Utgångspunkten är att dessa personers behov av skydd är tillfälligt och att de ska kunna återvända till hemlandet när skyddsbehovet har upphört.

Jag vill här erinra om att riksdagen redan år 1996, med anledning av regeringens proposition *Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv*, inte hade någon erinran mot regeringens uttalande att de som beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i en massflyktsituation inte fullt ut ska omfattas av de sociala rättigheter som gäller för dem som är mer permanent bosatta i landet. Denna grupp av utlänningar har i stället alltsedan den bestämmelsens tillkomst omfattats av bestämmelserna i lagen om mottagande av asylsökande, LMA. Enligt nuvarande ordning kan dock en sådan utlänning folkbokföras när det sammanlagda uppehållstillståndet uppgår till minst tolv månader. Detta innebär att det finns en motsättning i att denna grupp å ena sidan ska omfattas av de sociala förmåner som är knutna till LMA, å andra sidan kan folkbokföras och därmed, med vissa undantag som följer av LMA, i princip kunnat få sociala förmåner och rättigheter som i Sverige bosatta personer.

Riksdagen förutsatte i sitt beslut att frågan hur denna motsättning ska lösas behövde utredas vidare. Beredningen som följde inom Regerings-

kansliet har varit tidskrävande på grund av frågans komplexitet. Regeringen har emellertid den 20 januari 2000 avgett proposition 1999/2000:42 *Utlänningar i en massflyktsituation, sociala förmåner m.m.* Propositionen överlämnades i går till riksdagen, och jag vill därför ta tillfället i akt att något redovisa innebörden av de förslag som lämnas i propositionen.

Propositionens förslag innebär att prövningen av en ansökan om asyl, dvs. flyktingstatus, från en utlänning som beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i en massflyktsituation ska kunna skjutas upp så länge som det tidsbegränsade uppehållstillståndet gäller, dock högst två år. Därefter eller vid den tidigare tidpunkt när det tidsbegränsade uppehållstillståndet upphör att gälla är utlänningen oförhindrad att söka asyl.

Jag kan i detta sammanhang nämna att det inom detta område har ägt rum en internationell utveckling under senare år. Inom EU har medlemsstaterna mot bakgrund av ett förslag från kommissionen förhandlat om införande av en EU-gemensam ordning för tillfälligt skydd i massflyktsituationer. En utgångspunkt i kommissionens förslag har därvid bl.a. varit att det ska vara möjligt att kunna skjuta upp den individuella prövningen av asylskäl under en begränsad tid, en tid som varit längre än den tid som avses gälla i regeringens förslag. UNHCR har inte invänt mot införandet av en sådan ordning. Jag anser därför att det numera är möjligt att införa en regel med detta innehåll.

Under den tid de tidsbegränsade uppehållstillstånden gäller, dock högst tre år ska, enligt propositionen, de utlänningar som tas emot i en massflyktsituation i princip erhålla sociala förmåner som följer av LMA. Däremot ska en utlänning som efter de första två åren erhåller en flyktingförklaring eller ett resedokument alltid folkbokföras. Därmed likställs de i många hänseenden med i Sverige bosatta personer, vilket förutsätts i Genèvekonventionen.

Vidare kan nämnas att denna grupp, enligt redan gällande bestämmelser, ska erhålla hälso- och sjukvård samt tandvård och utbildning enligt samma ordning som gäller för asylsökande. Barn och ungdomar som inte har fyllt 18 år har rätt till hälso- och sjukvård enligt samma principer som alla andra barn som är bosatta i landet. I denna vård inbegrips naturligtvis även barnpsykiatrisk vård.

Under den tid som den aktuella gruppen av utlänningar inte är folkbokförda är Statens invandrarverk huvudman. Jag ser det som en fördel med förslaget eftersom utgångspunkten är att ett återvändande ska ske när skälen till massflykten undanröjts. Det är viktigt att kommunernas arbete med flyktingar i första hand kan inriktas på integration. Att kommunerna därutöver skulle få uppgifter att ta emot stora grupper som folkbokförts även när utgångspunkten är att de inte ska stanna i Sverige vore olyckligt.

Som jag tidigare nämnt i flera frågesvar till riksdagen ska Invandrarverket liksom alla andra myndigheter på statlig nivå, kommunal nivå och landstingsnivå sätta barnets bästa i främsta rummet. Detta innebär att i alla beslut som på något sätt rör barn ska barnets bästa alltid beaktas.

Jag är dock medveten om att barn som beviljas tidsbegränsade uppehållstillstånd i en massflyktsituation enligt nu gällande regler inte har rätt till skolgång på samma villkor som i Sverige bosatta barn under den tid de inte är folkbokförda. Regeringen har därför i oktober 1999 tillsatt en

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Svar på
interpellationer

arbetsgrupp med uppgift att göra en översyn av de asylsökande barnens och ungdomarnas skolgång m.m. för att de ska kunna tillförsäkras skolgång utan diskriminering. Även förutsättningarna för att erbjuda asylsökande barn förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och förskoleklass ska utredas.

Fru talman! Motivet till förslagen i propositionen är att regeringen vill kunna garantera möjligheten att tillfälligt ta emot ett större antal skyddsbehövande i en akut kris- och massflyktsituation. Det är också viktigt att undanröja den brist på samstämmighet som i dag finns mellan LMA och folkbokföringslagen.

Anf. 2 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Anledningen till interpellationen var inte tidningsartikeln. Den uppmärksammade mig på vad som var på gång, och enligt min mening var det försämrade villkor för flyktingbarn. Jag tyckte att det rimmade illa med barnkonventionen. Jag hade nyss varit på en heldagskonferens, den 17 november, som handlade om barnkonventionen, och det var på grund av barnkonventionen som jag skrev interpellationen den 25 november.

Det har i dag kommit en proposition som handlar om de här frågorna, och jag återkommer till den vid ett annat tillfälle. Nu ska det handla om barnen.

Även om statsrådet i interpellationssvaret vill låta påskina att det inte är någon försämring, är det ändå det för barnen. Det spelar en roll att tiden innan man blir folkbokförd förlängs och att man först då räknas som bosatt och får förmåner därefter. Under tiden ska man ha samma rätt som asylsökande. Man har alltså en längre tid med samma rätt som asylsökande, och det är den tiden som blir sämre för dessa barn.

Statsrådet medger dock att vad gäller skolgången har asylsökande barn inte samma rättigheter som andra barn, men säger att det ska utredas. Även förutsättningar för att erbjuda asylsökande barn och motsvarande förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och förskoleklass ska utredas.

Jag förstår inte riktigt vad det är som ska utredas. Vi vet ju att det är så här. Om det ska utredas – man är kanske inte på det klara med hur det ser ut i olika kommuner – sker det i fel ordning. Jag tycker att det först ska göras en utredning om barnens skolgång, och inte om förlängd tid till folkbokföring, dvs. längre tid med sämre villkor.

Det är riktigt, som sägs i svaret, att massflyktingbarn har samma rättigheter som asylsökande. Det innebär rätt till hälso- och sjukvård, enligt samma principer som för alla andra barn som är bosatta i Sverige, och att all denna vård inbegriper barnpsykkontakter.

I verkligheten blir det inte riktigt så här. Köerna till barnpsyk är långa, och det kan vara krångligt att kvalificera sig för att bli omhändertagen. Det behövs ofta påtryckningar från lärare, skolköterska, skolpsykolog, dagispersonal och många fler. Är man diskriminerad vad gäller skola och daghem är man också diskriminerad vad gäller vägen in till barnpsyk.

Det finns också familjer som inte bor på flyktingförläggning under den här tiden utan kanske hos bekanta. Det händer ibland att man i kommunerna inte ens vet att det finns barn som skulle behöva hjälp.

Vad är integration? Statsrådet skriver: ”Det är viktigt att kommunernas arbete med flyktingar i första hand kan inriktas på integration. Att kommunerna därutöver skulle få uppgifter att ta emot stora grupper som folkbokförts även när utgångspunkten är att de inte ska stanna i Sverige vore olyckligt.”

Då funderar jag: Ska de barn det handlar om här gå ”integrationslösa” tills de får flyktingstatus? Är det farligt att under tiden – ett par, tre eller fyra år – känna sig välkommen i det nya landet? Finns det en rädsla för att de ska bli kvar här och inte vilja åka tillbaka? Är det inte lättare att åka tillbaka till sitt hemland om man under tiden haft det bra här och blivit bra omhändertagen?

Anf. 3 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Det är viktigt att understryka att den proposition som regeringen nu har förelagt riksdagen handlar om att reglera ett mycket speciellt förhållande, nämligen att klara ut de villkor som ska gälla vid en massflyktsituation. Vi har i dag en förordning, som har använts en enda gång, nämligen när vi fick några tusen flyktingar hit från Kosovo. Det här är en lagstiftning som vi anser behöver finnas för att öka våra möjligheter att snabbt ta emot stora mängder av flyktingar just i en situation som kanske har utlösts av krig eller en miljökatastrof av något slag.

Det är mot den bakgrunden som man måste bedöma de här förslagen. Det vi vill göra är att i en sådan här situation ge dessa barn samma rättigheter som asylsökande barn.

Det jag också understryker i svaret är att vi nu också tar ett väldigt brett grepp och ser över alla de olika stöd som vi tycker att det är rimligt att de asylsökande barnen ska ha rätt till. I dag har de rätt till fullständig hälso- och sjukvård, men vi vill också garantera dem en fullständig skolgång. Många kommuner klarar det i dag, dock inte alla.

Vi vill också i den här genomgången titta på dagis och fritis. I dag har de barn som har behov av särskilt stöd möjlighet att få en daghemsplacement, men det gäller långtifrån alla.

I det här stora greppet är det Utbildningsdepartementet som är ansvarigt för arbetsgruppens arbete. Tanken är att de ska bli klara under våren. Förslaget ska också ut på remiss.

Anf. 4 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Jag vet att det rör sig om massflyktsituationer och att det gäller att snabbt ta emot stora grupper. Samtidigt är det viktigt att den här gruppen barn har det bra under tiden de går och väntar. Det är just det som är så allvarligt, att man begränsar omhändertagandet under den här tiden och föreslår att den tiden ska bli längre.

Jag har svårt att förstå hur barn med tidsbegränsade uppehållstillstånd – det kan bli upp till tre år – ska kunna hållas utanför den vanliga skolan utan att det uppfattas som en diskriminering.

Alla som arbetar med barn som har kommit hit, på flykt undan krig och elände, vet att dessa barn har extra mycket behov av stöd och hjälp. Vi kan nästan inte tänka oss de oerhörda händelser som de har varit med om.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Jag behöver en förklaring till att man inte genast säger att dessa barn måste tas upp i kommunernas arbete. Detsamma gäller de äldre barnen, som står utanför gymnasieutbildningen.

Precis som jag sade tidigare, är det många som genom skola eller dagis kommer i kontakt med den hjälp som de behöver. De kan inte prata svenska, och föräldrarna kanske inte pratar svenska, och de vet ofta inte vilken hjälp de har rätt till. Även om det finns rättigheter inom hälso- och sjukvården vet de många gånger inte vilka rättigheter de har.

I stället för att skjuta upp den här tiden och ha den begränsade omvårdnaden, menar jag att det behövs ännu mer just i det här fallet.

Anf. 5 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Jag tror att Kerstin-Maria Stalin och jag är väldigt överens om att det här är barn som har stora behov. Det är därför så viktigt att vi har fört in barnkonventionen i utlänningslagen, att andan i barnkonventionen genomsyrar hela asylprocessen och att barnets bästa ska finnas med i hela processen i de olika delarna. Det är naturligtvis skälet till att vi från regeringens sida nu gör översynen av skolgången men också av andra viktiga åtgärder för att stödja barnen.

När det sedan gäller frågan om försämrade villkor, som Kerstin-Maria Stalin tog upp i sitt första inlägg, vill jag på nytt understryka att detta är en ny lagstiftning. Det är en lagreglering för att vi ska kunna vara beredda att ta emot stora mängder flyktingar i en akut situation. Avsikten är att ge dem ett tillfälligt skydd. Det handlar ju om flyktingar som, när förhållandena har förändrats och stabiliserats, ska kunna återvända. Det är därför som vi säger att staten ska vara huvudman under de första två åren och inte kommunen.

Sedan kan man naturligtvis få ett uppehållstillstånd under de första två åren, t.ex. på grund av anknytning eller av humanitära skäl. När denna tid har gått ut har man alla möjligheter att få sitt individuella skyddsbehov bedömt – man har rätt att söka asyl och få en individuell bedömning.

Anf. 6 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Det är viktigt med barnkonventionen och att vi är överens om den. Men det är väl inte bra att ha den som skäl för att vi ska kunna ta emot fler och sedan inte ögonblickligen kunna ge dem som vi tar emot all den vård som de behöver. Jag är, och har varit, lite tjugig på den här punkten.

Jag har ställt en interpellation tidigare till dåvarande integrationsministern, Pierre Schori. Då frågade jag hur man skulle planera vården för särskilt utsatta barn. Jag fick svaret att man skulle rikta särskild uppmärksamhet på den vård som ges till barn som varit utsatta för tortyr eller andra trauman. Jag skulle vilja höra lite hur planerna för den vården ser ut.

Jag fick också i det svaret veta att särskilda projektmedel var avsatta till landstingen för detta ändamål. Jag undrar vad det finns för planering när det gäller dessa projektpengar och hur man har följt upp utvecklingen, för vi vet ju att landstingen inte har obegränsade medel. Vi vet också att det är många som står i kö för att få hjälp.

Jag ser alltså fram emot att få höra lite om dessa planeringar.

Anf. 7 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Det jag gärna vill förmedla till Kerstin-Maria Stalin är att det faktiskt sker väldigt mycket i dag. Detta att barnkonventionen numera finns med som en viktig del i utlänningslagen har naturligtvis haft en stor betydelse.

På Invandrarverket har man startat ett projekt just om barn i asyl- och tillståndprocessen. Alla delar av asylprocessen ska gås igenom, alltifrån mottagning till utredning, boende, skola, hälso- och sjukvård samt samarbete med socialtjänsten. Här finns naturligtvis en rad detaljer att nämna, men jag vill bara kort berätta att en viktig del i barnprojektet är att förbättra de asylutredningar som rör barn. T.ex. ingår att formulera tydliga riktlinjer för när och hur barn ska höras i asylärenden men också att höja barnkompetensen bland Invandrarverkets handläggare och att formulera tydligare riktlinjer för att så tidigt som möjligt i den här processen upptäcka de barn som har extra stora behov, som far illa fysiskt och psykiskt, och också se till att dessa barn får den hjälp de behöver. Det gäller inte minst inom hälso- och sjukvårdens ram, då dessa barn är berättigade till en fullständig hälso- och sjukvård.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

5 § Svar på interpellation 1999/2000:150 om rutiner för beviljande av permanent uppehållstillstånd

Anf. 8 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Henrik S Järrel har frågat vilka åtgärder jag avser vidta för att skapa klarare och mer entydiga rutiner för berörda myndigheter i utlänningsärenden i syfte att minimera de sökandes lidande på grund av ovisshet och myndigheternas valhänthet. Henrik S Järrel utgår i sin interpellation från ett enskilt utlänningsärende, där personen i fråga beviljats tidsbegränsat uppehållstillstånd i stället för ett permanent sådant.

Låt mig inledningsvis redogöra kort för grunderna för beviljande av uppehållstillstånd i Sverige.

Ett uppehållstillstånd kan enligt utlänningslagen vara tidsbegränsat eller permanent. Den ordning i fråga om uppehållstillstånd som nu gäller tillkom 1985. Innan dess gällde att en utlänning som fick tillstånd att stanna i Sverige till en början fick ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, vanligen gällande i ett år. När utlänningen hade haft uppehållstillstånd under ett års tid kunde denne, om han eller hon var fast bosatt i Sverige, i allmänhet få ett permanent uppehållstillstånd. Den 1 januari 1985 ändrades ordningen på så sätt, att det permanenta uppehållstillståndet ska beviljas utlänningen redan från början. Om en utlänning har för avsikt att mera varaktigt bosätta sig i Sverige och han eller hon får uppehållstillstånd, är alltså huvudregeln att utlänningen redan från början får ett permanent tillstånd.

Jag menar att denna huvudregel är klar och tydlig och att den tillämpas på ett riktigt sätt av ansvariga myndigheter.

Samtidigt är det viktigt att det finns möjligheter att välja att utfärda ett tidsbegränsat uppehållstillstånd till en utlänning som avser och även tillåts att bosätta sig här, vilket är en princip som har fastslagits av riks-

dagen. Ett skäl till detta kan vara att det råder tveksamhet om utlänningens vandel och ett annat att vistelsen här i landet avses bli begränsad till viss tid. Även tillfälliga hinder att verkställa ett avvisnings- eller utvisningsbeslut kan motivera tidsbegränsade uppehållstillstånd. I praxis tillämpas också sedan länge en ordning med s.k. uppskjuten invandringsprövning när utlänningen varit gift eller sammanboende en kort tid. Det innebär att flera tidsbegränsade uppehållstillstånd beviljas innan sökanden tillåts bosätta sig permanent här i landet. Här kan man tala om en slags provotid rörande förhållandets seriositet.

Ytterligare en kategori av ärenden där det kan bli fråga om att bevilja tidsbegränsade uppehållstillstånd är utlänningsärenden där skäl av säkerhetskaraktär finns med i bilden, s.k. säkerhetsärenden. Det ärende som Henrik S Järrel hänvisar till i sin interpellation är just ett sådant ärende. Av naturliga skäl kan jag inte diskutera detta enskilda ärende, men jag vill ändå försöka ge en bild av de mycket svåra överväganden som måste göras i fall som dessa.

Ett säkerhetsärende synes ofta inledningsvis vara ett helt vanligt utlänningsärende, där utlänningen ansöker om asyl eller uppehållstillstånd av andra skäl. Under utredningens gång framkommer emellertid uppgifter som föranleder Säkerhetspolisen att se närmare på ärendet. I ett mindre antal ärenden per år anser Säkerhetspolisen att det finns skäl av säkerhetskaraktär som talar mot att utlänningen i fråga ska tillåtas stanna i Sverige. Efter att ha fått del av Säkerhetspolisens yttrande överlämnar handläggande myndighet många gånger dessa ärenden till regeringen för avgörande. Skäl av säkerhetskaraktär kan enligt utlänningslagen utgöra en grund för överlämnande av ett ärende till regeringen. Jag vill understryka att regeringen inte själv kan begära att ett ärende överlämnas för avgörande, utan att detta endast kan ske på myndigheternas eget initiativ.

Utgångspunkten i dessa säkerhetsärenden är många gånger att berörda personer inte är önskvärda i Sverige då de utgör en säkerhetsrisk av något slag, och att de därför ska avvisas eller utvisas från landet. Till detta kommer emellertid att vi enligt svensk lag och internationella konventioner är förhindrade att avvisa eller utvisa en person till ett land där denne riskerar dödsstraff, tortyr eller annan omänsklig behandling. Detta förbud är absolut och gäller för alla personer. Även den faktiska anknytningen till Sverige genom lång vistelsetid, och framför allt om det finns barn i familjen, kan få betydelse vid bedömningen.

För det fall en utlänning som bedömts utgöra en säkerhetsrisk av nämnda skäl inte kan avvisas eller utvisas från Sverige måste uppehållstillstånd beviljas. Det innebär inte att personen i fråga inte längre skulle vara att anse som en säkerhetsrisk, utan det är på grund av det absoluta förbudet att återsända någon till ett land där denna riskerar tortyr, dödsstraff eller liknande som tillstånd ändå beviljas. Regeringen har valt att i dessa fall bevilja tidsbegränsade uppehållstillstånd. Om förhållandena i utlänningens hemland förändras till det bättre är utgångspunkten att personen ska återvända hem efter att tillståndet löpt ut. Om förhållandena i hemlandet är oförändrade bör tillståndet förlängas, vilket görs av Invandrarverket. Säkerhetspolisens synpunkter ska även fortsättningsvis inhämtas i ärendet.

Av det sagda framgår att jag anser att reglerna rörande beviljande av uppehållstillstånd är klara och tydliga och att dessa tillämpas på ett till-

fredsställande sätt av våra myndigheter. Som huvudregel ska permanent uppehållstillstånd beviljas då en utlänning har för avsikt att mera varaktigt bosätta sig i Sverige och han bedöms kunna få uppehållstillstånd här i landet. Så sker också i det stora flertalet ärenden. Att personen i fråga är högskattebetalare, vilket Henrik S Järrel lyft fram i sin interpellation, saknar betydelse vid denna typ av tillståndsprövning. Att som Henrik S Järrel utgå från ett enskilt ärende som representerar en mycket speciell ärendekategori, och som dessutom rör ett mycket begränsat antal personer per år, ger inte en rättvisande bild av hur tillståndspraxis ser ut i Sverige.

Anf. 9 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Jag vill först och främst tacka statsrådet för svaret på denna interpellation. Jag vill samtidigt konstatera något som inte alla gånger framkommer när man läser om hur dessa ärenden behandlas i våra organ, nämligen Statens invandrarverk och Utlänningsnämnden. Man tar inte vederbörlig hänsyn till att det trots allt handlar om enskilda människor av kött och blod med känslor, många gånger med utomordentligt traumatiska upplevelser bakom sig.

Det är svårt att resonera kring sådana här frågor, invandrarministern, med mindre än att man får ta utgångspunkt i enskilda fall. Därför har jag varit tvungen att hålla fram ett ärende som för övrigt har vunnit stor uppmärksamhet tidigare i vårt land. Mannen har varit föremål för många stödinsatser, inte minst från sina kolleger från Karolinska sjukhuset – professorer, läkare och andra – som har velat inskrida till doktor Al-Dabbaghs försvar och hjälpa honom att få ett permanent uppehållstillstånd här. Vi måste nog också framöver i debatten beröra honom, även om jag vet att ministern av konstitutionella skäl är förhindrad att yttra sig.

Anf. 10 TALMANNEN:

Även riksdagens ledamöter är av konstitutionella skäl förhindrade att diskutera enskilda ärenden.

Anf. 11 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Vi måste ändå ta utgångspunkt i relaterandet av vissa enskilda ärenden för att kunna få en uppfattning om hur rutinerna handläggs i våra myndigheter.

Jag ville alltså få invandrarministern att försöka belysa vilka åtgärder hon är beredd att vidta för att skapa klarare och mer entydiga rutiner för berörda myndigheter i utlänningsärenden i syfte att minimera de sökandes lidanden på grund av ovisshet och myndigheternas valhänthet.

Fru talman! Jag tror att man måste vara ganska döv och blind om man inte i medierna har upptäckt och slagits av hur människor får sitta emellan i behandlingen av enskilda ärenden. Jag ska i mitt första inlägg lyfta fram en artikel som var publicerad i Dagens Nyheter den 8 januari. I den framträder två personer: en flyktingadvokat – Christa Nyblom – och förutvarande chefs-JO Per-Erik Nilsson, som båda har arbetat för och hos Invandrarverket med flykting- och asylärenden.

De menar att rättssäkerheten brister, att det finns ett utrymme för fördomar och godtycke och att detta är alldeles för stort när dessa myndigheter fattar beslut. De har ju sett ärendenas handläggning från insidan.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Christa Nyblom hävdar att varken Invandrarverket eller Utlänningsnämnden redovisar alla skäl för sin beslut utan motiverar dem med standardiserade gummiformuleringar som kan betyda i stort sett vad som helst.

Nilsson hävdar att Utlänningsnämnden och Invandrarverket ofta ifrågasätter den asylsökandes trovärdighet utan förklaring och rimliga motiv.

Utlänningsnämndens chef Göran Håkansson hävdar att det är sant att många asylsökande blir omänskligt behandlade. Det vitsordar han. Det finns inget särskilt stort utrymme för humanitet i ordets normala mening, säger han också i samma tidningsartikel. Håkansson erkänner också att Utlänningsnämnden alltför ofta motiverar sina beslut med schablonartade formuleringar och att det är ett dilemma med tanke på rättssäkerheten och att vissa delar av nämndens beslutsunderlag måste hållas hemliga.

Tycker inte invandrarministern att detta är i sig oroväckande uttryck?

Anf. 12 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Avvägningar, bedömningar och beslut när det gäller enskilda ärenden rymmer alltid svårigheter. Jag vill ändå hävda att våra myndigheter – Invandrarverket och Utlänningsnämnden – följer den lagstiftning som Sveriges riksdag har beslutat. Jag hävdar också att rutinerna som jag redovisade i mitt svar är helt klara. Men självklart är det så att det när det gäller instans- och processordning – när det handlar om legitimitet och rättssäkerhet – pågår en diskussion i samhället. Vi har också haft en kommitté som har sett över dessa mycket grannliga frågor. Det här är ett ärende som nu är under beredning i Regeringskansliet – på Utrikesdepartementet. Vi har tillsatt en intern arbetsgrupp för att ytterligare penetrera bl.a. fallet med specialdomstol. Här pågår nu ett arbete för att stärka legitimiteten och öka rättssäkerheten i själva processen.

Det grundläggande är ett tvåpartsförfarande. Hur vi än organiserar själva myndighetsstrukturen är tvåpartsförfarandet ett huvudinslag i det som jag ser som det framtida sättet att klara av en bra process för den enskilde.

Anf. 13 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Jag konstaterar att det var mycket bra att regeringen tillsatte utredningen NIPU. Den tillkom också mycket till följd av att riksdagens partier var tämligen ense om att man behövde en bättre tingens ordning på detta område.

När utredningens förslag föreligger – ett ganska enigt förslag, vill jag påstå – föreslår man att Utlänningsnämnden avskaffas och att uppgifterna ska överföras till de allmänna domstolarna. Det var en mycket bra tanke. Det skulle öppna möjligheten för just den tvåpartsprocess som är så viktig och för möjligheten till muntlig förhandling, som i och för sig redan i dag existerar men som i yttersta undantag används. Den möjligheten finns – jag vill understryka det – men den tas väldigt sällan till vara.

Nu verkar det som om regeringen inte vill köpa nämndens förslag utan går emot och vill låta en kommitté ytterligare belysa frågan om man möjligen ska förvandla utlänningsnämnden till en enda specialdomstol i stället för att låta det allmänna domstolsväsendet få hantera dessa frågor, som väl i första hand var NIPU:s förslag, eller i alla fall utse ett antal domstolar i landet som fick hantera denna typ av frågor.

Fru talman! I samma artikel, den här DN-artikeln från den 8 januari, konstaterar Invandrarverkets chef Lena Häll Eriksson att de långa väntetiderna slår mot rättssäkerheten. Hon beklagar också att en del av verkets beslutsunderlag är hemligt och enligt hennes bedömning måste så vara.

Sedan hävdar hon att i tveksamma fall blir det hellre ja än nej till asyl och uppehållstillstånd. Men det visar sig inte i prövningarna vad *jag* har kunnat finna. Det gäller i synnerhet fallet Al-Dabbagh. Det är ett mycket speciellt ärende. Jag vidhåller gärna det och delar den uppfattning som Maj-Inger Klingvall för fram här. Det är ett mycket speciellt ärende. Men det är å andra sidan mycket anmärkningsvärt att han inte har fått ett permanent tillstånd. Det finns inga anmärkningar från säpo och han har en mycket stark anknytning till Sverige. Han är också en i allra högsta grad samhällsnyttig samhällsmedborgare.

Det här att han är en högskattebetalare menar jag betyder inte så mycket i sammanhanget för just den här bedömningen. Men det är ju viktigt när det gäller de människor som kommer hit, som är utlänningar och som många gånger är utomordentligt väl utbildade och högt kompetenta, att deras kompetens och möjligheter tas till vara mer än vad som är fallet i dag. Det är viktigt att de får en möjlighet att inordna sig i svenskt samhällsliv. De vill ju inget hellre än att sköta sig, ta hand om sina familjer och göra goda yrkesprestationer. Det gäller i högsta grad denne man, doktor Al-Dabbagh.

Jag måste säga att jag är lite bekymrad över att invandrarministern tycks vara så döv för påpekandena från dem som arbetar med det här och som har sett det dokumenteras att det finns klara och uppenbara brister. Jag har andra fall som jag skulle kunna lyfta fram här med asylsökande som inte får sin rätt prövad och som inte godkänns som asylsökande trots att de enligt Genèvekonventionen uppfyller alla krav på en sådan. De har varit utsatta för tortyr och liknande men blir ändå inte – trots en kanske tioårig kamp i Sverige – erkända som flyktingfall med asylliknande skäl. Här finns alltså utan tvivel, invandrarministern, mycket att göra för att förbättra rutinerna – och framför allt för att förmänskliga rutinerna. Det är människor av kött och blod det handlar om.

Anf. 14 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Låt mig bara först understryka att det exempel som Henrik S Järrel har valt, som jag har sagt i mitt svar, är mycket speciellt. Det är mycket få fall. Man kanske kan säga att det handlar om ett tjugotal sådana ärenden per år. Det ska jämföras med de 10 000–13 000 som det senaste åren har fått uppehållstillstånd i vårt land. Det är alltså väldigt få ärenden, och Henrik S Järrel har valt ett av dessa som ett exempel. Jag tycker ändå att det är viktigt att det framkommer i debatten.

Det som hände i fråga om NIPU var ju faktiskt att remissinstanserna var splittrade när man svarade på utredningen. Det var också så att man enligt direktiven till utredningen skulle titta på alternativet specialdomstol. Det valde man att inte göra, men det är ett krav som har återkommit i remissinstansernas svar på utredningen. Då tycker vi från regeringens sida att det är rimligt att också det alternativet belyses. Vi gör också i det sammanhanget en ekonomisk analys av de olika alternativen för att helt enkelt ha ett bättre beslutsunderlag.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Samtidigt är det viktigt att understryka att det här nu ska tas fram. Jag vill se ett resultat av det här arbetet. Det har efterfrågats av riksdagen. Därför är det viktigt att vi så snabbt som möjligt kan lägga fram ett förslag när det gäller ny instans- och processordning. Tvåpartsförfarande är som vi bedömer det ett sätt att stärka både rättssäkerhet och legitimitet.

Långa väntetider tycker jag naturligtvis inte om. Det tror jag inte att någon tycker om. Vi vet att det medför lidande, osäkerhet och otrygghet. Därför är det viktigt att vi i årets budget kan ge både Invandrarverket och Utlänningsnämnden ytterligare resurser för att korta handläggningstiderna men också för att utveckla IT-stödet. Det är också ett sätt att effektivisera handläggningen och få ned tiderna. Det tror jag att vi alla har ett stort intresse av.

Avslutningsvis vill jag säga att det som sagt är ett väldigt litet fåtal personer som berörs av just den typ av handläggning som Henrik S Järrel tar upp.

Anf. 15 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Ja, just det här fallet med doktor Al-Dabbagh är ett mycket speciellt fall. Det håller jag gärna med invandrarministern om. Men det är ett mycket upprörande fall. Varför är det det? Jo, därför att här visar det sig ...

Anf. 16 TALMANNEN:

Henrik S Järrel! Principen är att vi inte tar upp de enskilda fallen. Jag måste påpeka det på nytt.

Anf. 17 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Nej, just det. Men vi måste ju ändå kunna vara oförhindrade att med utgångspunkt från enskilda ärenden tala om principerna för och rutinerna vid hanteringen. Det är det vi gör. Där hävdar jag fortfarande att våra myndigheter i dag lämnar oerhört mycket övrigt att önska när det gäller en human behandling av människor som kommer hit och som har fått möjlighet att komma hit.

Vi har i och för sig själva försatt oss i en lite besvärlig situation med dessa köer genom att vi har tagit emot så många. Det har vi gjort i humanitetens intresse. Det har vi gjort mer än t.ex. många av våra nordiska grannländer som i och för sig skulle ha kunnat ta emot fler. Men nu sitter vi i den här situationen, och då gäller det att försöka laga efter bästa läge.

Jag menar att vi behöver förskaffa oss en bättre, mer human syn på dessa människors situation. Och våra myndigheter måste i sin tillämpning få ett humanare synsätt. Det får inte bara vara ett stelt, byråkratiskt paragrafrytteri, utan det måste kunna vara möjligt att förmänskliga den här processen i dess helhet.

Jag skulle önska att Maj-Inger Klingvall med den position hon har som invandrarminister gick i bräsch för en sådan utveckling och gärna tog de nödvändiga initiativ som ändå erfordras för att skapa en sådan ordning.

Anf. 18 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Avslutningvis vill jag säga något om exemplen på hur de här ärendena hanteras. Jag vill först säga att det finns en långtgående strävan efter öppenhet i de här ärendena. Det gäller även säkerhetsärendena så långt det går med beaktande av sekretessen.

Sedan är det ju så att även om man utgör en säkerhetsrisk finns det ett absolut förbud mot att återsända någon som riskerar tortyr, dödsstraff eller liknande. Det är också så när det gäller säkerhetsärendena att man blir beviljad ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om just det fallet inträffar att det helt enkelt inte går att skicka tillbaka personen.

Men även i de fallen blir det ju till slut ohållbart med tidsbegränsade uppehållstillstånd. På sikt kan det bli aktuellt att även de här personerna, just av det skälet att vår flyktingpolitik vilar på humanitetens grund, får ett permanent uppehållstillstånd. Det måste naturligtvis då också föregås av förnyade kontakter med säpo.

Det här tycker jag är tre exempel på humanitet som även visar sig i hanteringen av s.k. säkerhetsärenden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

6 § Svar på interpellation 1999/2000:91 om ungdomstidningarnas stilbildande ansvar

Anf. 19 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Ulla-Britt Hagström har frågat mig om vilka åtgärder som jag avser att vidta för att uppmärksamma de s.k. tjejtidningarna på deras ansvar som stilbildare när det gäller alkoholvanor samt hur arbetsmaterial och konferenser om Motbilder kommer att följas upp och utvärderas.

Regeringen konstaterar med oro att attityden i samhället till användning av droger har blivit alltmer positiv. Det är en attityd som förmedlas både genom vissa av de livsstilar som sprids via medier och Internet och genom musik och reklam riktad till ungdom. Det är självklart att de s.k. tjejtidningarna har ett stort ansvar som förmedlare av attityder och värderingar. Men de attityder och värderingar som tidningarna i Sverige sprider varken ska eller bör vara en fråga för diskussion mellan regeringen och enskilda tidningar. Tryckfrihetsförordningen är mycket tydlig på den punkten. Några ändringar av grundlagsskyddet i det avseendet är inte aktuella.

Det innebär naturligtvis inte att regeringen är neutral i frågor om livsstil och värderingar. Tvärtom anser regeringen, mot bakgrund av de mer eller mindre drogliberala budskap som sprids på olika sätt, att det är viktigt att stärka ungdomars vilja och förmåga att avstå från droger. Det gör vi på många olika sätt. Ungdomar själva är en av de viktigaste resurserna i kampen mot alkohol och andra droger, och flera av regeringens initiativ utgår från att ungdomar både kan och vill arbeta förebyggande mot bl.a. alkohol och droger.

Ulla-Britt Hagström nämner konferensen Motbilder. Den konferensen är ett av flera exempel på regeringens åtgärder för att aktivt lyfta fram livsstils- och värderingsfrågor. Syftet med konferensen var att öka med-

vetenheten om allas ansvar för att barn och ungdomar får en jämlik och jämställd syn på kärlek och sexualitet. Som uppföljning av konferensen inbjöds samtliga länsstyrelser att söka medel till regionala uppföljningskonferenser. Den 23 september 1999 beslutade regeringen att fördela sammanlagt 1 miljon kronor till de 13 länsstyrelser som sökt stöd. De länsstyrelser som fått stöd ska senast den 30 juni år 2000 lämna en redogörelse för projektet till regeringen.

Ett annat exempel på hur regeringen stöder motbilder är skolans värdegrundsprojekt. Projektet startade på initiativ av skolminister Ingegerd Wärnersson för att stimulera och stödja skolans lokala verksamhet med värdegrunden i skolan under år 1999.

Ytterligare ett exempel är den nationella ledningsgrupp för alkohol- och narkotikaförebyggande insatser som finns inom Socialdepartementet. Den nationella ledningsgruppen har exempelvis tagit initiativ till webbsidan Drugsmart med möjlighet till information och kommunikation om alkohol och narkotika ur ett livsstilsperspektiv. Ett annat positivt exempel är ungdomsprojektet Motståndskraft, ett projekt i 25 kommuner där man prövar olika metoder för hur unga kan stödja andra unga i valet av en drogfri livsstil.

Under de senaste tre åren har dessutom sammanlagt 30 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden ställts till Folkhälsoinstitutets förfogande för stöd till ideella organisationers barn- och ungdomsprojekt som ligger i linje med den nationella handlingsplanen för alkohol- och drogförebyggande arbete.

Sverige har också tagit initiativ till en europeisk WHO-konferens på ministernivå år 2000 om alkohol och unga människor i Europa. Förhoppningsvis kan en Stockholmsdeklaration om ungdomar och alkohol utgöra en viktig plattform för det alkoholpreventiva arbetet i det nya millenniet.

Dessa insatser från regeringen bidrar alla till att stärka ungdomars vilja och förmåga att avstå från droger och ta avstånd från de negativa och drogliberala livsstilar som ibland förmedlas via medierna och av andra. Det är min förhoppning att alla – framför allt vi vuxna – tar ställning och aktivt motverkar utvecklingen av en drogliberal kultur och drogliberala värderingar.

Anf. 20 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka ungdomsminister Ulrica Messing för svaret på min interpellation. När jag skrev den var jag mycket väl medveten om att regeringen inte kan styra enskilda tidningar och att tryckfrihetsförordningen är viktig. Men jag tror ändå på påverkan. Jag tycker faktiskt själv att Vecko Revyn har blivit bättre på det här, men fortfarande finns det glamour och alkoholreklam. Jag kan ju visa ett uppslag för ungdomsministern. Det är s. 38–39 i Vecko Revyn från den 20 januari.

I interpellationen har jag också lyft fram genomgången av Ungdomens Nykterhetsförbund om hur tjejtidningarna Vecko Revyn, Frida och Solo skildrar alkohol och narkotika. Uppföljningen visar att alkoholkonsumtionen beskrivs som en självklarhet och att de s.k. tjejtidningarna mer eller mindre ger en positiv bild av alkoholen. Den här uppföljningen, *"Det är ju fest" – ungdomstidningars skildring av droger*, UNF 1999, redovisar att 68 % av tjejerna i årskurs nio läser Vecko Revyn. 37 % läser Frida, och 10 % läser Solo. I samma uppföljning redovisas att 62 %

tror att de påverkas lite grann. 25 % tror att de påverkas mycket. 9 % tror att de inte påverkas alls. Fler flickor än pojkar tror att de påverkas. I någon av tidningarna lyfts frågan om att få dricka t.o.m. fram som en jämställdhetsfråga.

Problemet är att den positiva inställningen till alkohol smygs in på ett så sofistikerat sätt. Tjejtidningarnas påverkan har framför allt tidigare uppmärksammats när det gäller kroppsfixering som kan skapa ätstörningsproblem hos unga flickor. Det är viktigt att de här tidningarna ökar medvetenheten om sitt ansvar som stilbildare för unga flickor.

Jag har fått många idéer och svar från Ulrica Messing som är väldigt positiva, men problemet är att de största tjej- och killtidningarna läses av ungdomar som är flera år yngre än dem som redaktionerna säger sig skriva för. Målgruppen för Vecko Revyn är t.ex. 18–25-åriga tjejer. Uppemot 40 % av de tjejer som är 13–15 år läser också tidningen. Jag vet inte om ungdomsministern har sett tidningen Slitz kalender för år 2000. Det är en grabbtidning. Enligt redaktionen är tidningens snittläsare 27 år, men hela 20 % som läser den här tidningen är 13–15-åriga pojkar. Det är inte lätt för en tjej som har en figur som avviker från detta mönster att få vara som hon är. Slitz är alltså en tidning som köps av män i alla åldrar, med många avklädda tjejer på och i tidningen. Det här är lite skrämmande med tanke på den kvinnobild och de mansideal som unga grabbar ska få.

Jag har själv arbetat som lärare i 30 år. Mina första mål har varit att medverka till att ungdomar kan bygga upp ett ökat självförtroende. De här tidningarna visar inte att man duger som man är.

Statsrådet Ulrica Messing har pekat på flera områden och arbetar med frågor runt problemet. Jag har inte något emot något av detta; jag är mycket tacksam för allt som görs. Jag har stora förhoppningar på skolans värdegrundsarbete; det tycker jag att Ingegerd Wärnersson ska ha en eloge för. Men alltför mycket ansvar läggs på skolans axlar vad gäller fostran. Jag har noterat att föräldrar inte nämns i Ulrica Messings svar. Jag tror att många föräldrar inte riktigt vet vad som står i dessa tidningar. Skulle man inte kunna ange en lämplig åldersgräns i tidningarna, som på videofilmer, och försöka initiera något, så att föräldrar går studiecirkelar?

Anf. 21 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag tror att jag nämnde alla vuxna i mitt svar. Med alla vuxna menar jag också föräldrar. Självfallet kan inte skolan själv bära ansvaret för att sprida värderingar och ge människor utbildning i jämställdhet eller i andra frågor. Det finns många personer i ett samhälle som bär ett ansvar för att förmedla de budskap och de värderingar som vi vill ska vara grunden för vårt gemensamma samhälle.

Just när det gäller arbetet med unga människor tror jag att det är oerhört viktigt med positiva förebilder, människor som de kan se upp till, som de litar på, som de gärna vill förlika sig med och som de vill vara lite lika. Jag tror att det är viktigt att de killar och tjejer som i dag är positiva förebilder tar tydlig ställning och tar avstånd från negativa könsroller och drogliberala reklamer.

Jag vill t.ex. som en motbild till de artiklar som Ulla-Britt Hagström refererade till bl.a. i tidningen Vecko Revyn ge ett gott exempel från samma tidning, från ett decemhernummer. En ledamot i regeringens

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

ungdomsdelegation, nämligen Alice Bah, fick tillfälle att själv göra ett nummer för tidningen Vecko Revyn. Jag vet inte hur stort genomslag ett enskilt nummer får. Men jag välkomnar att tidningen är så lyhörd för de signaler som finns i det övriga samhället att man ändå är beredd att lyssna, vara självkritisk och ta in också andra som kritiserar den syn på könsroller som tidningen ofta förmedlar.

Jag tror att man måste göra mycket – och vi måste göra det på bred front i hela samhället – för att påverka unga människors syn på alkohol, droger och inte minst könsroller. Och jag tror att vi måste göra det här på olika sätt. När vi vänder oss mot tjejer tror jag att det handlar mycket om att stötta dem, så att de vågar säga ifrån, sätta gränser och lita till att de duger. På samma sätt ska vi stötta killar, så att också de kan lita på att de duger. Killar ska också få arbeta mera med jämställdhetsfrågor som tjejer oftast gör på ett mera naturligt sätt.

Vi måste också fortsätta att stötta olika organisationer och föreningar som arbetar med könsroller och drogförebyggande verksamhet. Vi gör det på olika sätt, bl.a. genom Arvsfonden, som finns på Regeringskansliet. Man kan göra det genom att bojkotta tidningar. Man kan göra det genom att hitta roliga och häftiga alternativ som lockar nya läsare, och som inte får en töntstämpel på sig för att de speglar en annan bild av ungdomar och ungdomskultur.

Vi gör det självklart också genom att ha en ständig debatt och dialog om vilka gränser som ska gälla i vårt land. Det kräver, återigen, att vi som vuxna är tydliga, vågar säga ifrån och vågar ifrågasätta och att vi också talar om könsroller, tar avstånd från droger och aldrig bortförklarar handlingar med t.ex. alkohol eller annat.

Anf. 22 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Tack, Ulrica Messing! Det var bra att Ulrica Messing uttalade sig om vuxna och att också föräldrar var inbegripna. Jag tror på föräldrakampanjer.

Jag ser själv att flera artiklar är väldigt bra och upplysande för ungdomar. Det finns lärorika artiklar som varnar för narkotika. Men samtidigt finns ett dubbelspel med glorifiering och mycket smörja. Det skulle egentligen vara väldigt bra om tidningarna satte en åldersgräns, som finns på videofilm, osv. Då skulle föräldrar veta att en viss tidning inte är lämplig för en trettonåring.

När det gäller alkoholglorifieringen har berusningsfrekvensen bland flickor ökat under 90-talet. I en undersökning av skolelevers drogvanor år 1997 redovisar CAN att 8 % av pojkarna och 10 % av flickorna i årskurs 9 har haft oskyddat sex när de har druckit. Det är därför jag kopplar dessa konferenser med motbilder till glorifieringen. De måste få genomslag i ungdomsvärlden.

Jag tycker att man i Västra Götaland jobbar bra med detta. Jag vet inte om Ulrica Messing vet om fler regioner arbetar på samma sätt. Här gör man ingående undersökningar och tar reda på drogvanor och livsmönster för alla ungdomar i årskurs 9. Det är väldigt bra för skolorna att kunna följa upp det år efter år och se vad man behöver hjälpa till med.

Jag har en hel del exempel. Jag vet inte om jag har tid att läsa upp dem här. Den 22 december 1999 står följande i en tidning – jag ska inte namnge tidningen för att inte svärta någon extra: ”Årets bubblare! Vi

bjöd in tre festliga kändisar för att testa nyårsbubbel. Festfixaren si och så, Fröken Sverige och agenten si och så provsmakade tio olika mousserande viner och champagner. Ju dyrare, desto bättre, eller?” Det är påverkan. ”Hitta din favorit – 48 millennieblåsor!” Jag tror att Ulrica Messing förstår hur de millennieblåsorna såg ut och att inte alla tjejer skulle kunna få en millennieblåsa.

I september 1999 står i en tidning: ”Vinprovskola! Aggressivt vin, flackt vin, grovt vin, köttigt vin, oljigt vin, stjätkliknande vin, träigt vin, vattnigt vin.” Det är sådant vi vuxna knappast har hört talas om. ”Vita drömmen” är ett recept på hur man blandar ingredienserna med mixerstav och håller i ett drinkglas, osv. ”Sätt i ett sugrör, drick!” ”Månadens sprit. Samtliga drycker introduceras på Systembolaget under april, maj.” I Hennes den 30 september 1999 är s. 104–105 helsidor om vinprovning.

Problemet är att det är så fjärran från det som vi tycker är väldigt allvarligt med vitmaktmusik, nazistisk propaganda och annat att det verkar ofarligt. Jag tycker att det vore bra om ungdomens nykterhetsförbund kunde få hjälp av forskarvärlden med bättre resurser.

Min undran är om Ulrica Messing skulle kunna tänka sig att initiera en forskning runt tidningarnas stilbildande uppgift för att gå vidare med dessa frågor. De leder på sikt till en livsstilsbildning som vi inte riktigt förstår och som inte är så ofarlig. Jag försöker att studera en del av dessa tidningar så att jag lite grann vet vad jag talar om.

Anf. 23 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Ibland tror jag på kampanjer, men man ska använda kampanjer med måtta. Det finns en risk att det blir lika mörkt igen när kampanjen är slut. Det är bara roligt och glittrigt så länge den varar. Men de är också bra.

Jag själv är resultatet av en sådan kampanj. När jag gick både på mellanstadiet och på högskolan hade vi regelbundna informationsträffar om rökning. Alla som inte rökte förärades en ful knapp, skulle jag kunna säga efteråt. Det var en vit bakgrund med en grön groda på där det stod: *Kiss me, I don't smoke*. Men den var viktig.

Det var lite symbolik i att bära den knappen. Och framför allt var det symbolik i vem man fick knappen ifrån. Det var kändisar ute på skolorna och talade om rökning, och vi ville gärna kunna identifiera oss lite med dem och bli lite lik dem. Vi hade uppnått något när vi fick bära samma typ av knapp som dem. På det sättet kan kampanjer spela en roll.

Det finns utbildningar för föräldrar där de kan få mer kunskap om droger och föräldrarollen över huvud taget. Hur länge ska barnen egentligen vara ute, och vad får alla andra göra som mina barn tycker att de inte får, osv? Skolan har en del sådana informationskvällar och utbildningar, och polisen har det också. Framför allt har många föräldraorganisationer själva sådana. Jag vet också fler län som har arbetsplaner för sitt drogforebyggande arbete. Jag välkomnar att ännu fler börjar arbeta konkret inte bara i länet utan också i kommunerna och involverar frivilligorganisationer, föräldrar och skolorna i det arbetet.

Det är inte alltid så lätt att vara ung i dag. Jag tycker att man ser två tydliga utvecklingar. Å ena sidan är vi unga allt längre. Vi studerar allt längre. Vi bor hemma allt längre. Vi lever allt längre, och vi ser att livet innebär många möjligheter. Men å andra sidan blir vi också vuxna och

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Svar på
interpellationer

medvetna allt snabbare. Vi kan se det alltifrån klädstilar till könsroller och alkoholvanor. På många sätt tycker jag att den utvecklingen är negativ.

Men det finns också positiva drag i utvecklingen. Unga människor blir alltmer medvetna och tar för sig på ett annat sätt. Det kan vi t.ex. se när man diskuterar samhällsfrågor och politik med unga. De är oerhört engagerade i den tid och den värld de lever i.

Jag tror att vi ska fånga upp det engagemanget och använda ungdomsorganisationerna än mer i ett förebyggande arbete. Unga förebilder når andra unga betydligt bättre än vad vuxna gör. Vi får inte underskatta vikten av att kunna indentifiera sig med någon som man tror på och som man vill likna.

När det sedan gäller forskning kring mediernas roll och kring mediefrågor ber jag att få ta med mig den frågan till ansvarig minister för just mediefrågorna.

Anf. 24 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Ulrica Messing för att hon tar med sig frågan om forskning. Vi har diskuterat många goda idéer. Jag tror egentligen att vi tycker och tänker ganska lika. Vi lägger trots det fortfarande mycket ansvar på skolan. Tyvärr är det väldigt många lärare som har svårt att tränga in i den här kulturen. Jag fick själv en gång "sura påskägget" av Vecko-Revyn, men det var faktiskt elever som kom och tackade mig och sade att det var bra att vuxna vågar säga någonting. Jag blev inte så trakasserad som jag trodde.

Det här är inte så enkelt. Skolorna har tyvärr i dag inte resurser som de kan använda till de kampanjer som Ulrica Messing talar om. Man får kämpa ganska mycket för att få resurser för att satsa. Därför har jag ännu en fråga obesvarad. Kan Ulrica Messing tänka sig att man ändå försöker få tidningarna till att sätta en åldersgräns för att markera vilka åldrar de är till för?

Det är så mycket som kommer i utvecklingen framöver. CD-branchen har redan i dag en stor konkurrens. I dag "bränner" ungdomar ned musiken själva från Internet ganska mycket. Föräldrar och lärare har inte längre en riktig chans att hänga med.

Tidskrifter som handlar om hur män och kvinnor är och bör vara både till utseende och beteende – och det mesta skildrat genom kändisar – har redan tagit över idealbildningen hos många ungdomar. Det är de rika, de vackra och de framgångsrika som mejslar fram kvinno- och mansidealet för våra tonåringar.

Samtidigt som jämställdhetskampanjen med pågår s.k. mainstreaming inom alla områden tillåter vuxenvärlden att jämställdhetsbilden raseras av tidningar som t.ex. Slitz i den almanacka jag visade tidigare. Vem granskar dessa tidningars jämställdhetsplaner?

Anf. 25 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! När det gäller tidningarnas jämställdhetsplaner kan man bara granska den arbetsplats där tidningarna produceras, och det är JämO som gör den granskningen utifrån jämställdhetslagen. Det tror jag att vi båda är medvetna om.

Det ligger självfallet i tidningarnas intresse att vända sig mot den målgrupp som man försöker fånga upp. Då borde det också ligga i tidningarnas eget intresse att fundera över att sätta en rekommenderad åldersgräns på tidningen. Det är ju också en signal till föräldrarna. Jag menar att som ansvarig utgivare för en tidning som jag vill ska nå en viss grupp människor, ligger det i mitt eget intresse att själv skriva det på tidningens omslag.

Sedan är jag övertygad om att de allra flesta av oss kan göra mycket mer i det dagliga arbetet för att påverka attityder, värderingar och negativa trender. Alla är inte självlärd och inte insatta i frågorna av eget intresse. Då måste det offentliga Sverige ibland hjälpa till att utbilda t.ex. lärare som inte alltid tycker att könsroller eller alkohol är en enkel fråga att diskutera eller debattera med elever. Det ansvaret ligger bl.a. på oss inom Regeringskansliet och på våra myndigheter, och det ansvaret tar vi. Det är min övertygelse och förväntan att det ska ge resultat tillsammans med de övriga satsningar som vi gör.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

7 § Svar på interpellation 1999/2000:57 om lagstiftning om tidigare stängning av krogar

Anf. 26 Socialministern LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ulla-Britt Hagström har frågat mig på vilket sätt jag avser uppmärksamma kommuners och länsstyrelserns bristande intresse för alkoholuppföljning och om jag ämnar vidta åtgärder för en lagstiftning för tidigare stängning av krogar.

Regeringen har inrättat en nationell ledningsgrupp för alkohol- och narkotikaförebyggande insatser under min ledning. Ledningsgruppen ska fortlöpande följa, stämna av och samordna de olika insatser av nationell karaktär som olika statliga eller andra aktörer har att fullgöra samt stimulera och stödja en lokal och regional mobilisering för ökade insatser inom det alkohol- och drogförebyggande arbetet, inte bara på myndighetsnivå utan också inom den ideella sektorn. Ledningsgruppens arbete handlar bl.a. om att i ökad utsträckning utveckla hållbara lokala strategier och uppföljningar på alkoholområdet som också innebär ett ökat lokalt och regionalt ansvarstagande i de här frågorna.

Som grund för det förstärkta alkohol- och drogförebyggande arbetet som regeringen beslutade om 1995 låg den nationella handlingsplanen som Folkhälsoinstitutet och den dåvarande nationella ledningsgruppen arbetat fram. Handlingsplanen, som innehöll en långsiktig strategi samt ett konkret mer kortsiktigt åtgärdsprogram, behöver nu revideras. Inom ramen för den nuvarande ledningsgruppen har en revidering av handlingsplanen inletts. Denna revidering sker i nära samarbete med bl.a. kommunerna.

Nationella ledningsgruppen har t.ex. tillställt Svenska Kommunförbundet medel för att utveckla en kommunal handbok i drogskadeförebyggande verksamhet. Ett trettiotal kommuner har engagerats i arbetet med att utveckla det drogskadeförebyggande arbetet i kommunerna. Arbetet utgår ifrån ett kommunalt perspektiv som innebär att varje kom-

mun ska göra en analys av läget i kommunen och sedan formulera lokala mål för det drogförebyggande arbetet med utgångspunkt från befintliga resurser. De trettio kommunernas utvecklingsarbete i kombination med tillgänglig teoretisk kunskap ska sedan ligga till grund för den handbok som ska kunna användas av alla intresserade kommuner i landet. Handboken ska vara ett verktyg för kommunerna i arbetet med att ta fram nya metoder och arbetssätt som är lokalt anpassade. Detta arbete ska sedan ligga till grund för en reviderad nationell handlingsplan på alkoholområdet där naturligtvis kommunernas och länsstyrelsernas roll på alkoholområdet kommer att uppmärksammas.

När det gäller frågan om restaurangernas öppethållandetider vill jag informera om Alkoholutredningens uppdrag att bl.a. utvärdera effekterna av de sena serveringstiderna till kl. 05.00. Utredningen ska överlämna sitt slutbetänkande senast den 31 mars 2000, och först efter remissbehandling och normal beredning i Regeringskansliet är jag beredd att ta ställning till frågan om eventuella lagstiftningsåtgärder när det gäller restaurangernas öppethållandetider.

Anf. 27 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Det är bra att regeringen har inrättat en nationell ledningsgrupp för alkohol- och narkotikaförebyggande insatser. Det behövs ökade insatser inom det alkohol- och drogförebyggande arbetet, inte bara på myndighetsnivå utan också inom den ideella sektorn. Speciellt den ideella sektorn behöver få bekräftelse på att arbetet är viktigt.

Varje år dör mer än 5 000 människor på grund av sjukdomar eller skador i samband med alkoholdrickande. All tillgänglig forskning visar att det finns ett starkt samband mellan tillgänglighet och alkoholskador. Attitydförändringar, begränsad tillgänglighet, försäljningsmonopol och prispolitik är viktiga instrument.

Jag har läst ett pressmeddelande om att Lars Engqvist begär ett nytt alkoholundantag. Det är lovvärt. Engqvist säger här själv att det finns forskare som tror att den alkoholrelaterade dödligheten kan öka med upp till 1 000 fall per år om EU-reglerna införs i Sverige.

Regeringens alkoholproposition påvisade att helårseffekten av lördagsstängningen av Systembolaget gav ca 5 000 färre omhändertaganden av berusade, ca 900 färre ingripanden vid lägenhetsbrott, ca 500 färre misshandelsbrott och ca 700 färre ingripanden vid bråk.

Det vore rimligt att göra liknande uttalanden om krogars öppettider. Engqvist vill här avvakta utredningen och remissyttrandena, men Lars Engqvist måste väl ändå ha vissa direktiv för utredningen? Den sker väl inte förutsättningslöst?

Fru talman! Många kommuner brister i handläggningen av ärenden enligt alkohollagen. Det har inte Lars Engqvist kommenterat annat än genom att nämna handboken. Endast 62 av landets 288 kommuner fick förra året besök av länsstyrelsen för tillsyn. 4 av landets 21 länsstyrelser gjorde inte ett enda besök i någon kommun förra året. Mycket våld sker på grund av att krogar håller öppet till fem på morgonen. Det underlag som utredningstjänsten har tagit fram åt mig, och som berör bedömning av om längre serveringstider för krogar påverkar brottsligheten, härrör

från remissvar med anledning av Stockholms kommuns beslut den 16 november 1999 om ett reviderat alkoholpolitiskt program.

Polismyndigheten i Stockholm har inkommit med synpunkter som talar för att det finns ett samband mellan krogarnas öppettider och brottsbenägenheten. De räknar tre brottstyper till den krog- och nöjesrelaterade brottsligheten. Det är misshandel utomhus mot personer över 14 år. Det är rån mot privatpersoner med eller utan skjutvapen, och det är brott mot allmän verksamhet, våld, hot eller förgripelse mot tjänsteman.

Min fråga till socialministern är: Vad finns det för vits med att tillåta att krogar är öppna till klockan fem på morgonen?

Anf. 28 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag ska kanske erinra Ulla-Britt Hagström om att vi för inte alltför länge sedan hade en omfattande alkoholpolitisk debatt här i Sveriges riksdag med anledning av förslaget till ny alkoholpolitik. En del av frågeställningarna kan väl sägas alldeles nyss ha avhandlats här i kammaren.

Det Ulla-Britt Hagström funderar på är den svåra balansgången mellan restriktioner och tillgänglighet å ena sidan och en folklig acceptans för samma restriktioner å andra sidan.

När det gäller alkoholpolitiken kan man väl säga att Sverige relativt framgångsrikt har lyckats balansera restriktioner och begränsad tillgänglighet å ena sidan och en folklig respekt för just dessa restriktioner å andra sidan. Man kan säga att vi genom historien ibland har gått för långt i restriktioner och folk har varit tveksamma, men överlag har vi lyckats ganska väl.

Nu har vi presenterat och fattat beslut om en ny alkoholpolitik. Den bygger på att vi ska upprätta en sådan balans. Vi tycker att ökade restriktioner, genom t.ex. kriminalisering av illegal alkohol, ska kunna mötas med att vi samtidigt erbjuder en större tillgänglighet och en större öppenhet i systembutikerna för att nå just den här balansen. Jag vill påpeka det.

Det är inte den här riksdagens uppfattning att vi ska förbjuda alkohol totalt i samhället. Det skulle möjligen, åtminstone teoretiskt, vara en framgångsrik väg. Det gäller alltså att bekämpa missbruket, bekämpa alkoholskadorna, skapa en respekt för alkoholen och totalt sett minska alkoholkonsumtionen.

När det gäller öppettiderna på restaurangerna är problemställningen ungefär densamma. Det gäller att å ena sidan se till att man inte skapar en ny alkoholkultur bland unga människor som innebär att man dricker alkohol till tidiga morgnar och å andra sidan inte hänvisar ungdomar till andra restauranger, svarta restauranger och svarta klubbar, som erbjuder den här möjligheten.

Många som försvarar senare öppettider och utskänkningstillstånd fram till kl. 5 på morgonen har sagt att just detta är en möjlighet att hålla tillbaka illegal utskänkning. Jag är inte säker på att de har rätt. Jag är mycket kritisk till att man har gett alldeles för många tillstånd till den här typen av utskänkning, men jag har ändå velat redovisa hur resonemangen har gått.

Vi kommer att få möjlighet att diskutera detta när Alkoholutredningen kommer med sitt förslag – och det sker som sagt var redan under våren – för att då ta ställning till i vilken mån vi ska inskränka utskänk-

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

ningstillstånden och införa större restriktioner. Men jag är inte beredd att säga hur det ska gå till förrän jag har sett utredningens förslag.

Anf. 29 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Tack, fru talman, och tack, Lars Engqvist!

Jag vill också ha en balansgång och en folklig acceptans. Sverige har haft en bra alkoholpolitik, det tycker även jag. Jag är själv egentligen för restriktivt fostrad vad gäller alkohol, men jag tycker ändå att det här med krogar öppna till kl. 5 går alldeles för långt.

Det finns diagram från Polismyndigheten i Stockholms län, citys polismästardistrikt, som visar att brottsligheten tenderar att förskjutas till allt senare på nätterna. Man säger att det som lockar de flesta människor att vara kvar i de centrala delarna av Stockholm långt efter midnatt då de flesta krog- och nöjesrelaterade brott begås måste vara restauranger. De människor som av olika skäl är på tillfällig genomresa t.ex. till och från sitt arbete kan normalt inte sättas i samband med någon större brottslighet. Med den utgångspunkten antar man att antalet brott skulle minska avsevärt om samtliga restauranger skulle stängas. Det kan också göras gällande att det finns ett klart samband mellan restauranger och den typ av brottslighet som brukar kallas krog- och nöjesrelaterad.

Från Polismyndighetens sida vill man inte ha ett stängt och öde Stockholm, utan man förordar en medelväg som tillvaratar så väl den enskildes intresse av att gå ut på kvällen som både den enskildes och myndigheternas intresse av att det ska kunna ske under lugna och säkra förhållanden. Polismyndighetens erfarenheter av ställen med sena tider är att de ofta blir samlingsplatser för personer med kriminellt förflutet. Man säger att det även verkar som om restauranger med serveringstider till kl. 3 på morgonen har mindre bråk än de som har öppet till kl. 5. Sedan framhåller man att s.k. vanliga människor inte i normalfallet vistas ute under aktuell tid på dygnet, delvis beroende på de tilltagande våldstendenserna men också på försämrade kommunikationer och svårigheter att komma hem. Då finns det enligt Polismyndighetens mening anledning att befara att ett ökat antal restauranger med sena serveringstider skulle innebära en ytterligare förskjutning.

Vad avser de brott som sker sent på nätterna är de mer resurskrävande, bl.a. på grund av att alltmer tilltagande berusning och människors förändrade beteende i samband med ökat alkoholintag visar detta. Kvinnomisshandel skulle man också kunna ha en lång diskussion om här.

Polismyndigheten har svårt att besvara frågorna, att förutse brottsligheten och hur nuvarande brottslighet kommer att sprida sig över dygnets timmar osv. Men man säger att för att kunna upprätthålla en god säkerhet för medborgarna måste detta sättas i samband med polisiära resurser. Bemanningen vid närpolisområdena är sådan att den inte räcker till för att fördelas över dygnets alla tider och för att få erforderlig kontakt med och tillsyn av restauranger, trots att bemanningen är högre fredagar och lördagar. Övriga nätter går det inte att upprätthålla den nivån. Skulle det då bli en permanent utökning av restaurangernas serveringstid till kl. 5 under veckans alla dagar skulle polisen inte ha möjligheter.

Därför vill jag ställa en motfråga till socialminister Lars Engqvist: Innebär det här resonemanget att man också kopplar detta till polisens

resurser? Ser man till att man förordar fler poliser om man inte vill stänga krogarna tidigare?

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 30 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Tanken med att tillsätta en utredning är väl att man vill komplettera den kunskap man har och i alla fall kan tänka tanken att utredningen kommer med uppgifter som vi hittills inte riktigt har förfogat över. Om det vore omvänt, att vi alla redan visste hur det är, så skulle man naturligtvis kunna fatta beslut utan utredning.

Alkoholutredningen ska se över effekterna av serveringstiderna. Med effekterna menas de samlade effekterna, dvs. hur man kan bedöma vad det har betytt för brottslighet och andra problem, kriminalitet, stökighet på stan och allt detta, men också vad det betyder för alkoholkonsumtionen. Innan utredningen presenteras är det svårt att ha en bestämd uppfattning om vilka effekter det har. Men vi kommer ju relativt snart att få denna kunskap och kan då diskutera vilka åtgärder vi behöver vidta.

Anf. 31 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag tycker att det är lång tid att vänta på kunskapen. Jag tycker att det är ganska självklart: ju större tillgänglighet, desto mer alkoholdrickande, ju längre öppet till sena morgonen, desto mer alkoholdrickande och desto större brottslighet. Kvinnovåldet trappas upp och mycket våld sker ute på gatorna, det vet vi ju.

Därför tycker jag att vi egentligen inte ska vänta så länge, utan vi bör uppmana alla att den här inriktningen måste det bli. Vi måste hitta en lagstiftning. Jag tycker att kl. 2 är väldigt sent, men nog måste vi kunna stänga restaurangerna kl. 2. Jag vet inte vad det finns för vits med att man har tillgänglighet till drickande ute på stan mellan kl. 2 och kl. 5 på natten. Det är min klara uppfattning, och jag tror inte att någon utredning kan ändra den. Jag tycker att vi ska arbeta vidare för detta mål och att restauratörer och andra ska vänja sig vid den tanken så att de kan planera inför framtiden för hur de ska ha det med sina öppettider.

Anf. 32 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Bara en sista kort kommentar. Jag har sagt att jag är tveksam till dem som argumenterar för att långa öppettider innebär att man ersätter en illegal restaurangverksamhet. Jag tror inte att den är så omfattande, och jag tror inte att det får den effekten.

Men innan jag definitivt bestämmer mig vill jag faktiskt se att någon tittar på det lite noggrannare. Jag vill än en gång påpeka att den 31 mars ska utredningen komma med sitt förslag. Jag tror att även den som är lika övertygad som Ulla-Britt Hagström är om hur det ser ut kan må väl av att komplettera sin kunskap.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1999/2000:62 om forskning om kvinnors alkoholdrickande

Anf. 33 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ulla-Britt Hagström har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att forskningen om kvinnor och alkohol ska intensifieras och för att socialtjänstens kunskaper om alkoholskador bättre ska kunna tas till vara.

På Socialdepartementets initiativ har Centrum för alkohol- och narkotikaforskning vid Stockholms universitet tillkommit och är nu under uppbyggnad. En föreståndarprofessur har nyligen tillsatts och en särskild professur i behandlingsforskning knuten till centret är under tillsättning. Ytterligare professurer och forskare med anknytning till alkohol- och drogforskning kommer att anställas och syftet är att utveckla och samla forskarkompetens på området så att en kreativ och vetenskaplig miljö kan skapas som kan fungera som ett nationellt tvärvetenskapligt centrum på alkohol- och drogområdet.

I den av riksdagen nyligen antagna alkoholpolitiska propositionen (prop. 1998/99:134 *Vissa alkoholfrågor, m.m.*) påpekas att det finns behov av att bl.a. utveckla och stimulera forskning när det gäller t.ex. trender och mönster i alkohol- och droganvändningen i Sverige och även forskningsmässigt få belyst förändringar i svenskarnas konsumtionsmönster. En sådan förändring som enligt min mening forskningsmässigt bör belysas är just konsekvenserna av kvinnornas ökade alkoholkonsumtion. I de diskussioner som nu pågår med centret om medel för olika forskningsprojekt är forskning om kvinnor och alkohol ett område som bl.a. diskuteras.

Vidare har Socialstyrelsen nyligen fått i uppdrag att utforma ett förslag till program för nationellt stöd till kunskapsutveckling inom socialtjänsten. Syftet är att skapa en struktur för systematisk kunskapsuppbyggnad och effektiv informationsspridning så att socialtjänstens insatser i större utsträckning kan baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. Jag utgår från att detta program kan vara ett sätt att bättre ta till vara socialtjänstens kunskaper om alkoholskador. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september i år.

Dessutom har Socialdepartementet genom den nationella ledningsgruppen för alkohol- och drogförebyggande insatser givit Svenska Kommunförbundet medel för att utveckla en kommunal handbok, såsom jag redan har nämnt, i alkohol- och drogskadeförebyggande verksamhet. Handboken ska vara ett verktyg för bl.a. kommunernas socialtjänst när det t.ex. gäller att ta fram nya metoder och arbetssätt på alkohol- och drogområdet men också för att effektivisera arbetet så att socialtjänstens kunskaper om alkoholskador bättre ska kunna tas till vara. Arbetet ska redovisas i mars år 2001.

Anf. 34 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar så mycket av ministerns tid här i kammaren i anspråk, men detta är viktiga frågor och jag håller mig till de regler som finns.

Jag tackar för svaret på interpellationen. Jag tycker att Centrum för alkohol- och narkotikaforskning är angeläget och att forskarkompetens

behövs, inte minst vad gäller kvinnor och alkohol. Jag är därför glad att socialminister Lars Engqvist pekar på vikten av att forskningsmässigt belysa konsekvenserna av kvinnornas ökade alkoholkonsumtion. Vården och rehabiliteringen måste ha bättre kunskap om skillnader mellan manliga och kvinnliga alkoholister så att vård och behandling kan anpassas till kvinnors behov.

Andelen kvinnor som fick vårdinsatser inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg hade den 1 november 1998 ökat till 30 %. Totalt för öppenvården var kvinnornas andel också 30 %. Den var något lägre för institutionsvården, 27 %. För institutionsvården var kvinnornas andel högst för de tvångsvårdade, 35 %, och knappt 26 % för de frivilligt vårdade. Det är en enorm ökning jämfört med mitten av 60-talet, då man räknade med en kvinnlig alkoholist på 23 manliga.

Kvinnor med missbruksproblem blir dessutom ofta utsatta för våld.

Jag blev förvånad då jag från CAN-biblioteket fick låna den litteratur som samlats om forskning kring kvinnor och alkohol och fann att en mycket liten del bestod av svensk forskning. Eftersom Sverige i många sammanhang ses som ett föregångsland vad gäller alkoholpolitik är detta ännu mer förvånande. Vi skulle helt enkelt sakna underlag om vi ville lyfta fram denna fråga som viktig under Sveriges ordförandeskap i EU. Och det är egentligen denna typ av frågor vi bör lyfta fram under ordförandeskapet. Jag vill därför fråga socialministern om praktiska förberedelser pågår inför ordförandeskapet i EU med tanke på alkoholområdet.

Sedan vill jag peka på att Maria ungdomsenhet i Stockholm möter alltmer drogmissbrukande flickor. Under 1998 hade Maria ungdomskontakt med sammanlagt 1 251 unga från Stockholms län. Den yngsta var bara nio år gammal. De flesta tonåringar, 702 stycken, kom till mottagningen efter att ha druckit stora mängder alkohol. Av materialet framgår att flickors missbruk närmar sig pojkars.

Vad som är Lars Engqvists ord eller ej i boken *Alkoholkultur* vet jag inte. Där framhålls dock folkhälsan som ett viktigt perspektiv på alkoholdrickandet. I delbetänkandet av Nationella folkhälsokommittén *Hälsa på lika villkor* menar man också att den totala genomsnittliga alkoholkonsumtionen bör minska med 25 %, från åtta till sex liter 100-procentig alkohol per person. Här påvisas också att dödligheten ökat för kvinnorna bland tjänstemännen och minskat något bland arbetare jämfört med hur situationen var på 80-talet.

När det gäller dödlighet i alkoholism, alkoholpsykos och alkoholförgiftning har de kvinnliga arbetarna fortfarande en högre dödlighet än samtliga tjänstemannagrupper. Detta gäller särskilt jämfört med tjänstemän på mellannivå men även jämfört med dem på högre nivå. De kvinnliga företagarna intar en särställning med en betydligt högre risknivå än andra förvärvsarbetande kvinnor. Dödligheten är allra högst bland icke yrkesverksamma kvinnor.

Kvinnor och män påverkas olika, fysiskt sett, av konsumtion av alkoholdrycker. Detta har hittills i stor utsträckning förbisetts av alkoholforskare och av dem som ska syssla med information kring alkoholfrågor.

Anf. 35 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ett av de mer dystra resultaten av den ökade jämställdheten tycks vara att vi blir mer jämställda också när det gäller hållningen

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Svar på
interpellationer

till droger. Vi kan på tobakens område konstatera att unga flickor börjar röka i tidig ålder och att detta är en utveckling som går på tvärs mot vad som gäller för befolkningen i övrigt. Också när det gäller attityderna till alkohol och därav följande missbruksproblem tycks problemet växa bland kvinnor.

Detta uppmärksammas dock – det är ett viktigt påpekande – t.ex. i det program som jag redan har redovisat när det gäller det nya centrumet för alkohol- och narkotikaforskning, där just problemet med kvinnor och alkohol kommer att uppmärksammas. Det uppmärksammas också när det gäller den allmänna upplysningsverksamheten. Väldigt mycket av denna, inte bara när det gäller alkohol utan också när det gäller tobak och andra droger, har sin udd riktad mot kvinnor, helt enkelt för att visa vilka risker som faktiskt finns.

Det är säkert så att man också ska lägga in ett könsperspektiv när det gäller att utveckla informationsmetoder och att få en bättre kommunikation. Jag tror att informationen fungerar olika – man är mer eller mindre mottaglig för informationen, och man arbetar i olika miljöer.

Det är viktigt att vi i framtiden inser att kvinnornas ökade alkoholkonsumtion är ett växande problem och att den ökar mer än vad den gör för männen. Jag är övertygad om att detta är en drivkraft såväl bakom den ökade forskningen som bakom de initiativ som tas när det gäller att upplysa om alkoholens skadeverkningar.

Anf. 36 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag ska nöja mig med detta anförande, eftersom jag förstår att fler interpellanter väntar.

Jag har försökt att följa t.ex. Fredrik Spak från Göteborg, som arbetar med ett longitudinellt forskningsprojekt om kvinnors alkoholvanor och alkoholproblem enligt speciella teorier som har utvecklats just kring kvinnors alkoholmissbruk. Det är väldigt bra med sådana här långsiktiga uppföljningar. Faktorer som här betonas mer för kvinnor än män är betydelsen av partnern och familjen, uppkomst och upplösning av högkonsumtion och missbruk, skilda ärftlighetsmönster, betydelsen av gynekologiska problem, sexualitet, sexuella övergrepp, psykiatriska störningar samt arbete i miljö dominerad av det andra könet. Det finns väldigt många olika saker som påverkar det här.

Det finns också en studie i Göteborg av en läkare, Annika Rosengren, som visar att klasskillnaderna slår igenom tydligare bland kvinnorna än bland männen.

Alkoholforskaren Håkan Leifman har kommit fram till att ökad utbildning hos kvinnor ger högre konsumtion och större andel högkonsumenter. Det borde ju egentligen vara tvärtom, eftersom informationskampanjer mest påverkar de högtbildade. Men forskningen är inte färdig.

Karin Helmersson Bergmark visar att medan män får problem genom sin alkoholkonsumtion anses kvinnor självmedicinera tillstånd som ångest, oro och depressivitet med alkohol. Det är kanske detta att kvinnorna inte söker hjälp på samma sätt utan försöker lösa problemen själva som gör att man inte har forskat så mycket.

Folkhälsokommittén har nu arbetat med frågan och ställt upp sju mål och strategier. Jag skulle vilja fråga socialministern om han ställer sig bakom dessa sju mål och tänker därför läsa upp dem. Målen är

1. att alkoholkonsumtionen ska minska,
2. en höjd debutålder för alkoholkonsumtion med syftet att uppnå en alkoholfri uppväxt,
3. att alkoholrelaterade skador ska minska, särskilt i de grupper som har en omfattande konsumtion av alkoholdrycker och som samtidigt lever i en utsatt social situation,
4. att informera och sprida kunskap om alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar i olika skeden i livet,
5. ett reducerat berusningsdrickande,
6. punktnykterhet i samband med graviditet, i väg- och sjötrafik, på arbetet samt i idrotts- och motionssammanhang,
7. reducerad tillgång till svartsprit.

Jag vet att socialministern ställer sig bakom det målet plus att ytterligare forskning ska göras, och jag känner därför att denna debatt har varit meningsfull.

Anf. 37 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag kan ge ett mycket kort svar, därför att just dessa sju mål har varit vägledande när det gäller den alkoholpolitiska propositionen. Det är just den hållningen som ska präglja alkoholpolitiken framöver. Och det är intressant därför att den bygger just på en strävan att acceptera förekomsten av alkohol men attackera missbruket, se till att vi blir medvetna om skadeverkningarna, se till att vi skapar alkoholfria miljöer, att vi höjer debutåldern, att vi ser till att uppväxten blir alkoholfri, osv. Det är en klok beskrivning av svensk alkoholpolitik. Jag ställer mig bakom den.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellationerna 1999/2000:116 och 156 om Smittskyddsinstitutet

Anf. 38 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Kerstin Heinemann och Leif Carlson har i två interpellationer frågat mig om jag har för avsikt att vidta sådana åtgärder att Sveriges beredskap mot spridningen av smittsamma sjukdomar kan vidmakthållas.

I jämförelse med många andra länder är läget i Sverige gott beträffande flertalet av de allvarliga smittsamma sjukdomarna. Positiva förändringar har ägt rum genom olika åtgärder som medfört en markant minskning av antalet smittsamma sjukdomar. Ett flertal av de samhällsfarliga sjukdomarna, t.ex. polio och difteri, har under den senaste tioårsperioden

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

förekommit endast som något enstaka fall. Vidare har antalet anmälda fall av hivinfektion hållit sig på en relativt konstant nivå sedan flera år. En jämförelse mellan de nordiska länderna visar även att den allmänna smittskyddssituationen i Norge, Danmark, Finland och Sverige ser relativt likartad ut.

Trots den generellt sett höga nivån på smittskyddet i Sverige har nya problem tillkommit under den senaste tioårsperioden. Ett sådant problem är förekomsten av antibiotikaresistenta bakterier. Vidare är Sverige i dag mer utsatt för smittsamma sjukdomar genom det ökade utbytet med omvärlden. För att det ska finnas en beredskap för att möta dessa nya infektionsproblem och för att vidmakthålla försvaret för de kända sjukdomsalstrarna är det, enligt min mening, nödvändigt att bibehålla en hög nivå på smittskyddet i Sverige.

1996 års Smittskyddskommitté presenterade i mars 1999 sitt slutbetänkande som bl.a. innehåller en utvärdering av det svenska smittskyddet med tonvikt på smittskyddslagen och övriga författningar som hör till smittskyddet. Betänkandet har under 1999 remissbehandlats, och regeringen avser att återkomma med en proposition i frågan under detta år.

Smittskyddsinstitutet har som central förvaltningsmyndighet inom smittskyddet till uppgift att bl.a. bevaka det epidemiologiska läget i fråga om smittsamma sjukdomar bland människor nationellt och internationellt och aktivt medverka till att skyddet mot sådana sjukdomar upprätthålls och förstärks. Ansvar för att vidta behövliga smittskyddsåtgärder vilar emellertid enligt smittskyddslagen på landstingen och de smittskyddsläkare som ska finnas samt på miljö- och hälsoskyddsnämnderna i kommunerna.

Frågan om Smittskyddsinstitutets resursbehov för år 2000 aktualiserades i samband med att myndigheten den 1 mars 1999 inkom med ett budgetunderlag för perioden 2000–2002. Mot bakgrund av de resursbehov som då framkom föreslog regeringen i budgetpropositionen för budgetåret 2000 att Smittskyddsinstitutet skulle få en ramförstärkning motsvarande 15 miljoner kronor.

Den första prognos för utfallet för 1999 som presenterades av Smittskyddsinstitutet i april 1999 indikerade ett underskott i verksamheten för 1999 på 8,5 miljoner kronor. Regeringen har därefter fört en kontinuerlig dialog med Smittskyddsinstitutet om utfallet för 1999. Mot bakgrund av det väntade underskottet för 1999 föreslog regeringen på tilläggsbudget 2 att Smittskyddsinstitutet skulle tilldelas ytterligare 5 miljoner kronor under 1999 för att täcka extraordinära kostnader i samband med flytten till Karolinska institutets område. Regeringen har dessutom beslutat att höja myndighetens anslagskredit till 5 % för att klara verksamheten under 1999.

Smittskyddsinstitutet har under 1999 vidtagit en rad åtgärder för att myndighetens ekonomi ska komma i balans. Bl.a. har en verksamhetsöversyn genomförts i syfte att ta fram nödvändiga prioriteringar inför planeringen av verksamheten under år 2000.

I syfte att få en samlad genomlysning av Smittskyddsinstitutets situation har regeringen gett myndigheten i uppdrag att senast den 15 februari i år redovisa vilka åtgärder som fordras för att myndighetens ekonomi ska komma i balans samt att analysera vilka konsekvenser dessa åtgärder får för verksamheten. I uppdraget ingår även att redovisa vilka åtgärder som

myndigheten har vidtagit eller avser att vidta för att utveckla kostnads- och intäktskontrollen samt styrningen av verksamheten.

Mot bakgrund av den uppkomna ekonomiska situationen inkom Smittskyddsinstitutet i november 1999 med en hemställan om extra anslag för verksamheten år 2000 på 15 miljoner kronor för att verksamheten ska kunna upprätthållas på 1998 års nivå. Regeringen har gjort bedömningen att det inte är möjligt att ta ställning till denna hemställan förrän Smittskyddsinstitutet har redovisat sitt uppdrag den 15 februari 2000.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att det är mycket angeläget att försvaret mot de kända smittsamma sjukdomarna vidmakthålls och att det finns en beredskap för att möta nya infektionsproblem. I detta sammanhang kommer den tidigare nämnda propositionen om smittskydd att utgöra ett viktigt bidrag. När det gäller Smittskyddsinstitutets situation kan jag inte göra en bedömning i den frågan förrän Smittskyddsinstitutet har redovisat sitt uppdrag.

Anf. 39 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka för interpellationssvaret. I svaret säger socialministern att han anser att det är nödvändigt att bibehålla en hög nivå på smittskyddet i Sverige. Det anser även jag, och det är det som är anledningen till interpellationen.

Smittskyddsinstitutet är ju för närvarande i en bekymmersam situation som också oroar personalen, både när det gäller deras egen situation och när det gäller institutets framtid. Regeringen har ju tillskjutit medel under 1999, och det senaste tillskottet var i form av en kredit. Problemet är ju nu i första hand ekonomiskt. Men osäkerheten inför framtiden innebär ju också att det finns risk att kompetens försvinner. De anställda vid Smittskyddsinstitutet har en sådan kompetens att det inte är något större problem för dem att få andra arbeten.

Det är riktigt som socialministern säger att Sverige i jämförelse med många andra länder har ett gott läge beträffande flertalet av de allvarliga smittsamma sjukdomarna. Men samtidigt vet vi inte vad som kan komma. Situationen kan faktiskt jämföras med försvarets. Hotbilden kan förändras, och då måste det finnas beredskap för att möta det nya hotet. Tuberkulosen och antibiotikaresistenta bakterier är sådana hot. Även det utökade utbytet med omvärlden ger oss nya problem.

Tuberkulosen som för ett par år sedan ansågs som utrotad i Sverige sprider sig i hela världen, inte minst oroande är de totalresistenta tuberkulosebakterierna som nu bl.a. uppträder i Baltikum. WHO har i december förra året gått ut med en uppmaning till medlemsstaterna om att öka tuberkulosekontrollen och att säkerställa att nationella resurser finns för att stoppa utbredningen. Det behövs enligt WHO också ett internationellt samarbete.

Nu ska ju Smittskyddsinstitutet till den 15 februari redovisa vilka åtgärder som fordras för att myndighetens ekonomi ska komma i balans och även analysera vilka konsekvenser som dessa åtgärder får för verksamheten. Det är bra. Men det behövs också en långsiktig plan om avsikten är att säkerställa att Sverige även i framtiden ska ha en väl fungerande smittskyddsverksamhet och kanske också återta positionen som föregångsland på smittskyddsområdet som man tidigare har haft.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Socialministern hänvisar till den proposition som ska komma till hösten, men beslut kommer ju inte att fattas i riksdagen förrän nästa år. De beslut som fattas kan ju också påverka Smittskyddsinstitutets verksamhet. Jag tänker bl.a. på överföringen av utredningarna till kommunerna där kompetensen i dag inte finns, men där man kanske behöver ett stort stöd från Smittskyddsinstitutet, åtminstone i inledningsskedet.

Därför vill jag avslutningsvis fråga socialministern om han är beredd att efter det att Smittskyddsinstitutet har kommit in med sin redovisning och har haft möjlighet att titta på den kan komma med någonting som gör att man kan börja planera vidare så att arbetsron på Smittskyddsinstitutet kan återställas.

Anf. 40 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag vill också tacka statsrådet för svaret. Vi tycks ju dela uppfattningen att det är nödvändigt att bibehålla en hög nivå på smittskyddet, och det gläder mig. Vi är också överens om att läget i Sverige fortfarande är relativt gott men också om att nya hot har uppkommit. Jag tror att statsrådet delar min uppfattning att Sverige behöver ett smittskyddsinstitut med både en nationell och en internationell överblick och med kapacitet att delta i det internationella samarbetet.

Fru talman! Det märkliga är ju att avrustningen av just denna förmåga har fått pågå när vi vet att problemen är i växande sedan flera år tillbaka, precis som statsrådet sade.

Hiv, ebola, marburg, rotavirus, legionella, hantavirus och hepatit E, F och G är nyupptäckta smittorganismer. Bara sedan 1994 har 30 nya virus upptäckts, och vi kan räkna med många fler nya upptäckter. Prionerna hade ingen förutsett. Sådana här överraskningar som vi inte alls kan tänka oss kan alltså dyka upp när som helst. Även ”gamla godingar” som kolera dyker upp i en ny aggressiv form som är hotande.

Många forskare liksom WHO och Centers for Disease Control har nu vid ingången till det nya årtusendet uppfattningen att både nya och gamla infektionssjukdomar kommer att vara de för framtiden absolut svåraste hälsoproblemen.

Betydelse har också att resandet ökar. Speciellt medför den ökande andelen invandrare som besöker sina gamla hemländer risker att infektioner följer med till Sverige som objudna gäster. Det är nämligen vanligt att man inte besöker vaccinationscentraler före resan, utan man åker hem ovaccinerad och tänker inte på att man nu lever under andra förhållanden. Det gör att det finns en stor risk för ett utbyte genom resande till hemländer.

Det kan inte vara klokt att rusta ned vårt smittskydd när problemen väntas öka – inte minska. Statsrådet har naturligtvis rätt i att ansvaret för behövliga smittskyddsåtgärder vilar på landstingen och smittskyddsläkarna, liksom på kommunerna. Men dessa kan inte ta ansvar för det ovana och för det överraskande och kanske helt nya.

Sverige har ca 35 bakteriologiska och virologiska laboratorier. Vart och ett av dessa kan inte bygga upp kompetens för diagnostik av samtliga smittämnen. Det skulle bli fullständigt ohanterbart ekonomiskt och det skulle bli mycket värre än det är i dag därför att det vore så oekonomiskt.

Fåtalsdiagnostik måste koncentreras och landstingslaboratorierna måste utföra rutindiagnostiken. En av Smittskyddsinstitutets huvudupp-

gifter är att vara ett referenslaboratorium dit övriga laboratorier kan vända sig. Minskar man resurserna för det kan man inte stödja landstingslaboratorierna och smittskyddsläkarna i den uppgift som de enligt lag är ansvariga för. Man har helt enkelt sänkt garden. Det kan inte vara klokt att sänka garden när problemen ökar, utan man bör väl hålla garden uppe.

Nu sägs det att det skulle kosta runt 25 miljoner att uppfylla dagens krav på smittskydd; detta enligt den konsekvensutredning som Smittskyddsinstitutets personalorganisationer har gjort. Institutets ledning har begärt 15 miljoner. Det kan i och för sig inte anses vara stora pengar med tanke på konsekvenserna om skyddet fallerar men det är naturligtvis viktigt att man utreder ordentligt.

Med tanke på vikten av att behålla kompetent personal tycker jag att det är bråttom med besked; det går inte att vänta. En bra signal nu, fru talman, vore kanske att här klart säga att det, även om statsrådet inte kan ta ställning till de exakta åtgärderna innan det uppdrag som institutet fått har redovisats, är statsrådets alldeles klara avsikt att tillförsäkra Sverige ett smittskydd som kan möta nya problem som vi ställs inför och att göra det möjligt att delta i det internationella samarbetet så att vi inte får tacka nej till väsentliga uppgifter för allas vår säkerhet. Kan statsrådet ge en deklaration av den arten?

Anf. 41 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman och socialministern! Jag delar Kerstin Heinemanns och Leif Carlsons oro över den situation som Smittskyddsinstitutet har hamnat i.

Smittskyddsinstitutet har en mycket stor betydelse för det förebyggande arbetet. Det är just på det förebyggande arbetet som vi kanske måste satsa mer i framtiden. De måste därför tillförsäkras sådana resurser att de kan utföra ett bra arbete och behålla viktig och kompetent personal.

Efter kontakter vet jag att de är tacksamma för att det händer något i frågan – för att de fått sin anslagskredit höjd till 5 % och för att regeringen lovat att återkomma med besked om eventuellt ytterligare resurser till verksamheten. Men de tycker att det är oroande att det sker först i februari.

Vad som nu behövs är ett tydligt budskap från socialministern så att de vet att deras verksamhet inte åderläts. De behöver få ett besked så att de kan lugna ned sig – de är rätt oroliga just nu – och så att det vet att personalen kan vara kvar.

Oron vid Smittskyddsinstitutet är motiverad eftersom eftertraktad personal redan lämnat verksamheten för andra arbeten. Risker är uppenbara att ytterligare personal flyr Smittskyddsinstitutet om beskedet inte är tillräckligt tydliga.

Kan socialministern i dag ge några tydliga och lugnande besked?

Anf. 42 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Som svar på Leif Carlsons fråga kan jag säga att regeringen naturligtvis kommer att se till att vi har ett fungerande smittskydd som lever upp till de krav som gäller både nationellt och internationellt. Problemet är emellertid följande – detta gör oss i regeringen och faktiskt alla som sitter i riksdagen lite konfunderade.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

I sitt anslagsäskande för 2000 begärde Smittskyddsinstitutet 129,7 miljoner kronor. Man måste utgå från att det var en beräkning av vad som faktiskt behövs för att hålla ett fungerande smittskydd. Även om jag antar att ledningen för Smittskyddsinstitutet allmänt vet vilka krav som ställs på statliga institutioner är det rimligt att tro att man menade att man skulle kunna hålla en verksamhet som kunde klara de krav som riksdag och regering ställer.

I budgetpropositionen tilldelades Smittskyddsinstitutet 15 miljoner kronor mer än tidigare. Sammantaget fick man alltså 125 miljoner kronor. Skillnaden mellan de begärda 129,7 miljonerna och de 125 miljonerna var att regeringen sade nej till en del ambitionshöjningar som hade redovisats. Dessutom ansåg inte regeringen att man kunde ställa upp på detta nu. Det motsvarade 3 miljoner kronor. I praktiken innebär det att i förhållande till vad man faktiskt begärde, och fick, var skillnaden 1,5 miljoner kronor. Detta är situationen.

Senare anmälde Smittskyddsinstitutet – från ledningens sida – att man i själva verket behöver 15 miljoner kronor mer än det som anslagits för att klara verksamheten under år 2000. Personalen gör bedömningen att det behövs 25 miljoner kronor. Vi har tittat lite grann på personalens ansökan. Det finns ett och annat uppenbart fel i beräkningen men det är tydligt att olika bedömningar görs.

Som Leif Carlson framhåller är det, apropå belopp för statliga myndigheter, inte så stora belopp som det handlar om. Problemet är helt enkelt att vi har haft att hantera skilda bedömningar och framför allt att Smittskyddsinstitutets ledning gjorde en annan bedömning i november än man gjorde förra våren.

Enda möjligheten för oss att hantera frågan är att be Smittskyddsinstitutet att med hjälp av Ekonomistyrningsverket gå igenom verksamheten och tala om på vilket sätt vi ska försäkra oss om att få tydligare, bättre, underlag för våra bedömningar. Det kan ju vara så att man förra våren gjorde felaktiga bedömningar eller att man var för optimistisk om vissa saker när det gäller kostnadsutveckling eller intäkter – uppfattningar som man senare har tvingats revidera.

Oavsett vilket så är det ett krav som vi har från regeringens sida och som rimligtvis måste stödjas av riksdagen att vi får ett fungerande underlag för våra bedömningar av medlen till våra statliga institutioner.

Jag vill inte ta ställning till var felet ligger eller hur det kan förklaras att man gör en så skild bedömning, utan vi väntar tills vi får materialet den 15 februari. Det är trots allt bara något mer än två veckor till dess. Däremot kan jag ännu en gång svara att vår uppfattning naturligtvis är att vi ska se till att vi har ett smittskydd som fungerar och att vi måste fatta de beslut som krävs för att också i det avseendet lugna personalen.

Anf. 43 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag tycker att det är bra att socialministern här gör klart att vi ska ha ett fungerande smittskydd. Jag har full förståelse för att man måste titta igenom vad det är som är orsaken till att man inte har klarat ekonomin och behöver tillskott. Samtidigt måste man verkligen se över vad det är som vi ska syssla med.

Jag kan gott vänta tills utredningen är klar och man på departementet har tittat på detta. Men det skulle vara väldigt bra med vissa signaler så

snart som möjligt efter det, så att man på Smittskyddsinstitutet slipper vänta ytterligare ungefär ett år innan man vet hur det ska se ut i framtiden.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 44 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt bra att socialministern tar tag i problemet. Det finns självklart många orsaker till ökade kostnader. Det är flytt, det är ökad hyra och det är byggnationer. Men det är också alldeles uppenbart att det inte räcker som förklaring. Det måste självklart skapas en klar bild av den ekonomiska situationen så att man kan vidta korrekta åtgärder. Jag tror att vi är helt ense om detta, liksom att smittskyddet med tanke på framtida risker måste vara av hög klass.

Nu är det, som har sagts här, bara tre veckor kvar ungefär tills Smittskyddsinstitutets interna utredning ska redovisas. Jag hoppas att man i varje fall då snabbt kan fatta de beslut som så att säga behövs genast. En sak som Smittskyddsutredningen kommer med har mycket att göra med tvångslagstiftning, mänskliga rättigheter, den ställning hiv har i förhållande till andra smittsamma sjukdomar m.m. Men det här är en sak som vi måste göra. Det får inte fallera under tiden.

Risken om man inte gör något är att förfallet går väldigt fort och mycket längre än man hade tänkt sig. Det beror på att när personalen känner att det är osäkert börjar den röra sig. Det är personal med speciell kompetens som har lätt att få arbete inom andra medicinska branscher. Det kan alltså gå väldigt fort utför.

Har personalen väl flyttat och sökt ett nytt jobb är det mycket kostsammare och svårare att återrekrytera och få tillbaka kompetensen än att snabbt se om huset medan den är kvar och känner sitt ansvar gentemot institutet, som jag upplever att man gör i väldigt hög grad. Därför tror jag, herr statsråd, att vi inte har så lång tid att vinka på om det här ska gå, utan vissa beslut behövs väldigt fort efter den 15 februari.

Det skulle, tycker jag, kännas förödande om vi inte heller har någon möjlighet att på ett fullgott sätt delta i internationellt samarbete, i Östersjösamarbetet som vi i viss mån bundit upp oss till och som är väsentligt. Men jag förväntar mig, efter det statsrådet har sagt, att vissa av delarna i smittskyddet kommer att tas om hand väldigt fort.

Anf. 45 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Att ledningen vid Smittskyddsinstitutet har gjort felaktiga beräkningar måste i så fall få konsekvenser för ledningen. Det får inte påverka det förebyggande och nödvändiga arbetet inom institutionen.

När socialministern säger att vi måste ha ett smittskydd som fungerar, undrar jag om det innebär att vi ska bibehålla nivån. Ett fungerande smittskydd kan ligga på olika nivåer. Jag hoppas att det handlar om att vi ska bibehålla den nivå vi har.

Anf. 46 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Min ambition är att vi ska behålla ett smittskydd på den nivå som vi har bestämt oss för.

Jag ska också säga att min ambition naturligtvis är att kunna ge ett besked så snart vi har fått en klar bild från Smittskyddsinstitutet. Jag är inte beredd att kommentera om ledningen har skött sig eller inte eller vad

som förorsakat den aktuella situationen. Jag vill vänta med att ge sådana kommentarer tills vi har fått denna bild. Men så fort vi har fått det är det min avsikt att ge besked om vad som händer.

Men ambitionen, och det kan man ge besked om redan nu, är att vi ska behålla ett smittskydd på en god nivå, även en god internationell nivå.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1999/2000:134 om socialtjänstens handläggning av ärenden rörande barn

Anf. 47 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Birgitta Carlsson har ställt följande frågor till statsrådet Ingela Thalén om socialtjänstens handläggning av ärenden rörande barn. Avser regeringen vidta åtgärder så att barnperspektivet får genomslag i socialtjänstens arbete? Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att stärka kunskapen om barnutredningar hos blivande socionomer? Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att förbättra barnens trygghet vid familjehemsplaceringar. Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på frågorna.

Vad gäller den första frågan är jag helt överens med Birgitta Carlsson om att det är viktigt att bestämmelserna om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals i socialtjänstlagen får fullt genomslag i det vardagliga sociala arbetet. De nya bestämmelserna i socialtjänstlagen som syftade till att stärka barnets ställning trädde i kraft den 1 januari 1998. I samband därmed fick Socialstyrelsen och länsstyrelserna i uppdrag att följa upp och utvärdera dessa ändringar. En delrapport med titeln *Ändringar i socialtjänstlagen som rör barn och unga* överlämnades till regeringen den 30 juni 1999.

I rapportens sammanfattning skriver Socialstyrelsen att kommunerna överlag ser mycket positivt på lagändringarna och att de ses som en viktig bekräftelse på att socialtjänsten arbetar i rätt riktning. Uppföljningen bygger på en enkät till landets alla kommuner samt telefonintervjuer med ansvariga för individ- och familjeomsorgens arbete med barn och unga i 27 kommuner samt kommunbesök i 16 kommuner.

En svårighet i uppföljningsarbetet har varit att kommunerna för statistik över arbetet med barn och ungdomar på olika sätt och ibland bristfälligt. Ett område där detta blivit tydligt är redovisningen av antalet anmälningar till socialtjänsten enligt 71 § SoL. Endast ett fåtal kommuner för statistik över dessa. Socialstyrelsen kommer att genomföra fördjupade jämförelser mellan kommuner med få respektive många anmälningar. En ytterligare rapport kommer att lämnas till regeringen årsskiftet 2000/2001.

Den andra frågan Birgitta Carlsson ställer handlar om kunskaper om barnutredningar hos blivande socionomer. När det gäller socionombildningen vill jag börja med att konstatera att den är en generalistutbildning för personer som kommer att arbeta med socialt arbete inom ett mycket brett fält i stat, landsting och kommuner samt inom den privata

sektorn. Det är också viktigt att komma ihåg arbetsgivarnas ansvar för kompetensutveckling av personalen.

Innehållet i olika högskoleexamina regleras i Högskoleförordningens examensförordning, där socionomexamen behandlas bland yrkesexamina. Vad som utöver det som sägs i examensförordningen ska ingå i socionomexamen är en fråga för respektive utbildningsanordnare.

Speciella kurser med direkt inriktning på kunskap om socialt arbete med barn finns inom socionomprogrammet på ett par av grundutbildningarna. Kurser med specialinriktning på barn ges också som påbygg-nadsutbildning och kräver då yrkeserfarenhet efter grundexamen. Rege- ringen avser inte att för närvarande vidta några åtgärder vad gäller regle- ringen av socionomutbildningen.

Den 3 juni 1999 beslutade regeringen om direktiv gällande en över- syn av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga m.m. I denna översyn ingår bl.a. att bedöma behovet av lagändringar och utvecklings- arbete inom socialtjänsten för att minska osäkerheten i tillvaron för de barn som vistas i familjehem under lång tid. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2000.

Anf. 48 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Allra först vill jag tacka socialministern för svaret. An- ledningen till att jag ställde de här frågorna var att vi i den tvärpolitiska barngruppen som finns här i riksdagen hade en träff med fem olika orga- nisationer. När vi träffade de här organisationerna och de berättade vilka frågor de tyckte att det var viktigt att vi arbetade med här i riksdagen, frågor som de tyckte att det var viktigt att vi lyfte fram på olika sätt, upptäckte jag att de problem som jag själv upplevde i början av 80-talet fortfarande finns kvar.

Jag har erfarenhet av att ha tonårsflickor som på grund av att de inte hade fått uppleva den trygghet i livet som man kan förvänta sig att unga människor ska få rycktes ifrån sin invanda miljö och placerades i ett fosterhem, i vårt hem. Man känner att det ändå har gått så pass lång tid, och problem som fortfarande kvarstår är det viktigt att vi gör något åt.

De här olika organisationerna representerar föräldrarnas, fosterhem- mens, barnens och socionomernas föreningar på fosterbarnsvårdområdet. De har lyft fram fem olika punkter. Jag läser upp dem, även om det inte är exakt det jag har frågat om.

1. Det ska finnas specialiserade socionomer. De behövs för skötsel av kommunernas fosterbarnsvård.
2. Barnavårdsutredningen bör bättre än nu lyfta fram barnens historia, situation och behov.
3. Fosterfamiljerna behöver garanteras grundutbildning för sina upp- drag och handledning och fortbildning under den tid dessa pågår.
4. Framgent behöver stödet till de fosterhemsplacerade barnens för- äldrar i deras föräldraskap förbättras.
5. Avslutningarna av uppdragen och utslussningen av barnen och ungdomarna från fosterbarnsvården behöver förbättras.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Socialministern svarade nu mycket positivt på min första fråga. Vad avser min andra fråga, som handlade om socionomernas utbildning vad gäller barnavårdsutredningar, är det oerhört viktigt att det är en hög kvalitet på barnavårdsutredningar som ligger till grund för beslut om vård. Det är nödvändigt för förutsättningarna att få goda resultat av fosterbarnsvården.

På landets socialhögskolor får de blivande socionomerna fortfarande inte lära sig den komplicerade och svåra konsten att göra en social utredning avseende ett barn som riskerar att fara illa. Att göra en barnavårdsutredning på ett bra sätt är kanske den allra svåraste uppgift som en socionom ställs inför. Eftersom det också är en uppgift som många socionomer någon gång under sin yrkesverksamma tid ställs inför, är det förvånande att utredningsmetodik inte utgör en större obligatorisk del av socionomutbildningen. Det är nödvändigt att socialhögskolorna utbildar de blivande socionomerna i utredningsteknik avseende barnavårdsutredningar.

Socialministern hänvisade till att man kan förfara på olika sätt på de olika socialhögskolorna, men i högskolelagen anges olika punkter som man ska ha förvärvat kunskap om. Jag vill särskilt peka på en punkt där det handlar om att man ska ha förvärvat kännedom om sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsbetingelser. Jag tycker att det är märkligt att det inte någonstans i paragraferna och i det material som jag har kunnat ta fram om detta nämns någonting om barn. Jag vet att de ingår i begreppet ”individ och annat”, men minst lika viktigt som det är att vi pekar på kvinnors och mäns livsbetingelser tycker jag att det är att vi verkligen ser till att de socionomer som handhar de här frågorna har en relevant utbildning för detta ändamål.

Anf. 49 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Jag tycker att det är bra att Birgitta Carlsson har ställt de här frågorna. Det är nödvändigt att vi återkommande får en diskussion om de här frågorna, så att de inte kommer i skymundan.

Vad gäller fråga 2, om att stärka kunskapen om barnutredningar hos blivande socionomer, delar jag uppfattningen att det behövs en förbättring. Jag har under mina fem år i riksdagen fått många signaler om socialutredningar som görs på ett oacceptabelt sätt, t.ex. att utredaren tar upp det som talar mot klienten och utelämnar det som är till klientens fördel.

Polisutredningar om brottmål styrs t.ex. av rättegångsbalken. Jag anser att vi när det gäller utredningar inom socialtjänsten inom det här området borde ha en liknande lagstiftning. Det gäller trots allt utredningar som drastiskt kan förändra människors hela liv.

Även från socionomer har kritik uttalats mot de brister som finns i utbildningen när det gäller sociala utredningar. Jag hoppas trots allt att det kommer förbättringar på det här området ganska snart.

När det gäller fråga 3, om förbättring av barnens trygghet vid familjehemsplaceringar, anser jag att i första hand släktingsplacering ska övervägas och att syskon ska placeras i samma familjehem eller så nära att de kan umgås på ett så normalt sätt som möjligt liksom att barns rätt att få träffa sina anhöriga måste garanteras, om det inte finns mycket speciella skäl som talar däremot. Familjehemsbarn måste ha samma rätt som andra barn att få träffa sina anhöriga.

Delar socialministern min uppfattning om att barn har rätt till en bra kontakt med sina anhöriga och med sina rötter?

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 50 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Det här är en fråga som rör oss alla. Vi vet också att den är av känslig natur. Jag har själv suttit i en socialnämnd och vet vilka svåra avväganden man där måste göra. Jag tror att vi alla är överens på den punkten. Eftersom frågan är ganska känslig är det viktigt att den inte får en politisk vinkling. Det vinner ingen på – tvärtom.

Problemet är att sådana här beslut för de berörda får stora konsekvenser, som också kommer att bli bestående framöver. Det är väldigt svårt att rätta till något som har blivit fel från början. Mot den bakgrunden tycker jag också att det är viktigt att Birgitta Carlsson här tar upp kompetensen hos dem som handlägger ärendena.

Thomas Julin tog upp att det också har förekommit brister i neutraliteten. Jag skrev i våras till socialministern om detta och fick ett mycket fint svar, som jag tackar för. Jag är intresserad av att man från regeringens sida ser till att det också förs ut till kommunerna. Det får inte bli så att man säger bra saker utan att sedan någonting händer. Jag vore därför intresserad av att få besked om socialministerns syn på vad man kan göra för att förbättra kommunernas kompetens i detta avseende. Det kan vara dels en kommunal fråga, dels en utbildningsfråga.

Något som är ännu allvarigare är när det i kommuner fattas politiska beslut som inte följer gällande regler, dvs. att man inte tar hänsyn till de lagar och bestämmelser som finns på detta område. Socialutskottet har till kammaren klart uttalat att det vill att man i första hand ska undersöka om placering hos närstående är möjlig. Detta har i vissa fall faktiskt inte skett, och det beklagar jag djupt.

Jag undrar om socialministern kan ge oss besked om att han tänker se till att man följer de lagar som gäller. Jag vet att detta delvis tangerar justitieministerns område, men jag skulle gärna vilja få ett klarläggande från socialministern.

Anf. 51 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vi rör oss över ett ganska vitt fält. Å ena sidan gäller det vilka kompetenskrav som vi ska ställa i högskoleutbildningen, å andra sidan gäller det kompetensutvecklingen i den pågående verksamheten. Jag förklarade att regeringen inte har några planer på att ytterligare agera vad gäller socionomutbildningen. Ett av de motiv som jag redovisade i svaret till Birgitta Carlsson var att vi måste förvänta oss ett större ansvar från arbetsgivarna när det gäller kompetensutvecklingen.

Jag vill därvidlag peka på ett initiativ som regeringen har tagit, nämligen att ge Socialstyrelsen i uppdrag att presentera ett program för kunskapsstöd till socialtjänsten.

I en mycket uppmärksammat artikel skrev generaldirektören för Socialstyrelsen Kerstin Wigzell om bristen på kunskap om de metoder som socialtjänsten arbetar med, och det gäller över hela fältet. Hon har konstaterat att vi inom socialtjänsten till skillnad mot exempelvis inom sjukvården saknar en exakt kunskap om vetenskap och beprövad erfarenhet.

Vi behöver bygga upp en bättre kunskap och sedan förmedla denna kunskap inom socialtjänsten. På många områden tycks det vara så att vi

genom årtiondena har sökt oss fram utan att förmedla kunskap till varandra om vilka behandlings- och utredningsmetoder som är lämpliga och hur man ska hantera utredningar, exempelvis när det gäller just barn.

Jag tror väldigt mycket på att en utveckling av socialtjänsten handlar om att i större utsträckning utveckla kompetensen hos dem som arbetar inom denna. Det gäller att ge dem stöd och att se till att de ständigt får del av ny kunskap och får en fortbildning under arbetets gång. Det blir ett ansvar för kommunalpolitikerna likaväl som för oss att ge personalen det stödet. Den behöver stöd för att kunna veta vilken arbetsmetodik den ska använda och hur utredningsverksamheten ska gå till liksom för att leva upp till de fem krav som Birgitta Carlsson redovisade. Det ligger i stor utsträckning på utvecklingen inom socialtjänsten, där kommunerna har ett ansvar. Vi ska se till att de får stöd för den kompetensutveckling som behövs.

Anf. 52 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag delar helt socialministerns synsätt att vi från statens sida har ett ansvar för att se till att kommunerna får möjlighet att ta del av och följa upp den erfarenhet som ändå finns inom många kommuner, där man har löst de här problemen på lite olika sätt.

Allt det här handlar ju om barns trygghet, och det är oerhört viktigt att vi tar det här på allvar. Det handlar kanske inte om så många barn, men för dem som inte behandlas på ett korrekt och riktigt sätt är konsekvenserna förödande. Ingen familj är den andra lik.

Jag lyfte i min interpellation fram en fråga till, nämligen bestämmelserna om anmälan enligt 71 § SoL. Det heter där att var och en som får kännedom om att en underårig utsätts för misshandel eller annars för fara för hans hälsa eller utveckling bör anmäla detta till socialnämnden. Myndigheter inom hälso- och sjukvården vars verksamhet berör barn och ungdomar och anställda hos dessa myndigheter har skyldighet att till socialnämnden anmäla om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden bör ingripa.

Nu vet vi från undersökningar att trots att det har skett anmälningar har dessa inte utretts. Det känns skrämmande att när någon befärar att ett barn har farit illa och gör en anmälan att det finns socialtjänster som inte utreder och tar reda på om det verkligen har skett något. Ett sådant barn kan inte känna trygghet i sin livssituation.

Jag vill lyfta fram frågan om stöd till fosterföräldrarna. Det är också oerhört viktigt. Även om det ligger på kommunernas ansvar är det oerhört viktigt att man från statens sida ser till att detta sköts på ett korrekt sätt.

De barn som har varit placerade i fosterhem ska också få en bra avslutning på placeringen. Man ska stötta och uppmuntra fosterhemmen att även i fortsättningen vara ett nätverk, en vuxenkontakt för barnen – som många gånger har brister i sin relation till kanske den egna familjen eller släktingarna på grund av att någonting i livet har gått snett. Det är oerhört viktigt att vi från statens sida har ett övergripande ansvar. Socialministern svarar att det ska finnas direktiv till den utredning som nu görs vad gäller LVU, att bedöma behovet av lagändringar och utvidgningsarbetet inom socialtjänsten för att minska osäkerheten i tillvaron för barn som vistas i familjehem under lång tid. Jag ser fram emot det uppdrag

som ska redovisas i slutet av augusti i år. Jag hoppas verkligen att det kommer att mynna ut i förslag som förbättrar villkoren för dessa barn och ungdomar.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 53 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Jag anser, trots allt, att det vore riktigt att socionomer redan i sin grundutbildning får en bra utbildning som utredare. Utredningen ska vara basen i deras arbete, och det fordras en bra utbildning och en bra utredning för rättssäkerheten. Det kan inte överlåtas åt kompetensutveckling på arbetsplatsen i kommunen.

Socialstyrelsen har vid besök i socialutskottet redovisat brister när det gäller socialutredningar vid omhändertagande av barn. Det får inte finnas brister på ett sådant område. Därför hoppas jag verkligen att ni tänker om och gör en förändring på området.

Anf. 54 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Först ett svar till Thomas Julin. Jag menar inte att socionomutbildningen inte skulle innehålla en utbildning om utredningar. Frågan var följden av Birgitta Carlssons fundering kring kunskapen i den speciella frågan om utredning av barn.

Det finns några skolor som ger en sådan utbildning, men alla gör det inte. Det är möjligt att fler skolor borde göra det, men det är upp till skolorna själva att bestämma i de frågorna.

Jag försökte peka på att vad som kan ses som brister i socialtjänsten i hög utsträckning är brist på kompetensutveckling. Personalen ges inte möjlighet att utveckla sig, möta varandra och utbyta kunskap. Den typen av kunskapsinhämtning har inte funnits inom socialtjänsten som t.ex. har funnits inom sjukvården. Det är viktigt att skapa detta, och det uppdraget har getts till Socialstyrelsen. Man ska redovisa ett sådant program. Det kommer att leda fram till att socialarbetare i framtiden med större säkerhet kan genomföra sitt arbete och veta hur deras kompetensutveckling kommer att se ut. Det utesluter inte att det inom socionomutbildningen ska finnas en utbildning om utredningar. Men i den mer specifika frågan om utredningar av speciellt barnen tror jag mer på kompetensutveckling.

Anf. 55 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag kommer att följa upp frågan ytterligare. Jag har tyvärr inte haft tillfälle att läsa igenom den utredning som har gjorts. Jag ska skaffa den.

Jag hoppas att vi kan hjälpas åt att se till att kommunerna verkligen har den kompetens som krävs. Vi vet att det finns många små kommuner i vårt land. Det är inte alltid så enkelt för dessa kommuner – med bristande ekonomi – att inom alla områden åta sig att skaffa den kompetens som behövs för den personal som arbetar med frågorna. Därför är det ett stort ansvar för oss på denna nivå att se till att det hela fungerar. Det är möjligt att jag återkommer med frågan.

Men jag tror att man redan på socialhögskolorna ska lägga större vikt vid att ställa högre krav på de personer som ska jobba med utredningar kring barn. Det är så pass komplicerade utredningar som ska göras – med de tuffa krav som ställs i samhället. Det är ett samhälle med många familjer som har stora problem. Då krävs det oerhört mycket av persona-

len. Jag hoppas fortfarande att socialministern fortsätter att följa frågan och vidtar de åtgärder som kan behöva göras.

Anf. 56 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Med tanke på hur vi upprörs när massmedierna tar upp något som har gått fel borde denna kammare knappast vara så här tom.

Det borde ingå som en naturlig del från kommunens sida att det finns kompetens för att handlägga ärendena. Handläggarna kan behöva gå vid sidan om för att få erfarenheter. Det handlar ofta om mycket komplicerade ärenden med långa historier som ligger bakom. Det är bra med kompetens för de ärenden som ska handläggas.

Det är också bra att vi vågar ta upp dessa ärenden i kammaren. Det är viktigt att vi vågar gå lite närmare in på den enskilde medborgarens vardag. Ibland är det lättare med siffror och kalkyler – ”Hurra vad vi är bra!”

Jag hoppas att socialministern kommer att fortsätta att ha frågan under uppsikt framöver. Risken är att det finns fler som kommer att få handlägga dessa problemställningar i kommunerna. Vi vet att det är större belastning i vissa områden. Därför kan kompetensen svikta eftersom situationen i kommunerna inte ser likadan ut runtom i landet – även om kommunernas ekonomi borde bli mindre dålig efterhand som ekonomin växer till. Jag önskar socialministern tack för i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.27 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

11 § Svar på interpellation 1999/2000:76 om UMTS

Anf. 57 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Per-Richard Molén har frågat näringsministern vilka åtgärder han är beredd att vidta för att påskynda övergången till UMTS. Bakgrunden till frågan är att det finns en risk att Sveriges försprång vad gäller användning av mobiltelefoner och Internet går förlorat.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Regeringen anser att det är viktigt att konkurrensen på telemarknaden stimuleras så att abonnenterna ges bättre och effektivare telekommunikationer men också att marknaden öppnas för nya tjänster och system.

Europaparlamentet och rådet har beslutat om ett samordnat införande av ett system för mobil och trådlös kommunikation – UMTS – av tredje generationen inom gemenskapen. Syftet med beslutet är att underlätta ett snabbt och samordnat införande av kompatibla UMTS-nät och UMTS-tjänster på grundval av principerna för den inre marknaden och i enlighet med kommersiell efterfrågan. Enligt beslutet ska medlemsstaterna möjliggöra ett samordnat och gradvis införande av UMTS-tjänsterna på sitt område senast den 1 januari 2002 och inrätta ett auktorisationsförfarande för UMTS senast den 1 januari 2000.

Med den målsättning som regeringen har är det givetvis angeläget att denna tidplan inte överskrids. Tillsynsmyndigheten, Post- och telestyrelsen, ansvarar för frekvenstilldelningen och har också upprättat en tidplan för hur licensieringen ska genomföras med hänsyn tagen till både beslutet och vår egen nationella lagstiftning. Det sista är inte minst viktigt eftersom tillståndsgivningen måste ske med klara och tydliga villkor för vad som gäller för UMTS-användningen. Det är viktigt att regelverket är klart och tydligt *innan* licensieringen av UMTS sker. Om inte aktörerna är säkra på vilka regler som sedan kommer att gälla kan detta hämma utvecklingen och införandet av tredje generationens mobiltelefoni.

Regeringen har i december i fjol överlämnat en lagrådsremiss om ökad konkurrens på mobiltelemarknaden till Lagrådet. Förslaget, som regeringen på torsdag har för avsikt att förelägga riksdagen, innebär att de nätoperatörer som innehar ett eget mobilt telenät är skyldiga att upplåta nätkapacitet för mobila teletjänster. Förslaget syftar till att främja konkurrensen och mångfalden på mobiltelemarknaden. Givetvis har detta betydelse för introduktionen av UMTS. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 april 2000.

Post- och telestyrelsen arbetar för närvarande med att förbereda licensieringen, och man räknar med att påbörja inbjudningsförfarandet i april. Mot bakgrund av det anförda anser jag att det inte finns någon anledning att vidta ytterligare åtgärder.

Anf. 58 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret. När den här interpellationen väcktes under första hälften av november var frågan kanske betydligt mera aktuell och brännbar än vad den nu är någon vecka innan propositionen kommer att läggas fram. Jag tycker ändå att det finns anledning att med lite grann historia föra fram en del synpunkter.

Det här var en fråga som man kunde möta redan när riksdagen samlades efter valet 1998. Man hade en diskussion om det var riktigt att så ändra telelagen, att man skulle tvinga de aktiva nätoperatörerna att förändra sina tillstånd på ett sådant sätt att man öppnade deras nät för andra operatörer.

Den här diskussionen har pågått månad efter månad, och man borde, tycker jag, ändå från regeringens sida ha handlat betydligt snabbare än vad man har gjort. De nätbolag vi har har investerat betydande miljarder i sina nät. Man behöver bara gå till sig själv. Om man har investerat betydande belopp, ser man då med glädje på att det tillstånd man fick 1993/94 och som skulle gälla i tio år ett tu tre ändras så att man ska släppa in konkurrenter på sina nät?

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Det jag tycker att det finns anledning att fundera över, och som också är belyst i PTS-utredningar, är om inte det förslag som uppenbarligen utgår från lagrådsremissen ändå kommer att innebära att de tre aktörer vi har – Telia, Comvik eller Tele 2 och Europolitan – känner sig lite tveksamma att investera i det nya nätet UMTS när det gäller den tredje mobiltelegenerationen.

Nu har statsrådet, som jag vet och som man också kunnat följa i debatten, i samband med den presskonferens där lagrådsremissen presenterades sagt att dessa aktörer redan har fått en acceptabel avkastning på sina miljardinvesteringar och att det skulle motivera att näten öppnades även för andra.

Det skulle vara rätt värdefullt om statsrådet på något sätt ville utveckla när man som investerare i ett projekt anses ha fått en avkastning som är nödvändig för att man mer eller mindre ska betraktas som bortspelad eller utagerad när det gäller att driva verksamheten ensam eller i ett oligopol, som förut.

Spanien, England och inte minst Finland ligger före. Vi tappar tid. Jag skulle vilja fråga statsrådet: Vad kommer det här att leda till? Kommer vi ändå inte att på något sätt tappa det försprång som vi har genom att olika aktörer inte kan vara med och testa mycket av nya tjänster i ett nät som vi inte har?

Anf. 59 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill först säga att jag och Per-Richard Molén är rörande överens om målsättningen med telepolitiken, nämligen att ligga i framkant. Sverige gör det och ska givetvis få förutsättningar att göra det i fortsättningen.

Det är också viktigt att fortsätta att se till att man hela tiden försöker bevaka att konkurrensen och omsorgen om både kunder och de nya växande företagen på det här området upprätthålls. Det är också så att jag och regeringen har gjort en annan bedömning än den Per-Richard Molén här ger uttryck för över oron för vad det skulle innebära om man gör som vi föreslår i den proposition som snart läggs fram i riksdagen, att dessa nät öppnas när det gäller ledig kapacitet för att kunna släppa in inte minst nya tjänsteföretag.

Min bedömning, och den känner jag mig väldigt trygg och säker i, är att när den nya mobiltelefonin nu är en möjlighet kommer de nya Internettjänsterna att bli mobila. Här öppnas en ny väldigt spännande och framtidsinriktad marknad. Detta gör att denna marknad kommer att växa. Den kommer alltså att vara både lukrativ och intressant. De länder som nu skapar förutsättningar för de nya företagen att erbjuda tjänster i detta mobila Internetnät, som ju UMTS i realiteten är, kommer att fortsätta att ligga i framkant. Det är bl.a. den bedömningen som ligger bakom det förslag som vi har presenterat i Lagrådet och som vi inom några få dagar kommer att lämna till riksdagen.

Det är alltså av omsorg om konkurrensen, just för att Sverige ska fortsätta att ligga i framkant som jag gjort den bedömningen i propositionen.

I går förde vi samtal med EU-kommissionären på det här området, Erkki Liikanen, och det är på intet sätt så att Sverige tappar tid, ligger efter eller riskerar sin position. Min bedömning är att Sverige tvärtom är

starkt på det här området, och vi har alla förutsättningar med UMTS och nya tjänsteföretag att t.o.m. ta ett steg framåt när det gäller att vara världsledande.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Anf. 60 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Fru talman! Under dessa månader som har passerat utan att regeringen har kommit med något förslag har det i debatten uttryckts en väldigt stark oro från Telia, från Ericsson och från många av de aktörer som finns på det här området. Denna uppfattning och oro som har kommit till uttryck verkar statsrådet inte på något sätt dela. Jag har en känsla av att det finns en större kunskap om den här branschens verklighet, problem och situation hos dem som är verksamma på området än hos oss som ägnar oss åt politik, vare sig det gäller regering eller riksdag.

De svenska operatörerna har efter 1993 investerat 15 miljarder eller mer i sina nät. Mobilnäten täcker nu hela Sveriges yta, och det finns uppemot 5 miljoner mobiltelefonabonnemang i Sverige. Tror statsrådet att lusten hos de tre aktörerna – eller möjligtvis hos någon annan aktör – att investera miljarder kommer att vara opåverkad om man, genom ändringar i lagstiftningen förändrar förutsättningarna för de svenska nätbolagen att bedriva verksamhet i sina nät, tvingar dem att tillhandahålla nätkapacitet för konkurrerande aktörer?

Faktum är att det är först nu efter 1996–1997 som de svenska mobilaktörerna har börjat att redovisa vinster, lite överskott på sina investeringar. Är det tillräckligt nu för att man ska öppna för andra och släppa till nätkapacitet?

Fru talman! Jag har läst Lagrådets yttrande över lagrådsremissen. Lagrådet konstaterar att det förslag som regeringen uppenbarligen tänker lägga fram är av retroaktiv innebörd. Man ingriper i redan beviljade tillstånd som på något sätt har angivit spelreglerna. Detta strider mot både regeringsformen och Europakonventionen.

Lagrådet uttalar också: Den föreslagna lagstiftningens retroaktiva effekter innebär i realiteten en skärpning av villkoren för tillhandahållande av mobila teletjänster under löpande tillståndsperiod, vilken inte föranleds av säkerhetskrav och inte heller framtvingas av den tekniska utvecklingen utan som har närmast kommersiella motiv.

Frågan är alltså: Varför går man då in när det mera har med den kommersiella sidan att göra? Vi har i dag en situation där Sverige ligger på frontlinjen, där vi utvecklar mängder av nya typer av tele- och data-tjänster i *service providers*. På något sätt har den konkurrens och närmiljö som finns öppnat dessa möjligheter.

Jag tycker att regeringen går lite äventyrligt till väga genom att börja leka lite grann med konkurrensen. Samtidigt riskerar man att vi får en begränsad eller minskad investeringsbenägenhet. Om man investerar mindre leder det till att det bara blir i de expansiva regionerna i Sverige som vi kommer att se en utbyggnad av UMTS. Är det av intresse för regeringen att begränsa möjligheterna för en utbyggnad av nätet i mera kontraktiva regioner?

Anf. 61 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Nu går vi händelserna lite grann i förväg och diskuterar någonting som ligger utöver frågan. Vi diskuterar en proposition som ska

*Svar på
interpellationer*

läggas fram inom några dagar. Det blir säkert många tillfällen att återkomma till denna mycket viktiga diskussion.

Men jag vill ändå starkt protestera mot beskrivningen att jag skulle sitta på departementet och leka, som Per-Richard Molén uttryckte det. Vi har gjort mycket seriösa överväganden. Den remissopinion, som också Per-Richard Molén talade om, har inte varit så entydigt emot som han nu framhöll från talarstolen.

Det handlar självfallet om omsorgen om Sveriges möjligheter att ligga i framkant på det som är den nya telekommunikationen, det mobila Internet, och omsorgen om konkurrensen och om den ändliga naturresurs som detta med luften och telesignalerna är för att vi som konsumenter och som nation ska kunna nyttja detta på bästa möjliga sätt. Det är det som ligger bakom mina överväganden och ingen lust att leka.

Jag tror inte heller att Sverige kommer att vara det enda land i Europa, Per-Richard Molén, som gör precis denna bedömning och som försöker att hitta liknande lösningar. Det är här som den stora marknaden och det stora intresset ligger.

Sedan vill jag också säga att Lagrådet inte har kommit fram till den slutsats som Per-Richard Molén anförde, att förslaget strider mot grundlagen och regeringsformen. Det var en direkt felaktighet som sades.

I samband med att vi har lagt fram förslaget har vi självfallet funderat mycket på investeringsviljan. Jag vill bara påminna om – och vi återkommer till det när propositionen har lagts fram – att vårt förslag handlar om ledig kapacitet och om att man ska få full ersättning också för gjorda investeringar. Jag vill också påminna om att liknande avtal har träffats frivilligt. Det finns ett intresse hos nya företag att komma in och hos de gamla operatörerna att släppa in nya aktörer. Det finns också ett intresse hos nationen och parlamentet för att se till att denna resurs används så effektivt som möjligt och i konkurrensens goda namn.

Det är bl.a. dessa skäl som ligger bakom propositionen, som vi får tillfälle att återkomma till att föra en diskussion om.

Anf. 62 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Fru talman! Vi kan ändå inte komma ifrån att det som regeringen uppenbarligen tänker sig är en retroaktivitet, att man ingriper i redan beviljade tillstånd. Det tycker jag är något stötande.

Det som egentligen är problemet är frågan om nätkapaciteten. Det är ju den som man har funderat så länge på. Också där konstaterar Lagrådet att skyldigheten – som det står i yttrandet – att upplåta nätkapacitet är beroende av om det finns tillgänglig kapacitet i nätet. Bedömningen av huruvida så är fallet är beroende av flera faktorer, tekniska såväl som ekonomiska. Lagrådet vill allvarligt, säger man, ifrågasätta om det är möjligt för en myndighet att med någon grad av säkerhet bedöma om det finns nätkapacitet tillgängligt i nätet.

Är det på det sättet – vilket ändå är trovärdigt – att det är de tre aktörerna och förhoppningsvis några ytterligare som kommer att avgöra detta med nätkapaciteten, varför då gå in och ändra i tillstånd som ändå gäller bara till 2003? Är det inte bättre att man utvecklar den nya lagstiftningen och ändringarna i telelagen som enbart berör UMTS-tillstånden? De är ju inte på något sätt kopplade till det som fanns tidigare. Då har man närmast

sig problemet på ett mera affärsmässigt, rationellt, riktigt och etiskt sätt. Jag tycker att ingångna avtal ska gälla.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Svar på
interpellationer

12 § Svar på interpellation 1999/2000:107 om rekrytering utan att diskriminera

Anf. 63 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Henrik Westman har frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta dels för att förenkla diskrimineringslagstiftningen, dels för att bibringa de fyra "diskrimineringsombudsmännen" samma insikt om den sociala kompetensens betydelse som skolministern givit uttryck för, dels för att förhindra att myndigheter fortsättningsvis ger ut rena skrivbordsprodukter i form av regler eller råd och dels för att få till stånd en sådan konsekvensanalys som föreskrivs i förordningen (1998:1820) om särskild konsekvensanalys av reglers effekter för små företag. Frågorna är ställda mot bakgrund av en handbok med titeln *Rekrytera utan att diskriminera* som är utarbetad av de fyra ombudsmännen, dvs. Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Handikappombudsmannen och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HOMO.

Diskriminering kan inte accepteras. Det är särskilt viktigt att diskriminering inte förekommer i arbetslivet. Lagar som förbjuder diskriminering i arbetslivet har därför en viktig funktion att fylla.

I Sverige finns sedan 1980 lagstiftning med förbud mot könsdiskriminering. Sedan 1994 har det funnits en lag mot etnisk diskriminering. Den 1 maj 1999 började en ny lag om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet att gälla. Samtidigt trädde ytterligare två nya diskrimineringslagar i kraft, nämligen lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder och lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning.

Jag är inte beredd att dela Henrik Westmans inställning att diskrimineringslagarna är oklara eller skapar osäkerhet. Jämställdhetslagen är föremål för översyn, och förslag från regeringen om eventuella ändringar i lagen kommer att läggas fram under innevarande år. De tre nya diskrimineringslagarna har bara varit i kraft drygt ett halvår. Regeringen har utlovat att följa tillämpningen av de tre nya lagarna och analysera eventuella negativa effekter för bl.a. företagande och arbetsmarknad. En sådan analys kommer givetvis att göras. Vidare har regeringen och riksdagen tagit upp frågan om en eventuell samordning av lagstiftningen och ombudsmannafunktionerna. Inom Regeringskansliet har frågan redan börjat diskuteras, och avsikten är att ett utredningsarbete ska kunna påbörjas när lagarna har funnits en tid så att erfarenheter kan dras av tillämpningen.

Ombudsmännen har till uppgift att bedriva informationsverksamhet och verka för författningsändringar när sådana behövs. Förordningen (1998:1820) om konsekvensanalyser av reglerna för små företag gäller i samband med att myndigheter meddelar beslut om föreskrifter eller råd enligt författningssamlingsförordningen. Ombudsmännens handbok

innehåller inte vare sig författningsregler eller allmänna råd som avses. Det har därför inte funnits någon skyldighet för myndigheterna att göra en sådan konsekvensanalys. Det finns därför inga skäl för regeringen att vidta åtgärder för att få till stånd en sådan analys. Oavsett om det föreligger en skyldighet att göra en konsekvensanalys eller inte, anser jag dock att det är viktigt att alla råd anpassas till små företags villkor.

Avslutningsvis konstaterar jag att utarbetandet av handboken har skett inom det uppdrag som ombudsmännen har.

Anf. 64 HENRIK WESTMAN (m):

Fru talman! Jag får tacka Mona Sahlin för svaret.

Jag kan börja med att konstatera att vi båda är emot diskriminering. Det är viktigt att det finns lagar som reglerar det här och som stävjar missbruk. Själv tycker jag dock att de lagar som finns borde sammanföras och förenklas.

Nu befintliga lagar är, enligt min uppfattning, oklara och uppbyggda så att de skapar betydande rättsosäkerhet, och lagarna fyller inte rimliga rättssäkerhetskrav. Den uppfattningen delar jag med många, men tydligen inte med Mona Sahlin. Vi är således inte överens på den punkten.

Jag anser att företagen i förväg måste veta vad som gäller. Nu kan de fällas för avsiktlig direkt diskriminering, men också för oavsiktlig både direkt och indirekt diskriminering. En arbetsgivare kan således bli fälld utan att ha haft uppsåt. Skyldigheterna är inte tillräckligt definierade. Bevisbördan ligger hos arbetsgivaren, och eventuella skadestånd är inte förutsägbara.

Lagarna präglas av välvilja men är också ett exempel på hur det bästa blir det godas fiende. Man vill förändra attityder och värderingar men har missförstått varför företag finns till. Syftet med företagande är att få till stånd ett värdeskapande och att få en förädling av insatsfaktorer till nytigheter som andra har behov av. Ansvar handlar om att göra produktionsprocessen så effektiv som möjligt. Ansvar att förverkliga politiska samhällsmål faller inte på företagen.

Att läget är förvirrat bekräftas av våra fyra ombudsmän. De har sannoligen inte gjort det hela bättre med sin rekryteringshandbok. Kraven och råden gör att man får ett intryck av att de inte alls har klart för sig att det finns annat än storföretag, med särskilda avdelningar som inte gör annat än sysslar med rekrytering. Råden och kraven som ställs är många, och i många fall är de orimliga för en småföretagare.

Mona Sahlin svarar att det är viktigt att råd anpassas till små företags villkor. Så har uppenbarligen inte skett i det här fallet. Man kan fråga sig vilken typ av företag som de här råden och anvisningarna är anpassade för.

Jag har i min interpellation pekat på några orimligheter. Ett litet företag är oftast mycket sårbart, och varje person som rekryteras där betyder förhållandevis ofta mycket mer än hos ett stort företag. Personlig lämplighet, social kompetens och allroundkunnande kan då vara livsviktigt för företaget, trots att det är krav som inte får ställas enligt handboken.

Man tycks inte ha klart för sig att en anställning är en subjektiv handling och att en anställning är ett frivilligt avtal mellan fria människor. Företagaren gör en frivillig, långsiktig överenskommelse med en person. Överenskommelsen bygger på ömsesidigt förtroende och ömsesidiga

åtaganden inför framtida samarbete, prestationer och motprestationer. Det handlar om arbetsuppgifter, kompetensutveckling och kostnader, som då ska anpassas efter individens behov.

Företagaren påtar sig ett långtgående ansvar för samarbetet med en person, men får inte fråga om sådant som kan ha avgörande betydelse när personen i fråga senare ska utföra sina arbetsuppgifter. Vad ger detta för konsekvens?

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 65 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill också börja med att understryka att den här diskussionen inte handlar om huruvida man är för eller emot diskriminering. Självfallet är vi emot.

Det handlar om vilka effekter man bedömer att lagstiftningen har och om den lagstiftning vi har är rimlig i innehåll och om den är enkel och tydlig att efterleva. Den diskussionen är det självfallet viktigt att ta. Det är inte det jag vill argumentera mot.

Däremot tycker jag att Henrik Westman är väl tidig och hård med sitt omdöme att lagarna är verkningslösa, krångliga, dåliga och svåra. Jag är inte säker på det – långtifrån.

Jag tycker att lagstiftningen är viktig. Det är vi överens om. Det finns också mycket goda skäl till diskussionen om hopslagning. Den diskussionen har både regering och riksdag sagt att vi ska återkomma till när lagstiftningen har funnits en tid. Den diskussionen har vi kvar att ta, och den är viktig nog.

Jag tycker att Henrik Westman gör en del halsbrytande invändningar mot själva lagstiftningen, bl.a. att det är så fruktansvärt att man kan bli fälld utan att ha uppsåt. Om jag är ute och kör bil har jag inte uppsåt att köra över någon, men jag kan ändå bli dömd för det.

Den här lagstiftningen ska handla om den oerhört svåra frågan hur man undviker både öppen och indirekt diskriminering, beroende på de olika faktorer som vi här pratar om. EU-kommissionen, som nu förbereder direktiv på det här området, är inne på liknande tankar.

Jag tycker att Henrik Westman ska fundera en gång till om det verkligen är en kritik som är värd att ta upp. Jag tycker inte det.

Låt oss däremot när lagstiftningen har funnits en tid se om den är bra och effektiv och se om det är en bra diskussion att föra ihop lagstiftningen och ombudsmannafunktionerna.

Det gäller alltså en handbok. Jag vet inte om någonting är skrivbordsprodukter i dag – det är väl snarare dataprodukter. Handboken är i så fall en sådan.

Ombudsmännen säger mycket tydligt i handboken att de inte är experter på rekrytering, utan att myndigheter, företag och enskilda säkert har större kompetens och erfarenhet. Men på ett område har de särskild kunskap, och det är i fråga om hur man i samband med rekrytering undviker fallgropar som kan leda till att man bryter mot diskrimineringslagarna. Det är i det syftet som denna handbok är utgiven, alltså med ambitionen att ge en samlad överblick över vad lagarna innehåller och, i den mån det är möjligt, tala om vad som är tillåtet och inte tillåtet enligt lagen. Jag tycker att det är en vällovlig och bra ambition.

Jag jobbar intensivt med förenklingsarbete, bl.a. hur myndigheter och andra informerar de små företagen, och jag ska naturligtvis också föra diskussioner med ombudsmännen med detta syfte.

Anf. 66 HENRIK WESTMAN (m):

Fru talman! Jag skrev inte interpellationen därför att jag tyckte att lagarna var verkningslösa, utan jag skrev den därför att jag tyckte att de råd och anvisningar som finns i handboken är väl halsbrytande och speglar att man egentligen inte vet vad småföretag är för något. Det är rätt mycket förnumstiga råd som tydligt visar att man inte är expert på rekrytering. Jag är tvärtom rädd för att det blir för mycket verkningar och att man tar det här lite för allvarligt. Det borde kanske anpassas till ett litet företag och dess möjligheter att göra alla de analyser och ställningstaganden som det står om i handboken.

Jag tycker att det är bra att man ser över och diskuterar förenklingen i lagstiftningen. Det är ett bra svar jag har fått från Mona Sahlin, att man ser över, försöker förenkla och kanske också sammanför det hela. Det var detta som en av mina frågor handlade om, och den har jag fått ett bra svar på, tycker jag.

Men den andra frågan, om den sociala kompetensen, är också ganska viktig. På den frågan har jag inte fått något svar. Det är möjligt att frågan var för svår och förbigicks med tystnad eftersom det här råder lite olika uppfattningar mellan ombudsmännen och skolministern.

Jag konstaterar efter Mona Sahlins svar när det gäller utformning, omfattning och målgrupp för råd som utges av ombudsmännen att vi båda tycker att det är viktigt att de ska anpassas till småföretagarens villkor. Men i svaret sade Mona Sahlin att regeringen inte tycker att man egentligen har att göra med att ombudsmännen ger ut råd och anvisningar som bara anpassas för och tillämpas av storföretag och att man inte behöver analysera rådets konsekvenser, eftersom ombudsmännens regelbok bara ska ses som något slags information. Detta blir då en ganska fascinerande tanke som jag inte är säker på att t.ex. en domstol skulle dela om den skulle ta upp ett diskrimineringsmål. Jag tror nämligen att det ligger nära till hands att domstolen sneglar på vad ombudsmännen har skrivit och lägger en ganska stor vikt vid deras inställning.

Jag har ändå känt ett visst positivt gensvar för att detta behöver förenklas och ses över. Men jag tycker ändå att regeringen och Mona Sahlin borde ta detta med vad ombudsmännen gör på lite större allvar och känna ansvar för detta.

Jag förstår att jag inte kommer att få något erkännande här, men jag hoppas att Mona Sahlin ser till att översynen av lagarna också följs av råd från regeringen till ombudsmännen, så att förenkling, klarhet och anpassning även till småföretag uppnås.

Anf. 67 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jag tänkte ta upp lite under den delen som gäller småföretagare. Statsrådet svarade inte riktigt på hur anpassad den här lagstiftningen är för småföretagsamhet. Jag vet att statsrådet själv har ansett sig vara småföretagare. Jag vet inte i vilken mån statsrådet har haft anställd personal och på vilket sätt hon i så fall har rekryterat.

Rekryteringsprocessen spelar en oerhört viktig roll för en småföretagare. Man ska leva mycket nära den som man jobbar tillsammans med. Ofta är det just genom personliga kontakter och närhet som man rekryterar. I handboken är rekryteringen mer anpassad för storföretagsamhet. Man rekommenderar t.o.m. att personliga kontakter inte ska användas. Jag vet inte om statsrådet tycker att det är en lämplig rekommendation.

Vi vill ju alla ha en så bra företagsamhet som möjligt här i Sverige. Framför allt är det för småföretagarna som vi ska försöka skapa bra förutsättningar för företagsamhet. När jag läser rekryteringshandboken ser jag mycket stora hinder för den lille företagaren att rekrytera. Jag blir skrämmd när jag läser den och ser enorma svårigheter i den.

Jag skulle vilja höra vad statsrådet anser om den här lagstiftningen. Är den anpassad för småföretagsamhet? Anser statsrådet också att handboken är väl skriven för småföretagare och att den är en hjälp för deras rekrytering?

Anf. 68 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Nog för att vi politiker har ansvar, ska ha åsikter och ska tänka och tycka om mycket, men det finns ändå en gräns för hur jag som statsråd i Näringsdepartementet ska gå in och ha detaljerade synpunkter på en bok som innehåller, råd, tips och idéer för att underlätta att undvika att diskriminera människor ute i arbetslivet. Därav har jag inte gått in och kommenterat sådant som jag tycker är enskildheter, som vad man säger om social kompetens och annat.

Den diskussion som vi nu för består av två delar. Den ena gäller om de olika diskrimineringslagarna är bra, lätta att använda och får det syfte som vi alla tre är överens om, nämligen att ingen ska bli diskriminerad på grund av sitt kön, sin ålder, sin etniska bakgrund eller sin sexuella läggning.

Mitt svar är att så här långt tror jag att lagstiftningen är bra, men när den har funnits ytterligare en tid ska vi, precis som riksdagen och regeringen har sagt, utvärdera den för att se om det går att göra förenklingar och om det vore bra att slå ihop lagstiftningen eller ombudsmännen. Då ska självfallet också frågan om det blir enklare och mer överblickbart också för de små företagen spela en viktig roll, självklart.

Jag tycker som sagt att det är lite omvänt när jag som socialdemokrat nu säger att vi politiker kanske inte ska lägga oss i och i riksdagens talarstol stå och diskutera riktigt allt, utan vi ska hålla oss till lagstiftningen och vad politikerna faktiskt har att bestämma om. Sedan ska jag allmänt sett – vilket jag också gör – föra diskussioner med myndigheterna så att de, när de utformar inte bara direkta råd utan också tips, idéer och handböcker, också tänker på den lille företagarens verklighet. Detta är självfallet viktigt.

Det är inte så att jag anser mig ha varit småföretagare. Jag var egenföretagare några år och är väl medveten om både de problem och de oerhörda lyckokänslor som kan finnas i att så småningom anställa någon och att förhållandet då förändras radikalt för ett litet företag.

Men som sagt: Låt oss inte i denna debatt tappa perspektivet. Denna handbok har tagits fram med ett mycket allvarligt och välmenat syfte, nämligen att hjälpa företag att undvika att diskriminera. Det är trots allt den uppgiften som är viktig att hålla i minnet.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Sedan återstår mycket när det gäller att i många sammanhang skapa förståelse hos alla myndigheter för att det är skillnad mellan att vara en liten företagare och en stor. Det är skillnad på vilken kunskap man kan hålla sig till minne, vilka anvisningar man kan ta till sig och vilket språk man förstår. I dessa delar har vi mycket kvar att jobba med från Näringsdepartementets sida. Och det, försäkrar jag både Patrik Norinder och Henrik Westman, gör vi, också när det gäller diskrimineringslagarna.

Anf. 69 HENRIK WESTMAN (m):

Fru talman! Det andas ganska mycket att vi tycker samma sak, att vi tycker att det är viktigt att undvika diskriminering och att vi ska se till att hjälpa småföretagarna så att de inte hamnar i något sådant. Samtidigt kan jag hålla med om att vi ska diskutera lagarna. Men det är ändå ganska allvarligt när man från ansvarigt håll – för det måste man väl ändå säga att dessa ombudsmän är – tolkar lagarna på det sätt som man har gjort i form av sina råd och anvisningar.

Jag vill rekommendera läsning av råden och anvisningarna för de ger rätt halsbrytande konsekvenser för en småföretagare, och jag har tagit upp några av dem i min interpellation. Jag tolkar det så att man har haft ett storföretag framför sig när man har funderat på råden. Det är inte bra, därför att då kanske småföretagarna drar sig extra mycket för att anställa någon, och vi vill ju alla få fart på småföretagsamheten.

Blir det så att de då inte rekryterar eller att de inte längre vänder sig till arbetsförmedlingar, som det står i vissa utredningar nu, därför att de känner att dessa är emot företagsamheten är det inte bra. Därför hoppas jag att det leder till resultat om Mona Sahlin tittar på detta. Jag tror att en diskussion med ombudsmännen om att göra det lite enklare är bra. Titta på de råd som finns. De är krångliga för en småföretagare. De är inte anpassade för dem. De kan försvåra. En domstol kommer säkert att fundera över vad de har sagt. Det väger trots allt ganska tungt vad dessa ombudsmän säger. Då är det inte bra. Då blir det negativa konsekvenser.

Anf. 70 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jag får stryka under vad statsrådet sade, dvs. att politiker inte ska lägga sig i allting. Det är jag den första att hålla med om. Däremot går det inte att bara krypa förbi frågeställningen om handboken. Statsrådet säger att det inte är någonting vi ska debattera här, men det är det. Det är en anpassning till lagstiftningen som ombudsmännen har sett det, och därför är den en viktig handling.

Jag skulle vilja se att man gjorde om den eller tittade på hur man ska anpassa lagstiftningen för småföretagsamhet.

Jag vill också tacka för beskedet att lagstiftningen ska ses över och att man ska utvärdera detta. Jag hoppas att den utvärderas mycket utifrån hur småföretagsamheten har klarat dessa diskrimineringslagar.

Jag har själv varit småföretagare i 30 år, och jag känner bekymmer över hur man ska lösa rekryteringen när jag har läst handboken. Jag vill understryka vikten av att vi får en lagstiftning som gör att vi inte förhindrar arbete hos småföretagsamheten, för det är där många arbeten ska komma fram.

Anf. 71 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag ska vara mycket kortfattad. Jag vill bara säga att det är en bra diskussion, men det finns ändå gränser för hur den ska föras. Jag har läst handboken. Det helhetsintryck jag har är inte det som Henrik Westman och Patrik Norinder har. Det jag koncentrerar mig på är det jag har ansvar för att handha gentemot myndigheterna, nämligen lagstiftning, tillämpning och resurser.

Jag vill verkligen understryka att en domstol som ska döma utifrån diskrimineringslagarna inte tittar på vad som står i handböcker. Det kan jag försäkra. Man titta på lagen. Man tittar på skrifterna runt lagen och försöker efterfölja dem.

Slutligen ska vi självfallet utvärdera dessa lagstiftningar, och då ska vi också titta på småföretagen. Låt oss inte glömma att den stora grunden för utvärdering är om diskrimineringen har minskat. Har vi fått större mångfald i arbetslivet? Har fler människor sluppit att bli diskriminerade beroende på sitt kön, sin sexuella läggning eller sin etniska bakgrund? Det är det som är avsikten med lagen, och det är det som utvärderingen ska gälla. För att nå dit är det viktigt att alla förstår och kan använda lagen. Då kommer småföretagen in i bilden.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1999/2000:47 om rörlighet på arbetsmarknaden

Anf. 72 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Martin Nilsson har frågat mig om jag ser den tilltagande arbetskraftsbristen på arbetsmarknaden som ett allvarligt problem, vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att ytterligare öka kompetensen för att därigenom öka den geografiska rörligheten på arbetsmarknaden samt om regeringen är beredd att kartlägga om och hur eventuella negativa ekonomiska konsekvenser för den enskilde påverkar viljan att studera.

Sverige går nu in i ett nytt skede med ökad tillväxt, fler jobb och minskad arbetslöshet. Arbetslösheten var i november 1999 nere i 5,2 %. Det förstärkta anställningsstödet som beslutades om under 1999 har lett till att antalet personer med långa inskrivningstider minskar. Arbetslösheten bland personer med invandrabakgrund sjunker påtagligt. Detta nya ekonomiska läge har möjliggjort för regeringen att ge arbetsmarknadspolitiken en tydlig tillväxtinriktning. Vi kan offensivt satsa på platsförmedling och yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning i sektorer med behov av arbetskraft.

Martin Nilsson pekar i sin interpellation på ett antal problem och risker som följer med den kraftiga tillväxten. Jag delar hans oro. Den regionala obalansen är stor. Utvecklingen är inte lika positiv i hela Sverige. I stora delar av landet har många människor fortfarande lika svårt som tidigare att komma in på den reguljära arbetsmarknaden. Parallellt med detta ser vi tendenser till flaskhalsar. En tilltagande arbetskraftsbrist utgör ett allvarligt hot mot en långsiktig tillväxt.

Brist på arbetskraft finns bland annat inom yrken som kräver högskoleutbildning. Detta problem har regeringen redan tidigare uppmärksam-

Prot.

1999/2000:55

25 januari

*Svar på
interpellationer*

mat och fortsätter nu satsningen på en kraftigt utbyggd högskola. Men det finns också tendenser som tyder på arbetskraftsbrist inom andra yrken som kräver en kortare utbildning, bl.a. yrken där någon form av licens är ett krav, som elektriker och svetsare. Arbetskraftsbrist inom dessa områden lämpar sig väl att mötas med arbetsmarknadspolitiska insatser.

Ett annat sätt att möta arbetskraftsbrist är att möjliggöra utbildningsinsatser redan innan brist uppstår. Därför har möjlighet för bristyrkesutbildning för redan anställda införts på prov detta år. Dessutom har det nationella programmet för IT-utbildning, SwIT, utökats, och Kunskapslyftet finns kvar ytterligare något år. Vidare föreslog regeringen i budgetpropositionen att drygt 1 miljard kronor årligen ska avsättas till individuell kontinuerlig kompetensutveckling i syfte att ge den enskilde större inflytande över sin kompetensutveckling.

Regeringens massiva satsning för ökad kompetens kan behöva kompletteras med ytterligare insatser för att öka den geografiska rörligheten. I Regeringskansliet pågår för närvarande ett arbete med att försöka hitta former för att underlätta pendling för vissa bristyrken.

Regeringen är väl medveten om att ekonomiska faktorer har stor betydelse för den enskildes möjlighet att utbilda sig. Regeringen har nyligen lagt en proposition om reformerat studiestödssystem som bl.a. syftar till att underlätta för den enskilde att våga börja studera.

Kunskapslyftskommittén genomför för närvarande en utvärdering av Kunskapslyftet och det särskilda utbildningsbidraget. Men det är mycket viktiga och svåra frågor, och jag följer därför noga utvecklingen inom arbetsmarknadspolitikens område.

Jag vill också informera Martin Nilsson om det mångfaldsprojektet som startats i Näringsdepartementet med uppgift att kartlägga hur faktorerna kön, klass, etnisk tillhörighet, ålder, sexuell läggning och funktionshinder påverkar den enskildes möjligheter på arbetsmarknaden samt att utreda hur mångfald i näringslivet kan påverka tillväxten.

Jag vill avslutningsvis säga att arbetslöshetsprognoserna nu visar att det är möjligt att uppnå det av regeringen fastställda 4-procentsmålet men att det finns flera osäkra faktorer och att regeringen kan komma att behöva göra särskilda insatser för att klara av detta. Jag har för avsikt att återkomma till dessa frågor i den arbetsmarknadspolitiska propositionen och i budgeten.

Anf. 73 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Låt mig tacka näringsministern för svaret. Jag tycker att det i mångt och mycket är ett positivt svar. Jag tror att vi delar synen att arbetskraftsbrist där den uppstår är ett stort problem dels därför att den riskerar att skapa flaskhalsar som i sin tur skapar inflation, vilket kan föra med sig många ekonomisk-politiska konsekvenser, dels därför att en ökad rörlighet på arbetsmarknaden är en av de metoder som Sverige måste kunna använda som en konkurrensfördel på en internationell marknad. Det är sant att vi har mer rörlighet i dag – exempelvis geografisk rörlighet och kompetensrörlighet – än vad vi har haft på många år. Men det är också sant att kraven är så oerhört mycket större än vad de har varit tidigare. Det finns all anledning att jobba vidare med detta.

Jag tror också att det är viktigt att diskutera rörligheten på arbetsmarknaden därför att det blir svårt att ta en diskussion om det andra stora problem som finns på arbetsmarknaden, nämligen en kvarstående arbetslöshet som behöver bekämpas. Den riskerar att komma i bakgrunden för diskussionen om flaskhalsar och arbetskraftsbrist.

Man kan ju tycka, det tycker i alla fall jag, att detta är en fantastisk situation. Bara för ett par år sedan hade det varit helt omöjligt att föra denna diskussion. Från massarbetslöshet till stark sysselsättningsökning och stark tillväxt i ekonomin – det får väl sägas vara ett gott betyg till såväl regering som riksdagsmajoritet. Det goda betyget får kanske, som näringsministern också påpekar i svaret, speciellt anses gälla de omfattande utbildningssatsningar som varit en viktig del.

Men faktum kvarstår: Det behöver göras mer. Problemen är större. Kraven i dag är oerhört mycket större. Det vi ser är stora såväl yrkesmässiga som, framför allt, regionala problem på arbetsmarknaden. Jag väljer att tolka näringsministerns besked om att han ska fundera på de här frågorna och komma tillbaka i såväl arbetsmarknadspolitisk proposition som budgetarbete som positivt.

Jag tror att vi är överens om vad rörlighet i första hand ska innebära. I första hand ska det innebära satsning på utbildning, kompetensrörlighet. Där finns det en hel del saker. Jag tror för min del, och jag skulle gärna vilja höra näringsministerns svar på det utan att för den skull föregå allt budgetarbete, att det finns ett behov av att öka omfattningen av den individuella kompetensutveckling som nu finns.

Jag tror också att det finns anledning att fundera på hur man kan öppna upp Kunskapslyftet. Det är förvisso en tillfällig satsning, men mycket talar med tanke på de ökade kraven för att man på ett eller annat sätt kommer att få se något slags fortsättning. Hur kan man öppna upp där så att fler som i dag är anställda kan få den kompetens som detta innebär?

Den andra punkten efter utbildningsrörlighet eller kompetensrörlighet är väl någon form av rörlighet mellan olika yrkesval, att arbetstagare och arbetslösa måste vara beredda att också fundera på andra yrken än dem man traditionellt har jobbat inom. Här vet jag att det pågår ett arbete när det gäller a-kassan. Det bereds i Regeringskansliet. Bl.a. ska det klargöra vilka krav som ska ställas. Det är också en viktig del i den här rörligheten.

Den tredje och sista biten handlar om den geografiska rörligheten. Jag tror inte att man ska underskatta den. Den kommer också att behövas. Från en del håll, speciellt länsarbetsnämnden hemma i Jönköpings län som har stora svårigheter med det här, signaleras det om problem med såväl resurser som regelsystem. Jag hoppas och tror att näringsministern också lägger in detta när han funderar inför budget och arbetsmarknadspolitisk proposition. Det behövs åtgärder för att också öka den geografiska rörligheten. Såväl pendling som flyttstöd behöver diskuteras i det sammanhanget.

Anf. 74 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Med risk för att gå in här och bryta en parrelation av inbördes beundran får jag vara lite mer obekväm.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Både Martin och jag fick lite nyhetsinformation på länsarbetsnämnds nivå i går. Där var väl kanske inte länsarbetsnämndschefen lika optimistisk som näringsministern är i sitt svar och trodde inte att 4-procentsmålet skulle uppnås.

Jag har läst näringsministerns svar. Jag tycker att det är bra att man i svaret manifesterar att det är ett allvarligt problem med flaskhalsarna på arbetsmarknaden. Det står dock "tendenser till" flaskhalsar. Det är väl ändå ett understatement? Det är åtminstone i våra trakter, i Jönköpings län, ett påtagligt faktum.

Länsarbetsnämnden i Stockholm har frågat 1 800 företag. Sex av tio vill växa, men de saknar rätt arbetskraft. Det löser man genom inhyrning, genom ökad övertid och genom att tacka nej till order. Det är ett påtagligt bevis på att tillväxten kunde vara bättre i vårt land om vi kunde lösa den här problematiken.

Hur får vi då människor som i dag är arbetslösa att ta ett arbete? Det var ganska entydigt från länsarbetsnämnden i går, och vi har hört det från flera håll, att pendlingsstöd är en avgörande faktor för att minska kostnaden när man går från arbetslöshet till arbete. Jag tror att vi måste inse att Sverige är ett glest befolkat land där möjligheterna till arbetspendling måste finnas utan att det utgör ett alltför stort ekonomiskt avbräck.

Det vore intressant att höra vilka sådana förslag som förbereds. Det aviseras i skrivningen här att det kan finnas en lösning för vissa bristyrken. Jag skulle önska att det inte blev specifikt riktade lösningar för vissa bristyrken utan att man jobbar på generella regeländringar i det här avseendet. Vi har varit inne på att göra det mer generöst än i dagsläget. Jag tror att det är nödvändigt. Bilen är det enda sättet att ta sig till jobbet för väldigt många. Jag tycker att det vore en fördel om man fick arbeta med det här ute på arbetsförmedlingarna.

Det här med bristyrkesutbildningen gladdes jag åt i propositionen. Jag tycker att det är ett nytt tänkande som möjliggör för dem som redan är i arbetskraften att få ta del av en utbildning som gör att de kan lämna sin plats till någon annan. Det är rätt tänkt, men det var väldigt lite pengar. 130 miljoner är en spott i havet. Dessutom måste man ansöka via länsarbetsnämnderna. Det är ett krångligt förfarande, och det räcker inte till. Mer satsning och ökning i den riktningen skulle jag se på med stor glädje och tacksamhet. Jag vet att man även ute på arbetsförmedlingsnivå skulle tycka att det vore bra om det här kom till stånd.

Sedan kan jag beklaga – och jag skulle gärna vilja fråga näringsministern om – detta med kompetensutvecklingen. 1 miljard kronor har avsatts. När kommer ett förslag om hur det här kommer att se ut? Det är också ett framtidsförslag, men det måste få ett reellt innehåll och specificeras. När kommer förslaget?

Jag skulle också gärna vilja lämna över förslaget om en fungerande lärlingsutbildning som faktiskt möjliggör att handelns kunskaper blir en alternativ utbildningsväg. Man knyts tidigt till ett företag. Man får en anknytning till en arbetsgivare och en möjlighet att göra entré på arbetsmarknaden. Många invandrarungdomar har väldigt svårt att få fotfäste i dag. Vi fick en signal i förra veckan om flickor som slutar skolan direkt efter nian och som efter sju år inte har kommit in på arbetsmarknaden och inte heller har någon utbildning.

Det här med alternativa utbildningsvägar tycker jag är en jätteviktig nyckelfråga. Man kanske måste se att det inte bara finns *en* väg att ta sig igenom skolan utan att det finns olika möjligheter att välja och att alla har inriktningen att man ska få en anknytning till arbetslivet.

Anf. 75 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att perspektiven skiftar snabbt. Det var inte så länge sedan som Maria Larsson stod här och angrep mig för att ingenting hände på arbetsmarknaden. Sysselsättningen ökade för sakta. Det var alltför många öppet arbetslösa. Nu får jag kritik för att det inte går tillräckligt snabbt att klara av frågan om flaskhalsar. Perspektiven ändras snabbt.

Jag vill säga att när det gäller frågan om flaskhalsarna delar jag den kritik som tas upp, eller de farhågor som finns. Men det är också så att länsarbetsnämnderna med sina resurser har möjligheter att hantera detta. Problemen uppkommer när det, som jag säger i interpellationssvaret, krävs alltför många som ska ha högre utbildning. Det är dock få länder, om något, som under så kort tid har satsat så starkt på högre utbildning och som har ökat antalet högskole- och universitetsplatser så mycket som vi har gjort. Vi måste fortsätta att gå den vägen. Detta är ett problem, men det är på något sätt ett positivt, hanterbart problem.

Jag vill också säga något om den geografiska rörligheten och frågan om pendlingsstöd. Jag tror inte att det är en framkomlig väg. Pendlingsstöd kan man möjligen rikta in på en grupp under en viss tid om man vet att denna arbetskraft krävs för att kunna lösa vissa särskilda arbetsuppgifter som har stor betydelse för tillväxten i en region, en kommun eller liknande. Ett bra exempel är byggnadsarbetare.

Men att ha pendlingsstödet som ett system kan inte vara en bra metod eftersom arbetsgivaren och arbetsgivarens erbjudande om lönevillkor, arbetsmiljö, utveckling osv. ändå måste vara det avgörande. Vi får inte hamna i att vi generellt sett betalar pendlingsstöd.

Däremot är det oerhört viktigt, och det ser vi alltmer, med kommunikationer.

Om vi har snabba och bra kommunikationer innebär det att jag som individ får en mycket större arbetsmarknad. Det gäller om sträckor som det tar två timmar att färdas i dag sedan kanske bara tar en halvtimme eller en timma att färdas. De stora vinsterna kan man inte minst göra när det gäller kommunikationer som är kopplade till tåg. Det innebär då att jag som individ vidgar min arbetsmarknad. Det är sådana investeringar som det handlar om. Det är den vägen vi ska gå. Men att ha pendlingsstöd som någon generell metod tror jag kan bli både konkurrenshämmande och felaktigt på andra sätt.

Fru talman! Vi står inför två problem, om jag nu ska ta upp problemen. Det ena problemet är att vi ska klara av flaskhalsarna, och de är oftast regionalt betingade, dvs. att det är fler flaskhalsar inom de områden där det är en snabb tillväxt. Det andra problemet, som vi står inför, är att vi ser att Sverige blir alltmer tudelat. Vi kan se att den öppna arbetslösheten fortfarande ökar i skogslänen. Där är det ingen efterfrågan på arbetskraft, och vi kan se att nästan hälften av de öppet arbetslösa har varit långtidsarbetslösa. De har varit arbetslösa i kanske två, tre, fyra, fem år.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Vi måste dels klara av dessa flaskhalsar, dels klara av dessa långtidsarbetslösa. Och det krävs helt andra åtgärder än generella åtgärder. Det måste vara mer riktade åtgärder.

Anf. 76 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Först vill jag säga några ord till Maria Larsson. Jag tror att hon använde uttrycket "parrelation". Man behöver väl inte skämmas över att man har goda resultat. Jag tror att den tillväxttakt som har varit i ekonomin i den del av landet som såväl Maria Larsson som undertecknad representerar i denna riksdag visar att vi har mycket att tjäna på den politik som faktiskt har förts.

Det är väl i alla fall värt att notera något för denna kammars protokoll när det gäller länsarbetsnämndsdirektören i Jönköpings län. Det är värt att konstatera att man är väldigt nära att nå en 4-procentig arbetslöshet. Sannolikt gör man det redan inom någon månad.

Det är också värt att till näringsministern säga några ord när det gäller just flaskhalsproblematiken. Jag vill först säga att jag håller med om bilden av att det här är en tudelad fråga. Det är ingen lätt fråga. Man kan inte bara fokusera på detta. Men det är också viktigt att göra någonting åt flaskhalsproblematiken. Annars kommer vi inte till den andra egentligen viktigare frågan, nämligen hur vi klarar av att få in de marginaliserade i arbetslivet, de som i dag är utanförstående på arbetsmarknaden. Hur klarar vi att få fram de satsningar som behövs?

Om man fokuserar på flaskhalsproblematiken tror jag att det är viktigt att komma ihåg att uppmärksamma näringsministern på att det skiljer sig ganska mycket över landet. Jag är lite rädd för bilden av att det huvudsakligen handlar om högskoleutbildningar eller universitetsutbildningar. Det har gjorts jättestora insatser i det avseendet. Det är på många områden ett stort problem. Men i den region som Maria Larsson och jag kommer från handlar det ofta om andra kategorier. Det är ofta ganska yrkesinriktade utbildningar som behövs. Det handlar om verkstadsindustrin. Det handlar om elektriker osv. Det finns ett antal områden där det finns konkreta bristsituationer. Det är viktigt att se att det behövs åtgärder.

När det gäller diskussionen om penningstöd tror inte jag heller att det är stödet inom arbetsmarknadspolitiken som behövs, men det behövs en diskussion inte minst om de avdragsmöjligheter som finns och om vad man kan göra i det avseendet. Det är en mycket kostnadskrävande reform, och det är en svår diskussion att ta upp i jämförelse med andra angelägna budgetkrav. Jag är väl medveten om det. Någonstans måste man också ta upp diskussionen om vad detta är värt, och det tror jag att näringsministern gör i interna regeringsförhandlingar.

Jag tror också att det är viktigt med ett flyttstöd eftersom all kompetens som behövs inte finns i närliggande område. I vår region, Jönköpings län, kan jag konstatera att det finns en ganska omfattande läkarbrist. Den kommer vi inte till rätta med genom pendling till näraliggande platser. Det behövs också andra former av stöd. Då är flyttstödet viktigt. Det är ju synd att Maria Larsson exempelvis representerar ett parti som vill minska eller ta bort det stödet, men det är viktigt att det finns ett sådant.

Sedan håller jag med när det gäller diskussionen om kommunikationer, speciellt kollektiva kommunikationer. Men det är inte lösningen i hela landet. På många ställen är befolkningsunderlaget alltför litet för att man ska kunna lösa problematiken på det sättet. Då måste det finnas en möjlighet att använda bilen. Då kommer vi ju in på den diskussion som såväl Maria Larsson som jag har försökt föra, nämligen om vilka incitament det finns när det handlar om att vara arbetslös eller ta ett jobb som innebär att man får merkostnader i och med att man har egen bil och kör de här milen osv. Jag tror att det finns anledning att fundera på detta med möjligheten att göra avdrag för resor till jobbet i framtiden.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 77 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag är verkligen lika glad som både näringsministern och Martin Nilsson över att arbetslösheten minskar. Om takten ökar blir jag inte ledsen för det. Det tror jag inte att näringsministern heller blir. Det jag reagerade lite mot var att man kanske tillskriver regeringen hela handlingskraften när det gäller att komma in i en tillväxtfas. Det är bra jobbat att ha sanerat ekonomin, men att vi finns i en omvärld med en högkonjunktur är ju icke heller oväsentligt.

När det gäller att rekrytera välutbildad arbetskraft får man samfälliga signaler från vårt län. Det är inte problemet. Jag har träffat ett antal Gnosjöföretagare i dag, och de säger att de har bra relationer till högskolan. De har knytningar till högskolan. De är fadderföretag åt högskolestuderande. Att rekrytera den kategorin är inte problemet. Problemet är att fylla platserna på verkstadsgolvet. I det avseendet är pendlingsstöd eller, rättare sagt, möjlighet till avdrag för resor till arbetet en oerhört viktig faktor.

Jag ser gärna att näringsministern med kraft driver kravet på t.ex. Europakorridoren. Jag tror att pendling till arbetet kommer att öka i stor utsträckning de närmaste åren. Tillgången till snabba allmänna kommunikationer är naturligtvis av godo, men det går inte att täcka in vårt glest befolkade land med allmänna kommunikationer överallt. Då måste det finnas möjlighet att också använda bilen till jobbet och dra av de resorna skattemässigt. Jag efterlyser inte ett direkt stöd men en avdragsmöjlighet. Jag blir orolig om näringsministern så kategoriskt avvisar det här. Tack!

Anf. 78 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag börjar med flaskhalsarna. Det är klart att de är ett utomordentligt allvarligt problem. Om vi inte klarar av att tillföra arbetskraft med den kompetens som efterfrågas leder det till en löneglidning. Den leder till kompensatoriska krav från andra grupper som inte får del av det här. Det leder då till inflation, och inflationen leder till räntehöjning. Den kan i sin tur stoppa den goda tillväxten. Jag ser utomordentligt allvarligt på den frågan.

Jag delar också uppfattningen, som jag sade i mitt svar, att det inte bara handlar om högskoleutbildade. Det handlar om yrkesutbildade och som jag nämnde yrken där man kräver någon form av licens, som elektriker, svetsare och liknande. Det här måste hanteras inom den reguljära arbetsmarknadspolitiken. Där har vi också goda förutsättningar.

Det finns flyttstöd. Vi bedömde att det skulle kosta ungefär 300 miljoner kronor, och 275 miljoner har gått åt till flyttstöd i dag. Det kan vi

se. Det här flyttstödet består av pendlingsstöd, varje dag i sex månader. Det består av starthjälp, och det består av resebidrag om man ska söka jobb osv.

Jag förstår att ni menar något annat. Det ska vara något generellt som ska gälla hela tiden eller något liknande. Men det finns alltså möjlighet för mig att få stöd för att kunna flytta. Under en viss tid kan jag få ett visst stöd.

Jag är öppen för allt. Jag stänger inte dörren. Jag försöker bara argumentera. Jag tror inte att det vore bra med ett generellt pendlingsstöd, att man generellt får någonting. Det är möjligt att man kan göra skatteavdrag eller något liknande. Vi tittar på denna fråga, men jag tror inte att man generellt kan göra så här.

När det sedan gäller frågan om Sverige, regeringen och att det är en stark högkonjunktur runtomkring osv. ska vi inte klappa oss på bröstet. Det är synd att det är så få i kammaren när jag säger detta. Jag talade i går med Liikanen, en av kommissionärerna, och jag har talat med många andra i kommissionen. De säger så här till mig: Det "hottaste" landet i Europa i dag är Sverige. Det är det land som bäst har förberett sig för de strukturella förändringar vi kommer att se. Det är det land som mest har tagit till sig IT. Det är det land som mest har satsat på utbildning. Det är det land där vi i dag har den snabbaste tillväxten. Jag tycker att det är ett gott betyg för denna regering.

Anf. 79 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Jag delar näringsministerns analys på den senaste punkten. Det är kanske inte så förvånande, men jag vill likväl ändå markera det till protokollet.

Det finns ett antal möjligheter inom arbetsmarknadspolitiken att göra mer begränsade insatser. Jag har noterat att näringsministern för något slags dialog om byggindustrin och pendling. Det tycker jag är ett bra initiativ.

Det är också bra att ta en diskussion om något som vi kanske inte har diskuterat här men som självklart också måste tas med i perspektivet, nämligen: Vad är det offentliga roll, och vad är näringslivets roll? Självklart har näringslivet och företagsvärlden också ett ansvar för att se till att det finns såväl kompetens som rörlighet på arbetsmarknaden. Det måste vara en dialog mellan det offentliga och näringslivet. Det vill jag instämma i. Det finns anledning att ta en sådan diskussion även om vardagsfrågorna utöver den akuta byggproblematiken.

Det finns möjligheter att göra en hel del inom arbetsmarknadspolitiken. Det har exempelvis gjorts i Jönköpings län i form av att man har bedrivit bussning mellan Jönköping och Gnosjöregionen när det har funnits behov av det. Jag tycker att det är bra. Men det är också, precis som näringsministern har varit inne på, en ganska begränsad åtgärd som bör vidtas under en begränsad period. Antingen måste den sedan leva av egen kraft, eller så måste den ersättas av mer generella åtgärder. Det är då diskussionen om vilka skattemässiga regler som gäller exempelvis för pendling och sådant kommer upp.

Jag hoppas att näringsministern tar med sig denna diskussion till det kommande budgetarbetet och den arbetsmarknadspolitiska propositionen. Det är viktigt att man får fram åtgärder inom det här området.

Anf. 80 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag vill avslutningsvis säga att regeringen har för avsikt att komma med en hel del åtgärder på det arbetsmarknadspolitiska området. Det är åtgärder som dels ska tillse att vi uppnår detta 4-procentsmål, dels ger oss bättre möjligheter att hantera frågan om flaskhalsar. Därtill ska vi göra en översyn och se hur vi kan styra utvecklingen bättre nationellt och använda de instrument som AMS har till sitt förfogande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

14 § Svar på interpellation 1999/2000:77 om näringslivskoncentration

Anf. 81 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Ulla-Britt Hagström har frågat vilka åtgärder jag avser vidta för att inte näringslivet alltför starkt ska koncentreras runt Stockholm samt vilka åtgärder jag avser vidta för att stödja utvecklingsstrategin för Västra Götaland.

Bakgrunden till frågan är bl.a., enligt Ulla-Britt Hagström, att av bolagen på Stockholms Fondbörs återfinns närmare 60 % på adresser i Stockholmsområdet och att enligt vissa bedömare Göteborgsbolag värderas lägre än Stockholmsbolag inom samma branscher.

Jag håller med Ulla-Britt Hagström om att infrastrukturen är mycket viktig för näringslivets utveckling. Stora investeringar har gjorts och kommer att göras för att förbättra tillgängligheten till Västsverige och Göteborg. Väg E 6 är planerad att byggas ut till fyrfältig väg genom hela Bohuslän under perioden fram till år 2007. Andra stora vägutbyggnader som planeras i regionen är väg 40, delen mellan Borås och Ulricehamn, som planeras att byggas ut till fyrfältig väg. Väg 45 planeras för utbyggnad till motorväg på sträckan mellan Göteborg och Älvängen. Denna utbyggnad samordnas med byggandet av ny dubbelspårig järnväg i samma sträckning. En annan stor järnvägsinvestering i regionen är utbyggnaden till dubbelspår på Västkustbanan söder om Göteborg.

Ulla-Britt Hagström pekar på Stockholm som en region som utvecklas positivt vad gäller näringslivet. Jag instämmer i den bedömningen men vill samtidigt framhålla att denna positiva utveckling kunnat ske trots en allt svårare trängsel i vägsystemet i Stockholm. Nyligen genomförda beräkningar av Statens institut för kommunikationsanalys visar att ungefär 330 000 bilar drabbas av trängsel varje dag i Stockholmsregionen. Motsvarande tal för Göteborg är 40 000.

En stark ekonomisk utveckling i Stockholmsregionen har gynnsamma effekter för hela den svenska ekonomin och är av stor betydelse för förnyelsen av det svenska näringslivet. För att Sverige bättre ska utnyttja sitt samhällskapital och ytterligare förstärka sin position som framgångsrik industrination är det dock viktigt att samtliga delar av landet, utifrån sina förutsättningar, bidrar till den gemensamma tillväxten. Det är således positivt för både storstäder och övriga delar av landet att den regionala utvecklingen blir mer balanserad. De regionala tillväxtavtalen är ett viktigt instrument för offentliga aktörer att tillsammans med näringslivet identifiera och utveckla regionernas starka sidor och möjligheter. I det

avseendet pågår för närvarande ett betydelsefullt arbete i Västra Götalands län som regeringen följer noggrant.

Även inom ramen för EU:s strukturpolitik görs betydande insatser i svenska regioner, bl.a. i de norra delarna av Västra Götalands län. Med dessa medel kan åtgärderna inom tillväxtavtalen kompletteras och finansieras.

Många av de frågor som tas upp i utvecklingsstrategin för Västra Götalands län sammanfaller med pågående arbeten i Regeringskansliet. Detta gäller bl.a. inriktningen av investeringar i trafikens infrastruktur och utbyggnaden av infrastrukturen för den moderna informationstekniken. Inom båda dessa områden har regeringen för avsikt att under våren lämna propositioner till riksdagen.

Anf. 82 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet Björn Rosengren för svaret på min fråga. Det är viktigt att Västra Götaland inte hamnar i bakvattnet som tillväxtregion. Det två viktigaste parametrarna är infrastrukturen och kompetensförsörjningen. Jag tackar för svaret att E 6 ska byggas ut genom hela Bohuslän. Statsrådet nämner också andra viktiga vägsträckningar.

Det är dock en felbedömning att lyfta fram just Statens institut för kommunikationsanalys jämförelse av trängseln av 330 000 bilar i Stockholmsregionen mot 40 000 i Göteborg och att ta detta som en intäkt för att vägnätet inte skulle ha betydelse för tillväxten. Vad jag vill lyfta fram är länken från Göteborg till Mälardalen och Stockholm. Utvecklingen i Östersjöområdet är viktig också för Göteborg.

En viktig vägsträckning som Björn Rosengren inte nämnt och som är ytterligt viktig är E 20. E 6 och E 20 måste nämnas tillsammans. Det är en huvudförbindelse för tung trafik. Den är också bättre, då det är ett flackt område att ta sig igenom. Det är en vägförbindelse för 350 000 regioninvånare. Det är ett viktigt stråk för en sammanhållen arbetsmarknad i regionen.

E 20 mellan Göteborg och Stockholm är 472 kilometer, varav 219 har eller håller på att få målstandard. Endast 25 kilometer av dessa ligger i Västra Götaland. 73 % av de outbyggda delarna av E 20 ligger i Västra Götaland. Det är också den mest olycksdrabbade delen. Jag vill därför fråga näringsministern varför inte E 20 nämns i svaret.

Min fråga utgår från en rapport jag läste, med rubriken *Rea på västsvenska företag – En granskning av värderingen av börsbolagen i de tre storstadsregionerna*. En uppföljning är på gång. Frågeställningen i rapporten är om det finns en närhetsfaktor bakom börskurserna. Av bolagen på Stockholms fondbörs återfinns närmare 60 % på adresser i Stockholmsområdet.

Den här undersökningen utgår från tre regioner, Stockholms och Uppsala län, Västra Götalands och Hallands län och Skåne och Blekinge län. Tyvärr har jag inte kunnat studera detta vidare, då utredningstjänsten inte har kunnat finna någon annan undersökning beträffande denna fråga. Björn Rosengren har inte heller berört frågan i svaret.

Men klart är att koncentrationen av utbildning, analytiker och kontakter lockar alltför företag till Stockholmsregionen. Jag håller med statsrådet om att en stark ekonomisk utveckling i Stockholmsregionen har

gynnsamma effekter för hela den svenska ekonomin. Men det är mycket viktigt att andra regioner får möjlighet till tillväxt. Västra Götaland är Nordens främsta transportregion och fungerar som en motor i svensk ekonomi. Trots detta återfinns börsen lägst värderade grossistföretag i regionen, liksom företag inom branscherna kemisk industri, konsumentvaror, medier, rederitransport samt verkstad. Antalet jumboplatser vägs inte upp av en stor andel guldmedaljer, menar man i den här rapporten av Hallvarsson & Halvarsson. Närhetsfaktorn borde egentligen inte spela någon större roll vid värderingen av börsbolag, eftersom börsen ju finns i cyberrymden.

Jag har försökt att få en sammanställning av hur det ser ut under de tre senaste åren när det gäller ökningen av börsnoterade företag i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionen. Det finns inget skrivet om hur näringslivskoncentrationen till Stockholm påverkar övriga storstadsregioner i landet. Varför görs det inga sådana sammanställningar? Statsrådet anser ju att tillväxten är viktig i hela landet.

Anf. 83 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att Västsverige, dvs. Västra Götalands län och Hallands län, faktiskt hävdar sig väl bland Europas regioner när det gäller bruttoregionalprodukten. Man har faktiskt en väldigt snabb tillväxt. Även andra typer av indikatorer på tillväxt och välfärd är positiva för Västra Götalands län. Förra året var Västra Götalands län ett av enbart fem län i Sverige som ökade sin befolkning. Övriga 16 län redovisade negativa siffror.

Men det är självfallet så att Västra Götalands län är ett stort län med varierande förutsättningar för sitt näringsliv. Orter som Bengtsfors och Karlsborg har under senare år tappat många arbetstillfällen. Regeringen har gjort särskilda insatser för dessa orter och följer mycket noga utvecklingen.

Jag kan också meddela kammaren att Göteborg är Nordens enda hamn med transocean linjetrafik, vilket är av stor betydelse för den svenska industrin. Omkring 25 % av den svenska exporten passerar genom Göteborgs hamn. På uppdrag av regeringen har Sjöfartsverkets generaldirektör Anders Lindström tillsammans med Göteborgs kommun och Göteborgs hamn förhandlat fram en överenskommelse som innebär en storsatsning på förbättrade farleder till Göteborgs hamn. Denna överenskommelse har slutförts i dag.

I en första etapp kräver det investeringar på ca 700 miljoner kronor, som kommer att tillse att vi får Torshamnsleden rätad, breddad och fördjupad. Enligt överenskommelsen ska staten svara för 500 miljoner kronor och Göteborgs kommun och hamn för 200 miljoner kronor. Samtidigt kommer Göteborgs hamn att genomföra investeringar på ca 400 miljoner kronor i kajanläggningar för att kunna ta emot den nya generationen containerfartyg. Enligt överenskommelsen ska också en andra etapp som omfattar åtgärder i Böttöleden provas senast under år 2005.

Detta är en stor investering som görs. Om man jämför – nu ska man inte göra det – Västra Götaland med det län jag kommer ifrån, Norrbotten, och talar om tillväxt och fördelning av tillväxt, tycker jag faktiskt att detta är en av de starkaste regionerna som vi har i Sverige när det gäller den ekonomiska utvecklingen. Det är jag glad över, och självklart kom-

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

mer den att bli bättre. Som jag har sagt kommer staten tillsammans med regionen att göra ytterligare investeringar. Jag nämnde ett exempel här.

Anf. 84 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka näringsministern för detta. Jag tackar givetvis för dagens överenskommelse om hamnen. Eftersom näringsministern är mer påläst på Göteborg och Västra Götaland än vad jag trodde ska jag passa på att ge ytterligare några kommentarer.

Det finns väldigt många viktiga infrastrukturfrågor. Personligen vet jag, eftersom jag kommer därifrån, att näringslivet i Skaraborg med en handfull stora koncernföretag och ett mycket stort antal underleverantörsföretag och småföretag är starkt beroende av en god vägstandard. Det är kanske därför som jag har stannat väldigt mycket vid detta. Det gäller inte minst livsmedelssektorn. Där framstår Skaraborg som marknadsledande i landet och exporterar tre gånger så mycket som det producerar.

Detta får följd effekter, inte minst inom transportsektorn, som har många huvudkontor placerade i Skaraborg. Merparten av kommunerna i Skaraborg har bara en halv timme eller kortare transporttid till E 20. Detta understryker E 20:s betydelse som pulsåder genom Västsverige. Men den goda vägstandarden får ett abrupt slut i Närke. Där är det slut på god väg.

Sedan vill jag beröra den s.k. Sverigediagonalen, där E 20 också utgör en viktig pulsåder som är av väsentlig betydelse för Bergslags-, Närke- och Mälardalsområdet. Detta gäller godstransporter. Här har vi också kopplingen till Göteborgs hamn som ytterligare storhamn. Det är tydligen löst i dag, vilket är väldigt bra.

Vi har ett annat område som näringsministern har att prioritera, och det är Landvetters flygplats. Succén med Arlanda med nya tågförbindelser betyder mycket, men det behövs också en snabbförbindelse till Landvetters flygplats. En snabbförbindelse Göteborg–Landvetter skulle ge en utvecklingspotential för hela regionen. Landvetters flygplats har faktiskt ett överskott, näringsministern, på 200 miljoner. Det måste värderas och få leda till utveckling.

I Västra Götaland är många människor beredda att offra av kultur, bekvämlighet och trygghet för att medverka till att stärka tillväxten i regionen. Det måste också regeringen värdera. Västra Götaland är en av landets viktigaste tillväxtregioner. En betydande del av Skandinavien industrier ligger inom 30 mils radie från Göteborg. Internationaliseringen av näringslivet är också påtaglig. Då måste regeringen inse att ändå fler satsningar på infrastrukturen krävs.

Jag undrar om näringsministern känner till vägnätet i hela Västra Götaland. Är näringsministern beredd att satsa på det? Vi har flera olika tillväxtbranscher. Jag ska inte gå in på alla dem nu, men vägnätet är väldigt viktigt.

Sedan har jag också en annan fråga som gäller utvecklingsstrategier. Den handlar om det finansiella läget. En gest från näringsministern sida nu skulle kunna vara att placera huvudkontoret för sjunde AP-fonden i Göteborg. Det skulle ge ett finansiellt lyft till regionen och öka framtids-tron. Jag har inte riktigt fått svar på frågan om E 20 ännu, och detta är ytterligare en fråga: Har näringsministern funderat över om huvudkontoret för sjunde AP-fonden skulle kunna ges som ett lyft till Göteborg?

Anf. 85 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! När det gäller infrastrukturen, vägar, tågtransporter, flyg osv., kommer vi i mars månad att lägga fram en infrastrukturproposition. Där kommer vi att ta upp frågor om utbyggnad, drift och underhåll av vårt infrastrukturella komplex. Den kommer att handla om hur vi ska fördela pengar och hur mycket pengar det ska kosta under perioden 2002–2011.

Som interpellanten väl känner till har vi ett infrastrukturellt beslut här i riksdagen som innebär att på tio år ska vi lägga ut 190 miljarder kronor. Vi har tyvärr inte uppnått det. Bakgrunden till detta är att vi gjorde väldigt stora besparingar. Detta gäller ju inte bara staten utan även kommunerna. Det är lättare att spara på investeringar än att spara på socialvård, skola, omsorg osv.

Nu är vi i en annan situation. Nu befinner vi oss i en situation där vi återigen kraftfullare kan se över infrastrukturen. Jag kan självklart inte svara för varenda väg, stor eller liten, i Västra Götaland. Men jag är medveten om att när det gäller vägnätet är drift och underhåll eftersatta. Det gäller vägar såväl i storstadsregionerna som i glesbygden, och jag vill än en gång säga att det kanske är än värre i glesbygden.

Det är inte något försvar. Vi måste nu göra en stark upprustning när det gäller drift och underhåll. Ta E 6:an i norra Bohuslän. Det är en av de mest olycksdrabbade vägarna, och det är den väg som jag av det skälet anser måste prioriteras mest.

Mitt svar är: Den här frågan återkommer vi till i mars. Det här är ingenting man gör på en dag, så vi får se hur vi långsiktigt nu ska klara av att förbättra vårt vägnät, hur vi ska förstärka infrastrukturen och hur detta ska finansieras.

När det sedan gäller huvudkontor hit och dit ska jag inte ge mig in på att svara på det. Det får vi lösa i Regeringskansliet och återkomma till.

Anf. 86 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Det är ju ändå så att man skulle kunna få en synergieffekt för landet om storstadsregionerna på något sätt kunde komplettera varandra bättre. Det är därför jag tjarar om vägsträckningen mellan Göteborg och Stockholm. Jag har ett mål med den här interpellationsdebatten, nämligen att näringsministern liksom ska koppla ihop E 6 och E 20, och inte glömma E 20. Det kan leda till något positivt för framtiden.

Det är faktiskt så att var åttonde svensk bor runt Sverigediagonalen. 12 % av Sveriges förvärvsarbeteande befolkning bor här. Det är ett stråk som passerar Vänern och Vättern, ramar in Mälaren och förbinder Stockholm och Göteborg. Det är ganska intressant. Här finns 450 000 av de 3,8 miljoner som är sysselsatta i landet. Räknar man Stockholm, Göteborg och kommunerna intill handlar det om 43 % av Sverige. 30 % av godstransporten genereras från länen runt Sverigediagonalen, så det här är intressant.

Sedan förstår jag att näringsministern inte kan svara vad gäller huvudkontoret för sjunde AP-fonden. Men man skulle ändå kunna hoppas. Jag skulle väl tro att näringsministern inte skulle bli så glad om optionsmäklarna sade att de ska flytta sitt huvudkontor till t.ex. London. Det är viktigt att vi får vara med och diskutera, även om jag vet att regeringen har det här beslutet. Men vi förväntar oss draghjälp av näringsministern.

Prot.

1999/2000:55

25 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 87 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag hänvisar än en gång till den proposition som kommer att presenteras när det gäller infrastrukturen.

När det gäller såväl infrastrukturella investeringar som andra investeringar som görs från statens sida tror jag nog man kan säga att storstadsregionerna är väl prioriterade. Det är också så att marknaden spelar en större roll i dessa regioner, och därav följer att privat kapital och privata intressen deltar i investeringar på ett helt annat sätt än vi kan se i övriga Sverige.

Ett bra exempel på detta är bredbandsutvecklingen. På det området är det marknaden som spelar starkt, det är marknaden som investerar, och det gynnar storstadslänen på ett sätt som måste sägas vara utomordentligt bra. Och det beror mycket på att man från regeringens sida och från kammarens sida mycket tidigt har förstått att det här kräver en avreglering.

Men det är ändå så att övriga landet inte har samma chans. Därför tycker jag att vi ska ha en viss balans. Jag som näringsminister måste slåss för hela landet – självfallet såväl för Göteborg och Västra Götaland som för andra delar. Och det tycker jag ändå att vi gör. Men vi bör göra mer, och det ska vi återkomma till.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1999/2000:167 om grundservicen på landsbygden

Anf. 88 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Eskil Erlandsson har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder så att hela landets befolkning ska kunna känna den trygghet som en garanterad grundservice ska ge, vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att alla Sveriges medborgare ska omfattas av en garanterad grundservice, vilka åtgärder jag avser att vidta för att åstadkomma en positiv utveckling i de mindre orterna samt vilka åtgärder jag avser att vidta för att minska den pågående avfolkningen av landsbygden.

Regeringen stöder en mängd insatser för att främja utveckling och goda levnadsvillkor i Sverige utanför de tre storstadsområdena. Av dessa kan särskilt nämnas den utbyggnad av infrastrukturen i form av järnvägar och flygplatser samt den kraftiga ökning av antalet högskoleplatser som sker över hela landet. Jag vill även nämna de framgångsrika förhandlingar om ökade medel för regionalpolitiska åtgärder från EG:s strukturfonder om sammanlagt ca 10 miljarder kronor för perioden 2000–2006 som nyligen har avslutats.

Som ledamot i den regionalpolitiska utredning som regeringen tillsatt känner Eskil Erlandsson också väl till den uppgift att bl.a. utarbeta en strategi för regional balans som utredningen har. Dess förslag kommer förhoppningsvis att kunna medverka till att underlätta de problem som Eskil Erlandsson tar upp.

Ett annat exempel på vad regeringen redan gör är de regionala tillväxtavtal som tagits fram för varje län och som för närvarande behandlas av Näringsdepartementet. Med dessa ges lokala och regionala aktörer

möjlighet att påverka utvecklingsplanerna för sitt län. Detta är viktigt i en strategi för en modern regional näringspolitik.

Vad beträffar olika former av grundservice som Eskil Erlandsson nämner vill jag särskilt nämna den databas över förändringar i tillgången till service i gles- och landsbygd som på regeringens initiativ nyligen har tagits fram.

Arbetet med att utveckla samordnade servicelösningar utifrån denna bör intensifieras. Den nämnda utredningen har härutöver bl.a. i uppdrag att lämna förslag vad gäller grundläggande servicefrågor, både samhälls- och kommunal service i gles- och landsbygd.

Det är förvisso av stor positiv betydelse för såväl landsbygden, mindre orter som storstäder och dess befolkning att den regionala utvecklingen blir mer balanserad.

Anf. 89 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för svaret.

Jag har alltså ställt fyra frågor till näringsministern, och jag ska inte upprepa dem.

Men, fru talman, jag är djupt oroad över såväl de växande regionala obalanserna i Sverige som att näringsministern av svaret att döma inte delar min oro. Näringsministern konstaterar i svaret att det förvisso är ”av stor positiv betydelse för såväl landsbygden, mindre orter som storstäder och dess befolkning att den regionala utvecklingen blir mer balanserad”. Det är ett grovt understatement av det faktum att Sverige håller på att kantra.

Näringsministern säger att regeringen ”stöder en mängd insatser för att främja utveckling och goda levnadsvillkor i Sverige utanför de tre storstadsområdena”. Han nämner utbyggnad av infrastruktur som järnväg och högskola, satsningar som Centerpartiet har varit med om att driva fram.

Näringsministern nämner dock inte den kanske viktigaste framtida infrastrukturella satsningen, utbyggnaden av en digital infrastruktur till alla företag och hushåll i landet. Det är enligt min uppfattning en av statens grundläggande uppgifter att garantera lika tillgång till denna infrastruktur för alla medborgare.

Inte heller när det gäller den digitala infrastrukturen kan staten undandra sig detta ansvar. Utvecklingen mot en bättre teknikstruktur är en överlevnadsfråga och kräver mycket snabba åtgärder för landsbygdens del.

För att vända den negativa trend vi nu ser måste vi hjälpas åt, enligt min uppfattning. Det finns en stark kraft och en enorm vilja runtomkring i landet att påverka den negativa utveckling som vi ser i alltför stora delar av vårt land. Denna vilja och denna kraft måste tas till vara. Här vill jag särskilt peka på vikten av att ta till vara stödord som t.ex. delaktighet. Människor vill vara med om att påverka sin framtid. Man vill påverka sin livskvalitet. Man vill ha kultur i alla delar i landet. Man vill ha goda kommunikationer och utbildningsmöjligheter.

Jag tycker att regeringen har glömt bort dessa stödord när man utformat sin regionalpolitik. Jag anser därtill att regeringen skyddar sig genom att – som vanligt – säga: Vi har tillsatt en utredning som ska lösa de här problemen.

Prot.

1999/2000:55

25 januari

Svar på

interpellationer

Jag måste därför upprepa mina frågor: Vad avser regeringen göra t.ex. på IT-området, så att människor kan känna trygghet på det området? Kommer alla delar av vårt land att få tillgång till den infrastrukturen på lika villkor? Vad avser regeringen göra med det finmaskiga vägnätet och vägunderhållet på detsamma? Vad vill regeringen när det gäller den motor på landsbygden som jag anser att jordbruket är?

Kort sagt: Vad vill regeringen göra för att förbättra servicen i Småortssverige och på den svenska landsbygden?

Anf. 90 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Det är inte så att jag inte delar den oro som uttrycks. Jag har stått en timme här i talarstolen och talat om att Sverige är tudelat, på grund av att vi på vissa ställen har en oerhört snabb tillväxt och på andra ställen en mycket låg tillväxt. Det är regeringens liksom denna kammars sak att försöka finna vägar att få tillväxt överallt. Vi är överens om det.

Sedan har naturligtvis frågan om flyg och tåg en oerhört stor betydelse för mindre orter. När det gäller flyg vill jag bara erinra om att flera mindre flygfält som har en stor betydelse för orter har öppnats under de senaste åren och delfinansierats av staten.

När det sedan gäller frågan om bredband kan man konstatera, och det har sagts tidigare här i kammaren i dag, att det är få länder som så snabbt har byggt ut bredbandskommunikationer inom IT som Sverige – få länder. Det har gått oerhört snabbt. Men problemet är att vi inte har lyckats få det lika snabbt överallt.

Då vill jag uttrycka det så här: Detta rör både marknaden och staten. Marknaden har klarat och kommer att klara detta oerhört bra i storstadsområdena och i många städer därutöver. Men vi behöver också med all sannolikhet skjuta till stöd för mindre orter för att kunna få en snabb utveckling av bredband.

När det gäller bredband finns det också ett litet missförstånd. Inte minst Centerpartiet driver ju linjen att det ska vara optokabel eller svartkabel som man gräver ned. Men bredband är 2 megabyte per sekund i båda ändarna, för att nu ha en teknisk definition. Det innebär alltså att detta likaväl kan ske via radiokommunikation och på annat sätt. Därför menar jag att vi också måste ha konkurrens, och vi måste även bedöma vilken teknik vi ska använda.

Jag kommer i mars månad att förelägga riksdagen en IT-proposition. Där kommer jag mycket noggrant att kunna redogöra för och lägga fram förslag om bredbandsutbyggnad, dvs. infrastrukturen, frågor om staten som ordningsman och en hel del andra frågor om regelverket för att snabbt få ut detta.

När det sedan gäller landsbygden och landsbygdens utveckling har det ju visat sig att vi har en kraft i Sverige, som också nämndes här, och det är byalagen. Vi har en oerhörd kraft bland dem. Där man har starka byalag, och där man får ett rimligt stöd för detta, kan vi också se en fantastisk utveckling. Många gånger handlar det om basverksamhet som t.ex. jordbruk, men man har också mycket annan verksamhet. Det kan vara turism, tillverkning, service etc. Det är den utvecklingen jag tror att vi måste gå vidare med. Därför har vi också beviljat 9 ½ miljon kronor till Folkhälsoinstitutet, som faktiskt spelar, både som opinionsbildare och som idégivare, en väldigt viktig roll i detta avseende.

Anf. 91 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Vi tycks vara överens om att Sverige håller på att kantra. Det är ju så, vilket har konstaterats många gånger här i kammaren, att av Sveriges 289 kommuner är det, nu för fjärde året i rad, lite drygt 200 som minskar. Det är därtill samma kommuner år efter år. Några står stilla, och bara ungefär ett tjugotal ökar. Detsamma kan konstateras när det gäller den inomkommunala utvecklingen. Det finns kommuner som inte kommer att få ihop en normal skolklass om några år. Barnafödandet är där så lågt att man inte kommer att kunna fylla en enda skolklass.

Då måste jag återigen fråga om det i denna lilla skola, som det trots allt finns några elever i, inte ska finnas samma möjlighet att ta till sig kunskap över de nya medierna som det gör i den stora skolan i den stora staden, både i skolan och på fritiden, om inte lille Kalle i den lilla skolan ska kunna spela på samma sätt som samme Kalle skulle kunna ha gjort om han hade bott i en lite större stad.

Jag upprepar alltså: Med tanke på det jag har refererat till, nämligen befolkningsutvecklingen, tycker jag att det snabbt borde läggas fram en strategi från regeringens sida om hur man avser att lösa kommunikationerna och den breda utbildningen av folket, hur man ser på demokratiaspekterna i alla delar av landet och hur man sprider kulturen i alla delar av landet. Det går inte att vänta på den utredning som regeringen och ministern har tillsatt.

Slutligen vill jag fråga om vi skulle kunna tänkas vara överens om en princip, nämligen principen att ingen bygd är för liten för att ha rätten att överleva och att det är medborgarna där som ska avgöra sin framtid och att den inte ska dikteras uppifrån.

Anf. 92 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag inser mer än väl problemet med befolkningsutvecklingen, men jag tror att vi ändå måste klara ut vad det är. Det är faktiskt så att vi har för låga födelsetal. Det föds alltför få i förhållande till hur många som dör.

Jag kan ta Norrbotten som exempel. Det har flyttat ut ungefär 5 000 människor från Norrbotten under alla år, om man går tillbaka i historien. Men förr flyttade det in relativt många, framför allt under de senaste tio åren då vi hade en invandrapolitik som ledde till att många invandrare fick sin introduktion i det svenska samhället i många mindre kommuner i Norrbotten. Men efter tre år flyttade dessa ut, och då såg man hur befolkningsstillväxten doppade.

En annan sak är att det förr, och detta är det stora problemet, var många som flyttade in, om vi nu fortsätter att tala om Norrbotten. I dag är det inte alls så många som flyttar in.

Med detta vill jag ge en beskrivning, och detta har behandlats i den utredning som interpellanten sitter i och är väl kunnig i. Därför kan man inte försöka beskriva det som om regeringen jagar i väg människorna från dessa glesbygder, utan det finns en förklaring bakom detta.

Vi talar inte om kommuner. Vi har inte kommuner där det inte finns skolklasser. Men det finns byar i kommunerna där det inte finns skolklasser och där det finns ett eller två barn. Man har långa pendlingsavstånd, och man får hitta olika lösningar. Men om dessa byar ska kunna överleva måste det självklart finnas en grundtrygghet och en grundser-

Prot.

1999/2000:55

25 januari

*Svar på
interpellationer*

vice. Men det måste också bygga på att det finns en vitalitet i byn. Vi har byar där det bor kanske 30–40 människor i åldern 60–65 år. Om jag får vara lite skämtsam kan jag säga att det då inte är så lätt att få dessa att föda en massa barn, utan det måste finnas en vitalitet i byn, där det finns människor med eget engagemang. Det hjälper inte vad staten gör i detta fall. Staten kan stimulera. Vi har lantbrevbärare, och vi har en mängd olika saker som ger en bra service. Men än en gång vill jag påstå att jag har erfarenhet av detta som f.d. landshövding i Norrbotten. Jag har sett det. Jag har sett byar som snabbt har utvecklats just på grund av detta engagemang. Med detta har jag inte sagt att staten inte ska ta sitt ansvar. Det bästa exemplet är posten och lantbrevbärarna. Det finns ingen som har så bra service – inte ens jag som bor på Östermalm – när det gäller posten som en som bor i en by och som har en lantbrevbärare som kommer en gång om dagen. Och det är bra. Det ska vi värna om. Men det måste också finnas en egen kraft, och den ska vara med och stimulera.

Vi gjorde ett projekt i Norrbotten som kallades Upp. Det handlade just om att sätta fart på byarna tillsammans med byalagen. Jag kan bara konstatera efteråt att det gav oerhört goda resultat. Men precis som sägs så kom det inte uppifrån. Det var inte någon näringsminister eller någon annan begåvad person som tilldelade olika åtgärder, utan det var regionen och själva byn som själva tog tag i detta. Och det är viktigt, tillsammans med de åtgärder som staten kan bjuda på.

Anf. 93 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Vi kan vara överens, ministern och jag, om att utveckling inte går att kommandera fram. Vi lever inte i ett sådant samhälle, och jag tror för den delen inte heller att vi vill leva i ett sådant samhälle. Men jag hoppas ändå för Småsveriges del, för den svenska landsbygdens del, att de nu aviserade propositionerna som vi har sett i propositionsförteckningen ändå innehåller sådana element som gör att den svenska landsbygden och Småsverige kan se med tillförsikt an på framtiden och att inte alla åtgärder inväntas tills den regionalpolitiska utredningen blir klar. Därefter ska det då skrivas en proposition, och den ska remissbehandlas, osv. Då är jag rädd för att det är för sent på väldigt många platser i vårt land.

Därmed vill jag tacka för debatten.

Anf. 94 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att jag delar den uppfattningen. Vi kommer från regeringen både vad gäller arbetsmarknadspolitiken och andra åtgärder att i vår för denna kammare kunna presentera en hel del förslag för en utveckling som leder till att tillväxten och människors väl och ve inte bara handlar om storstaden.

Jag vill också säga att det är en ynnest att få bo i en mindre kommun och att få bo på landsbygden när det gäller miljö, natur och naturupplevelser och när det gäller tystnad och lugn. Så vi kan inte stå här i kammaren och måla skräckbilder. Människor bor där därför att de trivs, och människor ska ges möjligheter att bo där just därför att de trivs. Och det ska vi tillsammans bidra med.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren beslutade kl. 19.54 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna omkring fem minuter.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 20.03.

16 § Svar på interpellation 1999/2000:94 om funktionshindrade elevers rätt att välja skola

Anf. 95 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Tomas Högström har frågat mig vilka konkreta åtgärder jag avser att vidta för att stärka funktionshindrade barns och ungdomars rätt och reella möjligheter att välja skola samt om jag är beredd att ta upp Hällsboskolans och Ekeskolans fortsatta existens till förnyad prövning.

Jag vill inledningsvis framhålla att jag delar Tomas Högströms uppfattning att det är viktigt att barn och ungdomar med funktionshinder ska ha möjlighet att välja en skola som har tillräckligt kunnande, med en trygg miljö och där undervisningen är långsiktig. Som Tomas Högström så riktigt konstaterar är många funktionshindrade barns behov omfattande. Genom att gruppen elever med funktionshinder inte är homogen, utan omfattar barn och ungdomar med vitt skilda hinder och problem, varierar dessutom behovet av insatser från skolans sida. För elever med flerk Funktionshinder ställs särskilt stora krav på kompetens.

Enligt min uppfattning finns det dock en verklig möjlighet för barn och ungdomar med funktionshinder att välja skola först när en utbildning anpassad efter deras behov kan erbjudas i den egna kommunen eller inom dess närområde. Jag har redan i tidigare interpellationssvar slagit fast att en av hörnstenarna i svensk handikappolitik är att barn och ungdomar med funktionshinder ska ha rätt att bo hemma med sina föräldrar, eller i deras närhet. För att möjliggöra detta krävs ofta flera och samordnade insatser.

Handikappreformen innebär att personlig assistans alltid ska övervägas för att göra det möjligt för barn och ungdomar med funktionshinder att bo hemma. Inom skolans område ska särskilt stöd erbjudas till elever som är i behov av sådant. För elever med funktionshinder innebär det att hela skolsituationen kan behöva anpassas utifrån den enskilda elevens behov. Det kan betyda att åtgärder behöver vidtas både i den pedagogiska och i den omgivande miljön. Ett kompetent bemötande av eleverna är mycket betydelsefullt.

Det beslut som riksdagen fattade den 3 november 1999, med anledning av FUNKIS-propositionen, innehåller olika åtgärder för att stärka skolhuvudmännens möjligheter att erbjuda en skola som svarar mot dessa krav. Genom att statens resurser för stöd i specialpedagogiska frågor samordnas i en myndighet stärks stödet till skolhuvudmännen. Utökningen av verksamheten vid Ekeskolans respektive Hällsboskolans resurs-

center förstärker möjligheten att nå bra helhetslösningar för de barn och ungdomar som berörs av dessa båda verksamheter.

En annan åtgärd som regeringen aviserade i FUNKIS-propositionen innebär att skyldighet att upprätta åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd införs i samtliga skolformer för barn och ungdom. I dag gäller detta endast för grundskolan, specialskolan och sameskolan. Vidare satsas särskilda medel på kompetensutveckling för undervisning av elever i behov av särskilt stöd, bl.a. elever med funktionshinder, samt på pedagogisk forskning avseende elever med funktionshinder.

Jag vill också påminna om att Skollagskommittén ska utreda och föreslå hur en ökad rättssäkerhet kan åstadkommas för eleverna samt utreda om statens sanktionsmöjligheter behöver stärkas. Jag har vidare nyligen tagit initiativ till en expertgrupp som ska diskutera frågor kring ökad måluppfyllelse och elever i behov av särskilt stöd. Dessutom har Skolverket i sitt regleringsbrev fått i uppdrag att genomföra en studie av orsakerna till att elever lämnar grundskolan och gymnasieskolan utan fullständiga betyg samt till att en grupp elever vid det individuella programmet inte går vidare till studier på nationellt eller specialutformat program. I det sammanhanget ska Skolverket särskilt uppmärksamma elever med funktionshinder och bedöma de insatser som görs för denna målgrupp. Frågor om bemötandet av personer med funktionshinder kommer att tas upp i den handikappproposition som regeringen avser att lägga fram under våren.

På Tomas Högströms fråga om jag är beredd att ta upp Hällsboskolans och Ekeskolans fortsatta existens till förnyad prövning kan jag bara säga att det inte är aktuellt att riva upp beslutet att dessa båda skolor successivt ska avvecklas som statliga specialskolor. Riksdagen har nyligen fattat beslut i denna fråga. Reformen ska utvärderas i sin helhet. Det gäller naturligtvis även besluten avseende Ekeskolan och Hällsboskolan. Jag har dock stort förtroende för de båda resurscentren och deras bedömningar. Jag är övertygad om att de kommer att utnyttja de nya möjligheter som nu ges att stärka stödet till kommunerna för elever som har behov av det, samtidigt som de kommer att göra professionella bedömningar av när enskilda elever faktiskt bör erbjudas visstidsplacering vid resurscentren.

Anf. 96 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Det är angelägna problemställningar som jag redovisar och frågor som jag söker svar på.

Vi är många som anser att detta med att kunna välja skola och att det finns en mångfald av alternativ är viktigt för alla barn, även för barn med funktionshinder. De är helt beroende av att skolan de går i har tillräckligt kunnande, att miljön är trygg och att undervisningen är långsiktig. Tyvärr är valmöjligheterna i dag mycket begränsade.

Även barn med funktionshinder måste ha möjlighet att välja skola. Då ska den möjligheten inte bara omfatta den kommunala skolan utan också friskolor och specialskolor.

Men verkligheten är ju en annan. Vi vet i dag att informationen till de familjer som har barn med funktionshandikapp brister. Den är stundtals rent ut sagt dålig. Vi ser kommunala avslagsbeslut när de för fram tanken att välja skola.

Jag ställde några frågor. En av dessa var: Vilka konkreta åtgärder avser statsrådet att vidta för att stärka funktionshindrade barns och ungdomars rätt och reella möjlighet att välja skola?

Statsrådet säger i sitt svar så här: ”— — jag delar Tomas Högströms uppfattning att det är viktigt att barn och ungdomar med funktionshinder ska ha möjlighet att välja en skola som har tillräckligt kunnande, med en trygg miljö och där undervisningen är långsiktig”. Så långt tyckte jag att svaret var bra.

Det märkliga är att statsrådet har varit med om att driva igenom en stegvis avveckling av de statliga specialskolorna Hällsboskolan och Ekeskolan.

Men den positiva synen på funktionshindrades möjligheter att välja skola blir någonting annat när man fortsätter att läsa svaret. Statsrådet fortsätter så här: ”Enligt min uppfattning finns det dock en verklig möjlighet för barn och ungdomar med funktionshinder att välja skola först när en utbildning anpassad efter deras behov kan erbjudas i den egna kommunen eller inom dess närområde.”

Slutsatsen kan ju bara bli en. Statsrådet anser inte att barn och ungdomar med funktionshinder ska kunna välja. Nej, statsrådet har ju med det svaret de facto klargjort begränsningar i deras möjligheter. De är hänvisade till att välja inom kommunen eller i kommunens närområde. Det går inte ihop. Å ena sidan ska det vara så, å andra sidan ska det vara så.

Jag saknar också i svaret besked om vilka reella förslag som statsrådet avser att komma med. Eller ska jag tolka svaret på det sättet att det inte kommer några förslag, att det som återges i detta svar egentligen inte är vad statsrådet arbetar efter, just att det är viktigt att funktionshindrade ska ha möjlighet att välja skola?

Anf. 97 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Nedläggningen av Ekeskolan och Hällsboskolan tycker jag är mycket beklaglig. Jag hoppades länge att riksdagen i sista ögonblicket inte skulle besluta om den.

Orsaken till att den är så tråkig är att det inte finns några garantier i det beslut som riksdagen fattade i höstas för att det blir någon ersättning till de svårt handikappade barnen för den kompetens som nu finns på de här skolorna. De blir i mycket stor utsträckning utlämnade till de enskilda kommunernas förmåga, de enskilda kommunernas vilja att utveckla verksamheter som passar dessa barn.

Vi talar alltså, fru talman, om mycket svårt flerhandikappade barn, som det inte finns så många av i varje kommun. Det kanske bara finns ett eller ett par sådana barn i en kommun. Då kan man föreställa sig vilka möjligheter en kommun har att utveckla en värdefull verksamhet för dessa barn, även om man får stöd av resurscenter.

De här barnen är dyra, och det ska de också vara. Som någon förälder sade i debatten i höstas: Har man bestämt sig för att rädda de här barnen till livet ska man också göra allt för att ge dem ett värdigt liv.

Tanken om integration, dvs. att barnen ska gå i skola på sin hemort, gärna tillsammans med andra icke handikappade barn, är positiv i många fall. Men vi vet att olika grupper med föräldrar till barn med funktionshinder har väldigt olika uppfattningar. De som är hörselskadade vill

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

gärna gå tillsammans med andra hörselskadade. Många synskadade vill gå tillsammans med barn utan handikapp.

Det helt avgörande intrycket i diskussionen kring Ekeskolan och Hällsboskolan var ju att föräldrarna till de barnen kände att någon garanti för att deras barn får en bra skola inte ges om man inte behåller specialskolan.

Sedan finns det andra saker som ytterligare minskar möjligheten att hjälpa de här barnen, bl.a. att den i sig utmärkta handikappreform som genomfördes för ett antal år sedan successivt har urholkats och att rätten till personlig assistent inte är lika självklar som den var för sex sju år sedan.

Folkpartiet förde i sitt förslag i anslutning till den här propositionen fram att vi skulle få en särskild statlig peng som skulle följa ett svårt funktionshindrat barn och både öka valfriheten och garantera resurser, oavsett vilket ekonomiskt läge den enskilda kommunen befinner sig i. Men utan några sådana garantier om en förstärkt handikappreform och en garanterad peng per barn finns det ingen garanti för att inte dessa barn får det sämre.

Jag beklagar det här beslutet, fru talman.

Anf. 98 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det finns i dag ingen skillnad för ett barn som har funktionshinder eller ett som inte har funktionshinder när det gäller rätten att starta eller välja en fristående skola. Det är precis samma möjligheter som gäller. Det som skiljer dem åt i praktiken är att det om man har ett funktionshinder också ofta krävs en speciell kompetens hos den personal som ska möta det enskilda barnet eller dess klasskamrater.

Vi har i dag ett antal fristående skolor som är just för funktionshindrade elever. Vi har t.ex. elever med Aspergers syndrom, vi har skolor för elever med dyslexi. De har en fristående särskola. Föräldrar har valt att själva starta en sådan skola därför att de har sett att just den formen har passat deras barn bättre.

När vi arbetade med FUNKIS-utredningen blev vi uppmärksammade på att det också fanns en grupp föräldrar med döva barn som ville starta en fristående skola. Så möjligheten finns. Det finns inga som helst formella hinder för att göra det. De gånger vi har haft samtal med föräldrar har det just handlat om att man måste veta att man har en kontinuitet i sin personal.

Men vi ser också gärna att valfriheten ska kunna gälla hemma i kommunen. Det måste också vara möjligt att välja den kommunala skolan. Därför är det viktigt att vi ständigt utvecklar kompetensen just hos personalen i de kommunala skolorna. Om inte den personalen har kompetensen har vi ju inte den fulla valfriheten, som jag skrev i mitt svar på interpellationen. Först då kan vi säga att vi kan erbjuda den till de funktionshindrade eleverna.

Sedan kan det finnas rent praktiska hinder ibland som man också måste ta hänsyn till och även gör i dialog med föräldrarna när det gäller utformningen av de här skolorna. Det har vi också gjort vid våra möten. Vi har diskuterat med föräldrar vilka möjligheter och vilka hinder som kan finnas.

Men jag vill understryka att det absolut inte finns någon som helst särbehandling om det skulle gälla barn med funktionshinder eller barn utan när det gäller möjligheten för deras föräldrar eller andra att starta en fristående skola för just de eleverna.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 99 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! Jag konstaterar att statsrådet ägnade stort utrymme åt det formella. Det formella är en sak, men verkligheten svarar inte alltid upp mot vad det formella ger uttryck för, som statsrådet redovisar här.

Vi kanske ska börja titta närmare på verkligheten i större utsträckning än vad som görs i dag och konstatera att kommunala företrädare i dag säger nej till många som vill välja.

Vi kan också konstatera att kommunala företrädare ofta säger att de inte klarar uppgiften att ta hand om de barn som för närvarande går på Hällsboskolan och på Ekeskolan. Verkligheten kräver nog andra besked än den redovisning som statsrådet har gett här. Jag konstaterar att statsrådet inte är beredd att här redovisa reella förslag och verkliga möjligheter för dessa grupper att välja skola.

Nästa fråga är: Är statsrådet beredd att ta upp Hällsboskolans och Ekeskolans fortsatta existens till förnyad prövning? På den säger statsrådet: Det är inte aktuellt att riva upp beslutet att dessa båda skolor successivt ska avvecklas som statliga specialskolor.

Det är beklagligt, särskilt med tanke på vad statsrådet sade i den debatt som vi hade om detta. Nu är det annat ljud i skällan. Hon sade då: Det är alltså inte sant att Ekeskolan ska stängas. Detta framgår av protokoll 1999/2000:20 den 27 oktober. Det vore trevligt om historieberivningen ändrades i förhållande till den redovisning som återfinns i svaret.

Jag önskar en omprövning. Föräldrarna till de här barnen önskar en omprövning. Barnen önskar en omprövning. Även anställda önskar en omprövning. Detta är verkligheten.

Anf. 100 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag vill bara ytterligare en gång påminna om att det utvecklande av kompetens i kommunerna som skolministern talar om är en väldigt osäker och lång process med tanke på de barn som vi talar om. Det är en annan sak om det gäller en kategori av barn som det finns många av. Det är fråga om få barn med flerhandikapp, som behöver mycket specialutbildad och specialkompetent personal. Risken är tvärtom att följden blir en isolering av de här barnen.

Det kan i en kommun under en period finnas ett eller två svårt handikappade barn. Under en annan period har man kanske inte några sådana barn i kommunen. Vi har inte garantier för att kommunerna börjar samarbeta och bygga upp några slags gemensamma skolor för dessa barn eller för att de får en fast lärarkår med den kompetens som krävs.

Min sammanfattning blir därför att det här olyckliga beslutet är konsekvensen av att man slaviskt har följt en princip, i detta fall principen om integration, trots att det i verkligheten inte finns någonting som tyder på att den principen leder till något som är bättre för barnen.

Anf. 101 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Tomas Högström har ställt frågan om funktionshindrade elevers rätt att välja skola. Jag har talat om för Tomas Högström att ingenting är annorlunda för de funktionshindrade eleverna i förhållande till elever utan funktionshinder. De har samma rätt att välja skola. Det finns inte heller några begränsningar för föräldrar eller andra som vill starta en skola för funktionshindrade elever. Precis lika villkor gäller. Det finns ingen skillnad. Därmed har jag svarat på den fråga som Tomas Högström har ställt.

Nej, jag avser inte att riva upp det beslut som fattades i november angående Ekeskolan och Hällsboskolan. Jag har heller aldrig under de år som jag varit i denna kammare varit med om att beslut har rivits upp innan de ens har hunnit verkställas. Vi vill nu sätta i gång med att förverkliga den proposition som riksdagen fattade beslut om.

Det innebär bl.a. en förstärkt stödorganisation, där en av delarna kommer att vara att förbättra informationen till föräldrarna. Det gäller en information där man bl.a. ser till möjligheterna att välja liksom också till bättre stöd och hjälp för barnen genom uppbyggande av bättre nätverk.

I den nya stödorganisationen ska kommun, stat och landsting samarbeta. Detta innebär en avsevärd förbättring. Vi vet att det fortfarande finns om inte murar så ändå väggar mellan stat, kommun och landsting och att vi därmed inte har den bästa möjliga situationen för de enskilda eleverna.

När det gäller de elever som i dag finns på Ekeskolan vidhåller jag precis det som jag sade i föregående debatt: Ekeskolan ska inte försvinna. Den kommer att finnas kvar. Det som kommer att finnas där är ett utvecklat resurscentrum, som ger möjligheter för ännu fler barn än vad som i dag finns där. Antalet barn som i dag är där är sjunkande. Fler barn ska komma dit. Fler lärare ska utbilda sig. Det ska bli mer av kompetens ute i kommunerna och till föräldrar och enskilda elever. Vi stärker upp arbetet och breddar det för flera.

Anf. 102 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! Statsrådet säger att barn och ungdomar med funktionshinder kan välja i princip jämställt med situationen för barn och ungdomar utan funktionshinder. Men hur ser verkligheten ut, statsrådet?

Vi kan vidare konstatera att statsrådet har varit med om att beskära deras möjligheter att välja i och med att statsrådet själv i sitt svar sagt att Hällsboskolan och Ekeskolan successivt ska avvecklas. Då har man begränsat valmöjligheterna för den här gruppen.

Det som jag pekar på i min interpellation är att det i praktiken finns få alternativ. Jag har efterlyst besked om vilka förslag statsrådet har och vad hon avser att göra för att få fram fler alternativ. Då blir det tyst. Då pratar vi i stället om resurscenter och annat. Det är inte samma sak. Vi får då förlita oss på de kommunala skolorna och den kommunala utvecklingen.

Vi vet hur den kommunala utvecklingen ser ut. Vi hör de kommunala företrädarna säga att de är jättebekymrade. Det är verkligheten som måste styra besluten, och den har statsrådet glömt bort när hon har formulerat sitt svar på min interpellation och sina förslag till politiska beslut.

Anf. 103 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Nej, det är nog inte så att statsrådet har glömt bort, utan det är kanske så att Tomas Högstrom inte har förstått.

Den personal som i dag finns på Ekeskolan kommer att vara kvar. Kompetensen flyttas inte bort. Det är också så att de föräldrar som i dag väljer Ekeskolan – och det är viktigt – har samma möjlighet att välja resurscentret.

Jag har precis redovisat åtgärdsprogrammet. Av det framgår klart och tydligt att vi vill stärka föräldrarnas rätt att säga att de vill ha ett åtgärdsprogram. Föräldrarna har precis som i dag möjligheten att säga att de vill ha sitt barn på resurscentret. De har också möjlighet att få en överprövning om kommunen skulle säga nej till detta.

I dag kan Ekeskolan säga nej när en förälder vill ha dit sitt barn. Det är alltså inte någon skillnad i rätten att själv kunna välja. Ekeskolan säger i dag nej till vissa barn. Den kan säga att den inte är det bästa stället och inte har den kompetens som just det här barnet önskar och kanske behöver.

Det är alltså inte någon skillnad i själva valfriheten. Vi säger att barnet ska vara inskrivet i sin hemkommun. Det har också rätten att kunna vistas längre eller kortare tider på t.ex. Hällsboskolan. Föräldrarna har fortfarande den här valfriheten för sina barn.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1999/2000:135 om dramapedagoger i grundskolan

Anf. 104 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Birgitta Sellén har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att stärka dramaundervisningen i skolan och för att utbilda fler dramapedagoger.

Skolans verksamhet ska präglas av en helhetssyn som bl.a. består av en växling mellan teoretiska och praktiska inslag. Eleverna ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Detta framgår av läroplanen.

Skolan är en viktig kulturmiljö, och kulturen är en viktig del av skolans kvalitet. De konstnärliga uttrycksformerna är betydelsefulla för barns och ungdomars allsidiga utveckling och förmåga att bearbeta och förstå vad som händer i världen och i den omedelbara omgivningen. Kulturen är ett viktigt verktyg med vars hjälp skolan kan nå sina mål.

Jag delar Birgitta Selléns uppfattning att barn och ungdomar behöver träning i att t.ex. utveckla förmågan till empati. I det arbete med skolans värdegrund, som jag initierat, är det främsta syftet att stödja och stimulera skolorna att konkretisera värdegrunden i sin verksamhet. Den projektgrupp som tillsatts för att arbeta med värdegrundsfrågorna ska redovisa sina slutsatser och förslag senast den 25 februari år 2000.

I vissa av de nuvarande lärarutbildningarna finns drama som ett kunskapsområde. Av tradition har dramaundervisningen ingått i utbildningen av lärare som undervisar yngre barn. Lärarutbildningskommittén har i sitt förslag till en ny lärarutbildning betonat vikten av att lärarutbildningens

Prot.

1999/2000:55

25 januari

*Svar på
interpellationer*

samlade innehåll utgör olika sidor av en övergripande strävan att stärka barns och ungdomars utveckling till ansvarstagande, kunniga och kreativa människor. Det allmänna utbildningsområde som kommittén föreslår ska kunna ge lärarstudenterna erfarenhet av hur kunskap och upplevelse kan kommuniceras med olika "språk". Med detta menar man att lärarstudenterna även ska lära sig att utnyttja olika kulturella och konstnärliga uttrycksformer. Drama kan vara en sådan. Regeringen kommer under våren att redovisa sina förslag med anledning av betänkandet.

Även inom folkbildningen förekommer utbildning i drama och till dramapedagoger. I dag finns det två folkhögskolor som erbjuder utbildning till dramapedagog på högskolenivå.

Det är rektors ansvar att se till att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter. Redan i dag använder många skolor dramapedagoger för att kompetensutveckla lärare i t.ex. dramatisk gestaltning. Jag vill också peka på möjligheten att även andra kompetenser kan komplettera arbetet i skolan, t.ex. dramapedagoger och skådespelare.

Anf. 105 BIRGITTA SELLEN (c):

Fru talman! Tack för svaret, som egentligen inte svarar på min fråga. Men jag ska ändå kommentera svaret, och jag får kanske sedan svar på min fråga i replikskiftet.

Vad vill du att ditt barn ska lära sig i skolan? Den frågan ställdes, som på beställning, i lokalradion i mitt län i går. De flesta svarade naturligtvis att barnen måste få baskunskaper som att läsa, skriva och räkna. Men många sade också: "Stärka självkänslan."

Det är vikten av självkänsla och empati som föranleder mig att lyfta fram dramapedagogernas vikt i den svenska skolan. Det handlar till stor del om att ge barnen "social kompetens" – för att använda ett uttryck som blev mycket omdebatterat i höstas.

Jag är glad över att statsrådet har aktualiserat tanken om att utveckla förmågan till empati i arbetet med skolans värdegrund. Jag delar fullkomligt uppfattningen i den tanken. Det ska också bli intressant att ta del av projektgruppens slutsatser som ska presenteras den 25 februari.

Statsrådet har i svaret talat om att rektor är ansvarig för kompetensutvecklingen bland sin personal och att det i vissa lärarutbildningar finns drama som ett kunskapsämne. Det är fakta som är väl kända. Men Centerpartiets agerande i frågan beror på att det inte fungerar i dag ute i skolorna. Det är ett fåtal skolor och klasser som har drama som ett regelbundet återkommande ämne som är avsett att bygga upp elevernas förmåga till att samarbeta med andra och för att lära sig att förstå andras känslor. I det senaste nyhetsbrevet från Skolverket framgår det att elevernas rätt att använda skapande uttrycksformer har långt ifrån slagit igenom i skolorna.

Jag har under många år tagit emot lärarstuderande i mina klasser. De har visserligen fått den första elementära undervisningen i drama vid högskolorna, men från det är steget rätt långt till att inse vilka möjligheter man har att, under trevliga former, träna samarbete, medkänsla, koncentration och avspänning.

Det är stort att se elever som utvecklar sin empati. Det är som när ett barn lär sig att läsa sitt första ord!

De som alltid tar för sig lär sig att vänta, att stötta. De som inte vågar pröva sig fram. Till sist tar de initiativ, kanske just med hjälp av stöttning från den som tidigare tog för sig och inte tänkte på den som inte vågade. De lär sig att våga kritisera konstruktivt. Jag vet en lågpresterande elev som blev en stjärna på att kritisera. De andra eleverna, som tidigare hade sett eleven som någon som inte utträttade något, väntade på vad eleven skulle säga när de gjorde sina övningar. Då har man kommit långt i sin sociala träning och empati.

Drama ger också möjlighet att träna olika slags känslor som sorg, glädje, missmod och rädsla. Genom det växer eleverna som människor.

I svaret från statsrådet fick jag känslan av att drama i lärarutbildningen mest handlar om kulturella och konstnärliga uttrycksformer som ska användas för att träna eleverna att kommunicera med olika språk. Självfallet är det viktigt, men i min fråga ligger inte pudelns kärna där.

Syftet är, som vi i Centerpartiet ser det, att göra eleverna så säkra på sig själva och hur deras kamrater reagerar i olika situationer att de t.ex. inte mobbar kamrater. Kunniga pedagoger vet hur man kan rädda många till att klara detta. Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att öka möjligheten att utbilda sig till dramapedagog?

Anf. 106 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det är bra att interpellationen har kommit nu, när vi står mitt uppe i behandlingen av den nya propositionen angående lärarutbildningen – utan att jag därmed är så tydlig i mitt svar, precis som Birgitta Sellén påpekade.

Jag ser att det inför skrivandet av en så viktig proposition pågår, förutom remissvar, en debatt om vilken inriktningen ska bli av den nya lärarutbildningen. Vilka kunskaper ska man ha med sig?

När jag tycker att debatten blir negativ är debatten tillbaka i det gamla tänkandet, nämligen en väldig fokusering runt de traditionella, teoretiska ämneskunskaperna, och man är rädd att skolan inte ska nå sina mål om det görs förändringar i inställningen till vad som ska ingå i en lärarutbildning.

Det nya förslaget från Lärarutbildningskommittén om ett allmänt utbildningsområde som kan ha en annan inriktning är oerhört viktigt. Här har vi möjlighet att understryka just det sätt att arbeta på som drama verkligen kan innebära, nämligen att alla elever ges en möjlighet att uttrycka sig på ett annat sätt än man traditionellt gör i skolan. Det är viktigt att det blir en debatt om mer drama inom den vanliga lärarutbildningen. Detta tar jag med mig i det arbete som pågår inom departementet.

Hur stor plats ska vi ge dramapedagoger i arbetslagen i skolans verksamhet? Om fler dramapedagoger ska utbildas, är det inte bara fråga om att de i sin tur ska utbilda lärare, utan vi får ställa frågan om dramapedagogerna ska vara inne i det vanliga arbetslaget. Det vore intressant om fler ville gå in i debatten. Det handlar om värderingar. Vi båda vet att vi kan få en diskussion om det finns råd, om det inte ska vara vanliga traditionella lärare, om det finns utrymme för andra yrkesgrupper att vara med.

Jag tror att när vi nu så sakteliga börjar få en bättre ekonomi i kommunerna, när vi kan öka personaltätheten, vilket har behövts under flera

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

år, ska detta ske med lärare. Men vi måste också fundera över vilka andra yrkesgrupper som vi ska ha råd att ha nytta och glädje av i skolan.

Då ser jag dramapedagogerna som en viktig grupp. De har funnits med tidigare om vi går längre tillbaka i historien. Det fanns flera av dem på 80-talet men har alltså försvunnit på många skolor.

Anf. 107 BIRGITTA SELLEN (c):

Fru talman! Jag håller med statsrådet om att de teoretiska ämnena ibland anses så oerhört viktiga att vi inte ser vidden av vad man kan ge varandra.

Dramapedagoger bör, som jag ser det, ingå i arbetslaget. Det bör också vara så att när dramapedagogen har sin lektion bör klassläraren finnas med. När klassläraren står där framme och pratar missar man mycket. Men när klassläraren inte står där kan han iakta sina elever.

Som statsrådet förstår har jag jobbat mycket med drama, varit den som har hållit i dramalektionerna och fått mycket respons från mina arbetskamrater, som alltså har varit iakttagare och som sagt: Jag ser så oerhört många sidor hos mina elever som jag inte sett förut. Jag kan individualisera mycket bättre när jag sett hur de fungerar under en dramalektion och sett hur de känner empati på olika sätt.

Därför kan man ställa sig frågan: Har vi råd att avstå från detta i dag när vi har så många barn som är otrygga och som verkligen behöver detta? Jag stöttar tanken att detta måste vi ha, och jag känner att vi har samma tankar kring drama.

Men jag oroar mig lite grann. I dag fick jag en liten påminnelse från en som jag har ganska mycket kontakt med vad gäller drama och som sade: Det är eventuellt så att Ljungskile folkhögskola ska lägga ned utbildningen av dramapedagoger. Då kommer jag till frågan igen: Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att öka möjligheterna att bredda utbildningen av dramapedagoger?

Anf. 108 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! När det gäller Ljungskile är frågan just uppe till behandling. Det sista som Birgitta Sellén tog upp visste jag inte. Vi har ansökningar om examenstillstånd för dramapedagogutbildningar från Ljungskile och Västerbergs folkhögskolor som kom in i november 1999. De är alltså under behandling på departementet. Folkhögskolorna ansöker om examenstillstånd enligt lagen om tillstånd att utfärda vissa examina som omfattar s.k. enskilda utbildningsanordnare. I fråga om ansökningar av det här slaget fattar regeringen beslut efter yttrande från Högskoleverket.

Det är alltså den information som jag har i dag. Eftersom de inkom så sent som i november är de fortfarande mitt uppe i en beredning.

Jag har inte mer att nu säga om hur jag kommer att stärka dramapedagogutbildningar och om antalet utbildningar ska utökas. Men jag känner precis som Birgitta Sellén att det här är en viktig yrkeskår och att det är viktigt att vi lyfter upp i debatten hur de framtida arbetslagen ska se ut ute på skolorna. Jag har också en gång haft förmånen att få arbeta tillsammans med dramapedagoger, och det har betytt mycket för mig.

Anf. 109 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Då vill jag till sist passa på att ge en eloge med anledning av en liten julkapp som jag tyckte att jag fick den 22 december när jag slog på datorn och läste pressmeddelande om att Malmö högskola skulle få 3 ½ miljoner för ett projekt för att titta på kultur. Det gläder mig oerhört.

Sedan tänkte jag: Varför bara Malmö som är ett utvecklingsområde? Varför inte norra Sverige så att man kunde jämföra? Det kanske går att utveckla det?

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.

1999/2000:55

25 januari

Svar på

interpellationer

18 § Svar på interpellation 1999/2000:142 om elevers och lärares möjligheter att påverka sin arbetssituation

Anf. 110 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Ulf Nilsson har bl.a. frågat mig vad jag avser göra för att ge elever och lärare möjligheter att påverka sin arbetssituation. Bakgrunden till frågorna är en rapport som Skolverket redovisade i slutet av hösten om hur läroplanerna fungerar i praktiken.

Den rapport som Ulf Nilsson refererar till är den första större nationella utvärdering som Skolverket genomfört med utgångspunkt i de nya läroplanerna, Lpo94 och Lpf94. Ambitionen har varit att utgå från vissa av de övergripande målen i de nya styrdokumenterna. De områden som valdes för bedömning var: att se sammanhang och kunna orientera sig i omvärlden, att göra medvetna etiska ställningstaganden, att förstå och tillämpa demokrati, skapande förmåga samt kommunikativ förmåga. Utvärderingen genomfördes i form av fem delprojekt som har utvärderat var sitt kunskapsområde.

Sammantaget ger resultaten från de fem delprojekten en mångsidig bild av de resultat som uppnås inom de valda övergripande kunskapsområdena. Till de positiva inslagen hör bl.a. att eleverna som kollektiv uppvisar en betydande bredd i sina kunskaper. Eleverna är vidare engagerade i miljöfrågor, och de känner en tilltro till sina möjligheter att påverka sin framtid. Det visar sig också att eleverna genomgående vågar använda sina kunskaper i ett främmande språk, även de som vet att de inte använder språket helt korrekt.

Men det finns också problemområden, och dit hör bl.a. att både elever och lärare känner vanmakt på grund av att de saknar inflytande, och det finns brister i elevernas förmåga att tänka kritiskt. Skolorna tycks också i många fall sakna redskap för att arbeta med värdegrunds- och demokrati-frågor i undervisningen.

En levande demokrati förutsätter att elever får utvecklas i sin medborgarroll och får ett ökat inflytande i takt med stigande ålder och mognad. Egna erfarenheter i skolan av hur man samarbetar och fattar beslut innebär också en förberedelse för arbets- och vuxenlivet.

För att eleverna ska uppleva ett ökat inflytande måste lärarna se ett ökat elevinflytande som ett sätt att utveckla undervisningen och skapa förutsättningar för ett fördjupat lärande. Inflytandet över den egna kunskapstilläggnelsen är inte något marginellt utan ska vara utgångspunkt för

själva kunskapsprocessen. Elevinflytandet hör därmed samman med lärandets kärna.

Ulf Nilsson har också frågat vad jag avser att göra för att ge elever ett mer individualiserat lärande och mer inflytande över sin skolgång samt för att förbättra dialogen med lärarna inför kommande beslut om skolan.

Riksdagen har fattat beslut om en försöksverksamhet med utbildning utan timplan i grundskolan. Ett åttiototal kommuner kommer att få tillfälle att delta i försöket. Enligt min och regeringens uppfattning kan en avdramatisering av timplanen stärka och renodla målstyrningen och på så sätt bidra till att ge eleverna ökade möjligheter att nå skolans mål. Att arbeta utan timplan betyder att ett ökat förtroende ges till lärare och skolledare i skolan. Ytterligare uppmärksamhet kommer att riktas kring kvalitetsfrågor, vilket kan öka delaktigheten.

Den nya möjligheten att läsa vissa kärnämneskurser i etapper innebär enligt min mening att möjligheterna att individualisera undervisningen blir större. Etappernas omfattning och innehåll bestäms lokalt av skolan efter varje elevs förutsättningar och behov. Enligt min uppfattning kan etappindelningen av vissa kärnämneskurser också åstadkomma en positiv utveckling av arbetssätt.

Naturligtvis är också försöksverksamheten med lokala styrelser med elevmajoritet i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen viktig i detta sammanhang. Försöksverksamheten är nu inne på sitt tredje år av den fyraåriga försöksperioden. En första utvärdering genomfördes under våren 1999. Utvärderingen visar bl.a. att en klar majoritet av ledamöterna anser att styrelsens arbete fungerar bra. Eleverna anger att de via den lokala styrelsen nu ges möjlighet att påverka och vara delaktiga. Personalen ser styrelsen främst som en möjlighet till dialog. Även om försöksverksamheten hittills har en relativt begränsad omfattning, ger de lokala styrelserna eleverna erfarenhet av ett inflytande som bygger på demokratiska grunder. Efter utvärderingen av försöksverksamheten kommer regeringen att avgöra på vilket sätt arbetet med att stärka elevers inflytande i skolan ska gå vidare.

Jag vill också nämna att elever och föräldrar nu får möjlighet att ta initiativ till utarbetandet av åtgärdsprogram genom att riksdagen nu tagit ställning till regeringens proposition *Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd*. Arbetet med förordningsändringar pågår nu inom Utbildningsdepartementet.

Det pedagogiska friutrymmet har ökat väsentligt genom de nya läroplanerna, men dessa möjligheter tas alltför sällan till vara. Utvecklingen av organisation och arbetsformer är en del av det lokala ansvarstagandet. Som huvudmän har kommunerna ett ansvar för att följa upp och utvärdera hur utvecklingen även av arbetsformerna i verksamheten framskrider.

Jag vill också nämna att jag har regelbundna kontakter med företrädare för såväl lärarnas fackliga organisationer som olika elevorganisationer. Det förekommer också att de fackliga organisationerna är representerade i olika centrala utredningar som tillsätts av regeringen på utbildningsområdet, t.ex. kommittén för översyn av skollagen m.m., delegationen för försöksverksamhet med utbildning utan timplan i grundskolan. Samråd i olika former sker också med elevorganisationerna.

Anf. 111 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka skolministern för svaret. Jag vill passa på att säga att den här typen av utvärdering – som är anledning till min interpellation – av hur läroplanen fungerar i praktiken är ett bra initiativ från regeringen. Däremot tycker jag att skolministerns svar och regeringens initiativ när det gäller de här skolfrågorna är alldeles för lamma.

Rapporten visar ju att många elever känner vanmakt över att inte ha möjligheter att påverka sin egen skolgång. Likaså känner många lärare vanmakt över att de inte kan påverka olika faktorer i sin arbetssituation.

Skolministern uttrycker i sitt svar mera förhoppningar än konkreta förslag till förändringar. Vi tycks dock vara överens om att det är bekymmersamt att så många elever och lärare känner vanmakt inför sina möjligheter att påverka och förändra skolan.

Skolministerns svar går ut på att lärarna måste inse värdet av att eleverna får ett ökat inflytande över kunskapsprocessen. Jag tror att de flesta lärare redan har insett detta och att de har den viljan, men det finns strukturer i skolan som försvårar för eleverna att fatta avgörande beslut om hur de vill arbeta med sitt kunskapsinhämtande. Det räcker nog inte med att hoppas på att lärarna inom det nuvarande systemet ska kunna ändra förhållandena så mycket.

Det är viktigt att elever får delta i olika typer av representativa, beslutande eller rådgivande organ, lära sig det grundläggande för att arbeta fram demokratiska beslut för att få förståelse för hur samhället fungerar. Men elevinflytande handlar inte bara om formella styrelser, utan det handlar också om inflytande över hur man lägger upp sina studier. Det är viktigt att eleverna till vardags i skolan är med och planerar arbetssätt och arbetsformer för hur de ska uppnå ett visst mål.

Skolministern och jag har säkert samma uppfattning, att de elever lyckas bäst som själva är med och är aktiva i planeringen av studierna. Men en sådan aktiv elevmedverkan förutsätter att eleven i stora drag känner ett samförstånd med vad han eller hon ska uppnå för studiemål. Den svenska skolan är alldeles för likriktad för att alla elever ska känna ett sådant samförstånd.

Gymnasieskolans uppbyggnad med tvång och med samma kärnämnen för studiemotiverade och mindre studieintresserade är ett hinder för att skapa ett eget aktivt individualiserat lärande. Det här har vi diskuterat många gånger i kammaren, och vi vet att regeringen inte ser några problem med att så många ämnen är gemensamma, trots att eleverna kan ha så skilda intressen och studieinriktning.

Men när nu en tredjedel av gymnasieeleverna misslyckas anser jag att det är dags att börja söka efter en organisation som gör att fler går igenom gymnasiet med lyckat resultat, även om inte riktigt alla uppnår högskolebehörighet.

En möjlighet vore t.ex. att inom ramen för svenska A ägna två tre år åt varierande träning i att tala och skriva i stället för att tvingas gå vidare till den svårare nivån, svenska B. Jag ska inte diskutera det här så mycket, eftersom jag vet att regeringen inte är beredd att ifrågasätta dagens system.

Skolan har länge haft en teoretisk möjlighet att använda tiden flexibelt så att vissa elever får fler timmar i vissa ämnen än vad andra elever får. Detta har ännu inte fungerat i verkligheten, utan elevgrupper med

Prot.

1999/2000:55

25 januari

*Svar på
interpellationer*

stora svårigheter i ett ämne har läst samma ämne i samma antal timmar som alla andra. Därför är det positivt att man nu genomför en försöksverksamhet med att avskaffa timplanen. Men för att detta ska medföra en riktig förbättring måste skolorna verkligen uppfatta att de nu kan låta elever läsa kurser i olika takt.

Är skolministern beredd att ge en tydlig anvisning till skolorna att det nu är fritt fram att ha grupper som läser en kurs under lång tid medan andra grupper läser samma kurs på mycket kort tid eller t.o.m. tenterar av den?

Tycker skolministern t.ex. att det är bra att det individuella valet och kanske skolans val används för att läsa en utökad kurs i matte eller engelska?

Avslutningsvis: Tycker skolministern att det behövs några andra förändringar i skolan för att minska elevernas känsla av vanmakt, eller kommer det att lösa sig av sig självt?

Anf. 112 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Vi är helt överens om att det är bra att vi får dessa rapporter som visar hur det ser ut i skolan.

Jag ställer ofta frågorna, och jag gjorde det senast i dag när jag fick förmånen att lyssna till Börje Ehrstrand, rektor i Rinkeby. Ska jag styra mer som minister? Ska jag detaljstyra, eller ska riksdagen så småningom fatta beslut om mer detaljstyrning? Eftersom jag visste att den här interpellationen skulle diskuteras i dag tog jag upp frågan om elevinflytande.

Men Börje Ehrstrand, liksom många andra skolledare som jag har träffat, sade att vi har fått tydliga besked om hur läget ser ut i skolan. Vi känner till skolans brister. Nu är det upp till oss. De nationella styrdokumenterna är egentligen oerhört tydliga när det gäller detta med elevinflytande och fostran.

I de skolor som har lyckats bra med elevinflytandet har det varit tydliga signaler från ledningen. Man har samtalat mycket inom kollegiet, och elevernas delaktighet har genomsyrat verksamheten redan från de lägre årskurserna och sedan hela vägen genom skolan.

Sist när Ulf Nilsson och jag diskuterade den här frågan såg vi att det var i de lägre årskurserna och i mellanårskurserna som elevinflytandet var starkare. Det blev sämre ju äldre eleverna var. Då måste man fråga sig: Varför klarar gymnasieskolan inte av att lyssna på eleverna och låta dem vara delaktiga?

Jag har många gånger träffat elever som aldrig har sett vad en läroplan är. De har inte sett kursplanen, utan de utgår från det som läraren säger. Här måste skolan ta sitt eget ansvar. Det går inte att vi från regering och riksdag detaljstyr. Vi är ju tydliga. Vi understryker det. Vi arbetar med värdegrundsprojekt och utvecklingsprojekt. Vi har kompetensutveckling. Men varje lärare som får den här rapporten måste ställa frågan till sig själv: Hur gör jag i mötet mina elever?

Samtidigt tror jag – och det har jag också sagt här flera gånger – att lärarna möter sina elever på det sätt som de själva blir bemötta. Det gäller också att lärarna är med i en demokratisk process i förhållande till sin skolledning eller till sina kommunala politiker och kan göra sin röst hörd och vara med och påverka och fatta demokratiska beslut. När man själv får uppleva detta blir man också bättre i mötet med eleverna.

Jag brukar ofta säga att skolan är väldigt bra och att den svenska skolan klarar många saker väldigt bra. Här tycker jag att det brister. Samtidigt har jag under så många år fört denna debatt. På något vis tycker jag inte att skolan har tagit till sig den. I det här fallet är jag alltså kritisk till skolan. Jag kan inte se något hinder för någon som är verksam i dag att verkligen ta till vara eleverna.

Jag möter detta hela tiden, senast i går på en lunch då vi diskuterade levande historia och Förintelsen. Man ska utgå från elevernas frågor och lyssna på dem. Då får vi ledning för hur vi ska arbeta i framtiden. Nu var det detta mycket speciella område som vi diskuterade.

Jag tycker, Ulf Nilsson, att protokollen från riksdagens debatter bör läsas också av någon lärare som har en stund över för att ta reda på hur vi ser på detta och återigen ställa frågan: Hur kan jag göra?

Vi får rapporterna för att bli uppmärksammade på problemen. En del saker kan vi ändra genom tydligare skrivningar när vi utvecklar läroplanen och den del som gäller de övergripande målen. Men här måste skolorna ta sitt eget ansvar.

Anf. 113 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det är klart att det är svårt att känna sig delaktig i planeringen av skolarbetet, om ämnena som man läser känns väldigt långt ifrån det som man är engagerad i. Det har vi diskuterat många gånger, och där har vi olika uppfattningar.

Men det vore intressant att få veta: Anser skolministern att man nu utan den fasta timplanen bör planera i skolan för väldigt stora skillnader, så att vissa elever kan läsa en kurs under dubbelt så lång tid som andra just för att själva vara med och planera hur lång tid de ska behöva för att läsa en kurs? Än så länge har vi inte sett den utvecklingen, trots att denna frihet också har funnits tidigare.

När det gäller lärarnas vanmakt säger inte skolministern så mycket om det i sitt svar. Det är naturligtvis allvarligt att skolans viktigaste resurs, lärarna, känner att de inte kan påverka arbetssituationen i skolan. Jag tror inte att det räcker med att bjuda in fackliga företrädare till centrala utredningar, utan lärarnas professionalism måste aktivt utnyttjas i processen när nya kursplaner och andra förändringar genomförs.

De stora förändringar i kursplanerna som regeringen förra året gav Skolverket i uppdrag att arbeta med har inte genomförts med någon organiserad samverkan med lärarna. Under sommaren lades nya kursplaner ut på Skolverkets hemsida för synpunkter, men man missade en så enkel sak som att organisera arbetet så att lärarna kunde använda gemensam arbetstid till att diskutera förslagen.

I stället borde förändringar i kursplanen förberedas genom att lärarna uppmanas att organiserat lämna förslag och synpunkter från gemensamma seminarier och arbetsgrupper.

För lärarnas fortbildning och kompetensutveckling skulle det vara utmärkt om de i mycket större utsträckning än i dag kunde ta aktiv del i kursplanearbetet. Därför frågar jag om skolministern håller med om att det finns betydligt bättre sätt att utnyttja lärarnas kompetens inför nya skolreformer än vad som har skett hittills, eller om hon har några andra förslag till hur det här arbetet ska se ut i framtiden.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

I utvärderingen säger lärarna också att de har ett svagt förtroende för den kommunala styrningen av skolan och att de har för små möjligheter att påverka olika lokala beslut som rör skolan. Det är uppenbart att kommunerna måste skärpa sig och dels börja debattera skolan mera, dels förbättra utvärderingen av den egna verksamheten. Många andra av Skolverkets rapporter visar ju att kommunerna brister i uppföljning och utvärdering.

När det gäller lärarnas roll är jag övertygad om att en betoning av lärarnas kompetens från statens och Skolverkets sida skulle stärka deras möjligheter att delta i de lokala besluten om skolan ute i kommunerna. Ett förslag om särskild lärarlegitimation har hittills avvisats av riksdagen. Jag tror att det skulle vara en symbolhandling som skulle få verkliga, konkreta följder när det gäller respekten för lärarna som yrkesgrupp och att det skulle sända en signal om att lärarnas kompetens i fråga om just lärandets villkor måste utnyttjas bättre av tjänstemän och politiker.

Anf. 114 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag kan börja med kursplanerna och Skolverket. Det här var första gången som Skolverket genom den moderna tekniken kunde gå ut på nätet och lägga ut förslagen till kursplaner. När vi nu har tittat efter har vi sett att de denna gång har haft en betydligt större dialog med lärarna än vad de har haft tidigare. Det har alltså blivit klart bättre.

När det gäller framtagandet av förslagen till de nya kursplanerna deltar lärare från hela landet i grupperna. Där anstränger man sig också från Skolverket att se till att dialogen fungerar och att man kan lyssna på deras tankar och åsikter.

Sedan kom Ulf Nilsson direkt in på den konkreta vardagen, dvs. hur det fungerar mot dem som är ute, med arbetstider och olika möjligheter. Det är väl sådana påpekanden som man får ta till sig när man ska göra det här nästa gång, att också tänka på den praktiska verkligheten, under vilken tidsperiod det görs och hur man når ut.

När jag har rest runt och mött aktiva, både ledningspersonal och övrig personal, på skolorna har jag ställt frågan hur delaktiga de har varit i framtagandet av kursplanerna. Det är en blandad bild jag har fått. Det är ganska tydligt igen att när ledningen själv har tagit initiativ och sagt att det är viktigt, har man stimulerat lärarna och sett till att de har varit i gång. På en del skolor har det funnits en mycket god kunskap om kursplanerna. På andra ställen har det inte alls lyfts fram och varit i fokus. Bilden är alltså splittrad.

För att sammanfatta tycker jag ändå, om vi ser till hur det har varit tidigare, att den här gången har många fler getts en möjlighet att vara delaktiga tack vare att förslaget kunde ligga ute på nätet. Vi kan säkert utveckla det ännu mer.

Tanken med det timplaneförsök som vi gör är just att pröva hur man nu kommer att organisera arbetet i skolan. Vi kommer också att titta på det som Ulf Nilsson tog upp, dvs. hur man använder undervisningstiden för de elever som behöver mer tid.

Jag har sett ett tecken från många kommuner, och det är att man diskuterar det tionde året i grundskolan. Den möjligheten finns egentligen i dag, men flera kommuner har tagit upp det i sina fullmäktigeförsamlingar för att permanenta det. Man har olika lösningar på hur man vill hantera

det här året. Det är verkligen ett sätt att understryka att vissa elever behöver längre tid. Jag tror att det är oerhört viktigt.

Ulf Nilsson tog också upp frågan hur vi kan använda elevens val för att göra förstärkningar runt vissa kurser eller ämnen. Det är också ett sätt som skolan kan hantera detta på. Där är vi alltså överens.

Sedan är det vår gamla debatt, som vi brukar ha, om alla elever ska läsa samma ämnen på gymnasiet. Jag ska i morgon möta företrädare för näringslivet på en konferens. En av de saker som jag då har att ta upp är Industrieförbundets senaste kommentar när de har mött elever som går på industriprogrammet. Det som var roligt att höra var att dit kom positiva, trevliga ungdomar – de underströk det – som höll tiden, som var flexibla och som tyckte om att arbeta i grupper och kunde ta ett gruppsvar. Det som de efterlyste var att eleverna borde ha bättre kunskaper i svenska, engelska och matematik.

Det är hela tiden den här balansgången vi har att göra, att se till att de har kunskaperna, både för sin egen skull och för samhället. Men fortfarande har vi inte hittat de bästa metoderna för att kunna ge det här till alla elever. Därför är det viktigt att vi fortsätter att ge kompetensutveckling till lärarna och att stötta dem.

Anf. 115 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag tar först det som skolministern sade sist. När det gäller just detta med bättre kunskaper nämnde jag i mitt anförande ämnet svenska som exempel. Kunskaperna i svenska skulle bli bättre om en del elever nöjde sig med att i olika varianter träna svenska A under hela skoltiden, i stället för att tvingas gå vidare till en svårare kurs. Den diskussionen kan vi gå vidare med.

Jag förstod i alla fall att skolministern inte tyckte att det var helt lyckat att första gången man går ut med en bred information till lärarna lägga den just under sommaruppehållet, när lärarna inte arbetar på samma tider och när skolorna är halvstängda. Jag hoppas att man lär sig till nästa gång att det kanske var det sämsta tillfället att lägga ut remissen.

Annars tycker jag att den här debatten har visat att vi är överens om att elever och lärare ska ha möjlighet att påverka sin arbetssituation. Men den har också visat en nyansskillnad mellan våra uppfattningar. Skolministern har större hopp om att förutsättningarna för en förändring finns redan nu inom systemet, och hon menar att den känsla av vanmakt som kommer till uttryck i vissa delar av utvärderingen kommer att minska redan med de förutsättningar skolan har i dag.

Jag menar däremot att vi behöver en hel del konkreta förändringar i skolan redan nu. Till dem hör, fru talman, om jag får sammanfatta, att vi måste skapa betydligt fler valmöjligheter för eleverna, ge tydligare besked från staten att tiden för samma kurs kan variera beroende på vad eleven behöver, att allmänt minska likformigheten i skolan och att lyssna mera på lärarna och värdera upp deras arbete.

Anf. 116 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! När det gäller gymnasieskolan har jag tidigare meddelat kammaren att vi har för avsikt att göra en översyn av hela gymnasieskolan och också titta på både programinriktningar och förekomsten av ämnen. Det gäller givetvis också tidsanvändningen, som är en viktig faktor.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

*Svar på
interpellationer*

Den översynen kommer, och den ska vara parlamentarisk. Där får vi möjlighet att titta på den gymnasieskola som nu har verkat ett antal år, och vi får se hur den ska se ut i framtiden.

För att gå tillbaka till individualiseringen, som jag tycker är oerhört viktig, krävs säkert också att vi måste ge kompetensutveckling till lärarna i mötet med eleverna.

Det stora IT-projektet, användningen av IT i skolan, har fått en annan effekt, som vi kanske inte var medvetna om men som vi nu får rapporter om från den ena skolan efter den andra. Det är att många lärare säger att de har förändrat sitt sätt att undervisa, att de har blivit handledare. Många av eleverna har ju i sig en ganska god kunskap, och nu blir det frågor i stället. Läraren ändrar alltså sin roll.

Jag tror också att vi av själva IT-projektet nu kan göra uppföljningar och utvärderingar och se om det här har skett på flera ställen. Vi har fått många goda rapporter om att just elevinflytandet har blivit bättre när man har arbetat med IT som ett pedagogiskt hjälpmedel.

Det är en viktig fråga som vi har diskuterat i dag. Ska vi lyckas uppnå att alla elever ska trivas i skolan måste de bli delaktiga. Detsamma gäller även för lärarna.

Demokrati är något som ständigt måste återvinnas, sade Olof Palme en gång, och det tror jag att vi kan stämma in i. Det gäller i synnerhet i skolans värld.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Bostadsutskottets betänkanden 1999/2000:BoU2 och BoU3

20 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Propositioner
1999/2000:40 Obeställd reklam m.m.
1999/2000:42 Utlänningar i en massflyktsituation,
sociala förmåner m.m.
1999/2000:43 Uppehållstillstånd på grund av anknytning
1999/2000:44 Psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård
1999/2000:46 AP-fonden i det reformerade pensionssystemet
1999/2000:47 Brottsoffers ansvar för rättegångskostnader
1999/2000:48 Tidsdelat boende – information på konsumentens språk
1999/2000:49 Utökat skydd för kodade tjänster
1999/2000:51 Lag om radio- och teleterminalutrustning, m.m.
1999/2000:52 Förstärkt strålskydd
1999/2000:53 Genomförande av EG-direktiv om biocidprodukter och
innesluten användning av genetiskt modifierade mikroorganismer,
m.m.

1999/2000:54 Effektiv kontroll för att hindra spridning av kärnvapen
1999/2000:56 Vissa hälso- och sjukvårdsfrågor

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Motioner

med anledning av prop. 1999/2000:32 Lönebildning för full sysselsättning

1999/2000:A6 av Mikael Odenberg m.fl. (m)
1999/2000:A7 av Barbro Feltzing m.fl. (mp)
1999/2000:A8 av Stefan Attefall m.fl. (kd)
1999/2000:A9 av Margareta Andersson m.fl. (c)
1999/2000:A10 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1999/2000:34 Förvärv av egna aktier

1999/2000:L11 av Ana Maria Narti m.fl. (fp)
1999/2000:L12 av Stig Rindborg m.fl. (m)
1999/2000:L13 av Rolf Åbjörnsson m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1999/2000:35 Upphovsrätten och offentlighetsprincipen

1999/2000:K17 av Åsa Torstensson m.fl. (c)
1999/2000:K18 av Ingvar Svensson m.fl. (kd)
1999/2000:K19 av Per Lager m.fl. (mp)
1999/2000:K20 av Per Unckel m.fl. (m)
1999/2000:K21 av Helena Bargholtz m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1999/2000:38 Vissa skattefrågor med anledning av att aktiebolag skall kunna förvärva egna aktier, m.m.

1999/2000:Sk17 av Carl Fredrik Graf m.fl. (m)
1999/2000:Sk18 av Johan Pehrson och Karin Pilsäter m.fl. (fp)
1999/2000:Sk19 av Holger Gustafsson m.fl. (kd)

21 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 24 januari

1999/2000:195 av *Lena Ek* (c) till statsrådet Mona Sahlin

Nationellt resurscentrums verksamhet i NUTEK

1999/2000:196 av *Lena Ek* (c) till justitieminister Laila Freivalds

Rättstrygghet

1999/2000:197 av *Viviann Gerdin* (c) till utbildningsminister Thomas

Östros

Reglerna för studiemedel

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 1 februari.

22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 25 januari

1999/2000:464 av *Owe Hellberg* (v) till kulturminister Marita Ulvskog
Folkbildningsrådet

1999/2000:465 av *Jeppe Johnsson* (m) till försvarsminister Björn von Sydow

KA 2

1999/2000:466 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Polisen i Stockholm

1999/2000:467 av *Bertil Persson* (m) till statsminister Göran Persson
Svenska STASI-spioner

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 1 februari.

23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 21 januari

1999/2000:406 av *Ewa Larsson* (mp) till statsminister Göran Persson
Folkbildning om samerna

1999/2000:411 av *Helena Bargholtz* (fp) till jordbruksminister Margareta Winberg

Könsfördelningen i Regeringskansliet

den 25 januari

1999/2000:433 av *Bertil Persson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Internetspel

1999/2000:452 av *Karin Pilsäter* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Plötslig spädbarnsdöd

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 1 februari.

24 § Kammaren åtskildes kl. 21.10.

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 5 § anf. 8
(delvis),
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.27 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Ny riksdagsledamot, m.m.	1
3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
4 § Svar på interpellation 1999/2000:119 om folkbokföring för flyktingar med tillfälligt uppehållstillstånd	4
Anf. 1 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	4
Anf. 2 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	6
Anf. 3 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	7
Anf. 4 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	7
Anf. 5 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	8
Anf. 6 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	8
Anf. 7 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	9
5 § Svar på interpellation 1999/2000:150 om rutiner för beviljande av permanent uppehållstillstånd	9
Anf. 8 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	9
Anf. 9 HENRIK S JÄRREL (m)	11
Anf. 10 TALMANNEN	11
Anf. 11 HENRIK S JÄRREL (m)	11
Anf. 12 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	12
Anf. 13 HENRIK S JÄRREL (m)	12
Anf. 14 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	13
Anf. 15 HENRIK S JÄRREL (m)	14
Anf. 16 TALMANNEN	14
Anf. 17 HENRIK S JÄRREL (m)	14
Anf. 18 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	15
6 § Svar på interpellation 1999/2000:91 om ungdomstidningarnas stilbildande ansvar	15
Anf. 19 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	15
Anf. 20 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	16
Anf. 21 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	17
Anf. 22 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	18
Anf. 23 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	19
Anf. 24 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	20
Anf. 25 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	20
7 § Svar på interpellation 1999/2000:57 om lagstiftning om tidigare stängning av krogar	21
Anf. 26 Socialministern LARS ENGQVIST (s)	21
Anf. 27 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	22
Anf. 28 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	23
Anf. 29 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	24
Anf. 30 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	25
Anf. 31 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	25
Anf. 32 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	25
8 § Svar på interpellation 1999/2000:62 om forskning om kvinnors alkoholdrickande	26

Anf. 33	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	26
Anf. 34	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	26
Anf. 35	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	27
Anf. 36	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	28
Anf. 37	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	29
9 §	Svar på interpellationerna 1999/2000:116 och 156 om	
	Smittskyddsinstitutet	29
Anf. 38	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	29
Anf. 39	KERSTIN HEINEMANN (fp)	31
Anf. 40	LEIF CARLSON (m)	32
Anf. 41	THOMAS JULIN (mp)	33
Anf. 42	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	33
Anf. 43	KERSTIN HEINEMANN (fp)	34
Anf. 44	LEIF CARLSON (m)	35
Anf. 45	THOMAS JULIN (mp)	35
Anf. 46	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	35
10 §	Svar på interpellation 1999/2000:134 om socialtjänstens	
	handläggning av ärenden rörande barn	36
Anf. 47	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	36
Anf. 48	BIRGITTA CARLSSON (c)	37
Anf. 49	THOMAS JULIN (mp)	38
Anf. 50	LARS GUSTAFSSON (kd)	39
Anf. 51	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	39
Anf. 52	BIRGITTA CARLSSON (c)	40
Anf. 53	THOMAS JULIN (mp)	41
Anf. 54	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	41
Anf. 55	BIRGITTA CARLSSON (c)	41
Anf. 56	LARS GUSTAFSSON (kd)	42
	Ajournering.....	42
	Återupptagna förhandlingar	42
11 §	Svar på interpellation 1999/2000:76 om UMTS	42
Anf. 57	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	42
Anf. 58	PER-RICHARD MOLÉN (m)	43
Anf. 59	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	44
Anf. 60	PER-RICHARD MOLÉN (m)	45
Anf. 61	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	45
Anf. 62	PER-RICHARD MOLÉN (m)	46
12 §	Svar på interpellation 1999/2000:107 om rekrytering	
	utan att diskriminera	47
Anf. 63	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	47
Anf. 64	HENRIK WESTMAN (m).....	48
Anf. 65	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	49
Anf. 66	HENRIK WESTMAN (m).....	50
Anf. 67	PATRIK NORINDER (m)	50
Anf. 68	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	51
Anf. 69	HENRIK WESTMAN (m).....	52
Anf. 70	PATRIK NORINDER (m)	52
Anf. 71	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	53

Prot.
1999/2000:55
25 januari

13 § Svar på interpellation 1999/2000:47 om rörlighet på arbetsmarknaden.....	53
Anf. 72 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	53
Anf. 73 MARTIN NILSSON (s).....	54
Anf. 74 MARIA LARSSON (kd).....	55
Anf. 75 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	57
Anf. 76 MARTIN NILSSON (s).....	58
Anf. 77 MARIA LARSSON (kd).....	59
Anf. 78 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	59
Anf. 79 MARTIN NILSSON (s).....	60
Anf. 80 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	61
14 § Svar på interpellation 1999/2000:77 om näringslivskoncentration.....	61
Anf. 81 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	61
Anf. 82 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	62
Anf. 83 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	63
Anf. 84 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	64
Anf. 85 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	65
Anf. 86 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	65
Anf. 87 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	66
15 § Svar på interpellation 1999/2000:167 om grundservicen på landsbygden	66
Anf. 88 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	66
Anf. 89 ESKIL ERLANDSSON (c).....	67
Anf. 90 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	68
Anf. 91 ESKIL ERLANDSSON (c).....	69
Anf. 92 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	69
Anf. 93 ESKIL ERLANDSSON (c).....	70
Anf. 94 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	70
Ajournering.....	71
Återupptagna förhandlingar	71
16 § Svar på interpellation 1999/2000:94 om funktionshindrade elevers rätt att välja skola.....	71
Anf. 95 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	71
Anf. 96 TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	72
Anf. 97 ULF NILSSON (fp)	73
Anf. 98 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	74
Anf. 99 TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	75
Anf. 100 ULF NILSSON (fp)	75
Anf. 101 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	76
Anf. 102 TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	76
Anf. 103 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	77
17 § Svar på interpellation 1999/2000:135 om dramapedagoger i grundskolan.....	77
Anf. 104 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	77
Anf. 105 BIRGITTA SELLÉN (c).....	78
Anf. 106 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	79
Anf. 107 BIRGITTA SELLÉN (c).....	80

Anf. 108 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	80
Anf. 109 BIRGITTA SELLEN (c)	81
18 § Svar på interpellation 1999/2000:142 om elevers och lärares möjligheter att påverka sin arbetssituation	81
Anf. 110 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	81
Anf. 111 ULF NILSSON (fp).....	83
Anf. 112 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	84
Anf. 113 ULF NILSSON (fp).....	85
Anf. 114 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	86
Anf. 115 ULF NILSSON (fp).....	87
Anf. 116 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	87
19 § Förnyad bordläggning.....	88
20 § Bordläggning.....	88
21 § Anmälan om interpellationer.....	89
22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	90
23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	90
24 § Kammaren åtskildes kl. 21.10.....	91

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Prot.
1999/2000:55
25 januari

Elanders Gotab, Stockholm 2000